

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Conradi Samvelis Schvzrfleischii Opera historica politica

Schurzfleisch, Konrad Samuel

Berolini, 1599 [i.e. 1699]

IX. De Vera Origine Superior. Motuum Belgicor. Epistola Ad Philipp. II. Hisp.
R.

urn:nbn:de:bsz:31-102564

Quotiescunqve fidelissimi afflictissimiqve Regiae maiestatis tuae clientes Belgae (a) de innata tibi singulari quadam benignitate secum cogitarunt, paternam tuam benevolentiam, qua haereditarias hasce provincias tuas, (b) earumqve incolas, iam inde ab illo tempore, quo primum earum dominium

(a) *Scriptor Hugonottus anonymus, cuius extant commentarii de statu relig. in Gallia, sub Car. IX. nomine Principis Auriaci, Ordinum Hollandiae, Zelandiae et reliquorum Belgii fidelium subditorum exaratum esse affirmat. Is verax, ingenuus et liber est, et quo talis esset, suppresso nomine obuius. Everardus Reidanus, qui Princeps est inter Scriptores motuum Belgicorum, interprete Dionysio Vossio enarrat, Belgas, cum his precibus ac querelis nil effectissent, versis ad iram animis, bellum orfos, summo cum gentis suae honore, et Hispanorum ignominia, confecisse. Iacobus Augustus Thuanus ad A. 1566. motuum horum originem ducit ab inquisitionis Hispanicae metu: altius auspicatur Reidanus, et consilium de mutanda reipublicae libertate arguit, ad A. 1559. Nec dissentit Emmanuel Meteranus ad A. 1562. nominatqve Philippum Bonum et Carolum Audacem, qui iamdiu ante hoc animo fuerint. Neque dubitat Hugonottus, quem praedixi, Scriptor confirmare, Ducem Albanum non tam religionis, quam privatarum inimicitiarum causa, saeviisse in Hornanum Egmondanumqve Procere, Stat. relig. sub Car. IX. p. 139. Propterea religio tunc non scopus, sed instrumentum Hispanicae monarchiae fuit: testatur quoque Hugo Grotius Ann. Belg. ab autoritate Pontificis fiduciam sumptam esse atqve obtentum Hispanicarum destinationum: quanguam usu immodico, ac tot repetitis immanis saevitiae intolerandiqve dominatus exemplis peccatum est, quod non potuit diffiteri Thomas Campanella in disc. de Belgio sub potestatem Hispani redigendo. Corrigere quidem hunc errorem statuit Philippus, at iusto serius, et postquam hoc malum radices egerat, cum Alberto, quem generum sibi adsciverat, provincias Belgicas in dotem daret, Guilelmus Baudartius polemograph. Nassov. l. 2. p. 236. Non alio instituto, quam ut illo connubio nominis Hispanici odium aboleretur, contra amor excitaretur in Austrios, et studium redeundi ad idem corpus, V. Christoph. Forstnerus Not. in Tac. l. XIII. p. 354. Hugo Grotius de antiq. reip. Batav. cap. 7. quanguam praeter impedimenta alia huius consilii fructum Hispanis eripuit Alberti sterilitas, Adolpb. Brachel. l. 4. hist. nostr. temp. p. 280.*

(b) *Primum in Carolo V. imperatore omnes hae septendecim provinciae Belgicae coaluerunt, iure autem haereditario omnes ac singulae primo obvenerunt Philippo II. siquidem ad eas, quas Maria Burgundicarum provinciarum unica haeres Maximiliano I. attulit, Carolus V. adiunxit Ultraiectum, Transsalamiam, Pontus Heuterus rer. Belg. l. 9. p. 431. Ferreolus Loerius chron. Belg. p. 591. Tum Groningam adiecit, quas Carolo Geldro se ad tempus, Carolo V. Imp. in perpetuum subdidit. Strada l. 1. de B. Belg. Meminit diplomatis Heuterus l. 5. conf. Ludovicus Guicciardinus descript. Belg. in Groning. p. 282. Phosphorus Austriacus Lovanii editus p. 230, 232.*

gubernationemque a Deo Opt. Max. accepisti, perpetuo ac constanter es prosequutus, penitus cum animis suis revolventes; toties firma quaedam atque indubitata fiducia erecti, certissimo sibi persuaserunt, te partim quotidianis ipso-

Primordia fundatae potentiae copularumque provinciarum capienda sunt à Pbilippo bono, in quo coiverunt Burgundia utraque, et Brabantiae, Limpurgi et Lutzenburgi Ducatus, Flandria, Artesia, Hannonia, Namur, Hollandia, Seelandia Comitatus, Frisia (haec enim distincta est a Dominio Groningensi) Mechlenia, et Marchionatus Antverpiensis: his auctore Carolo Audace accessere Ducatus Geldriae, et Comitatus Zutphaniae hodie Geldriae annumeratus, Emmanuel Metteranus descript. Belg. mib. p. 5. et 6. Hae ditiones, exceptis quas acquisivit Carolus V. iure uxorio Mariae Burgundae, Caroli Audacis filiae nuptiae Maximiliano I. ad Austrios pervenere, transfuso, ut Hugo Grotius ait, fortunae cumulo in hanc familiam, unde vires Austriorum increverunt l. 1. annal. Belg. Principio enim hae regiones singulos Principes habuerunt, atque Germaniae, cui iam a tempore antiquissimo Belgica innexa fuit, ambitu comprehensae fuerunt. Paulus Merula diatrib. de stat. Reip. Batav. M. Zover. Roxhorn, in elegantissimo, ac ad posteritatem mansuro libro, qui inscribitur, obsidio Bredae. Nec origo plerisque Belgis alia, quam a Germanis, de quo eo minus dubitandum existimo, quod Jul. Caesar id suo assensu comprobavit, l. 2. de bell. Gall. Conceditque etiam Jacob Aug. Thuanus hist. lib. XL. Germanos extra veteres suos fines huc, quae Belgicae tractus patet, egressos, negat autem ideo Belgium Germaniae nomine censei oportere. Perperam vero, quod nescire non potuerit gravissimus iste scriptor, Belgicam ab Ottone M. in ditionem imperii Germanici reatam fuisse, Otto Frising. Chr. l. 6. cap. 19. Sigeb. ad A. 945. De Burgundiae regno per testamentum ad Henricum II. imperatorem devoluto, ac iure belli contra Odonem defenso legere est apud eundem l. eod. c. 30. et 31. De Batavis probare supersedeo, descendere ex Germanis, siquidem ex Cattis, qui Germanorum populus sunt, certis indicis compertum est, ortos fuisse, Tacit. histor. l. 4. cap. 12. huc et videatur H. Grotius de antiq. reip. Batav. p. 46. Caeteram ad res originesque Batavas conf. Johannes de Beka, Batavas historiae primus inter Christianos scriptor, qui vixit XIV. seculo, et ex mente Bernhardi Fürmerii fontes praebuit Chronico, quod Iohannem de Leydis Carmelitam auctorem praefert: sec. XVI. Guilhelmus ab Heda, qui apud Iohannem Isacium Pontanum merito suo audit vir haud vulgariter eruditus, nec minori laude ornatur a Iano Doufa, Norddici Dynasta, et gnarissimo Batavarum rerum viro: tum scriptores, qui continentur in Batavia illustrata, ex museo Petri Scriverii edita, ubi tamen quaedam antiquitatis laudem, quaedam etiam reprehensionem merentur. Sed quam etiam praeclare sentio de Hugone Grotio, tam non possum diffiteri, eum in lib. de antiq. Reip. Batav. cap. 5. magis nationis suae, quam veritatis studiosum fuisse, quum demonstrare voluit, Bataviae Comites supre-

ipforum querelis atqve lamentis, partim qvorundam Christiani Orbis principum, quos nostri commiseratio tetigit, testificationi tantum tributurum, ut miserabilem et calamitosam ipforum oppresionem, in quam illos inaudita intolerabilisque violentia, atqve impiissimum Ducis Albani (c) imperium praecipiam

et nullatenus a iurisdictione imperatorum Teutonicorum pendentem potestatem habuisse. Vid. eo Hermannus Conringius de finib. imp. cap. 28. imprimis Monachus Nussiensis, qui tradit ex vetustioribus chronicis, VVilhelmo Comite absque liberis defuncto, praeter directum, quod iam antea competebat, utile dominium imperio repositum fuisse; quod enim pronunciatum est, pertinere ad res ab imperio ratione utilis domini vindicandas, eius quoque dominium directum necesse est tunc penes imperium fuisse. Verba chr. Nuss. p. 303. evidentiis sunt, et propterea, quod instituto serviant, alleganda. Decretum vero fuit, vacare eum (Comitatum Hollandiae) imperio, quia Wilhelmus Comes absque liberis decessisset.

(c) Cur tam severo violentoque ingenio virum demiserit in Belgium Philippus, mirantur haud pauci, ii maxime, qui sciunt, quanta in regendo prudentia usus fuerit, quamque Belgarum, qui nec totam libertatem, nec totam servitutem pati poterant, ingenia exploratissima habuerit, nec paternae admonitionis oblivisci potuerit, ut temperaret liberi populi imperium, ac nil faceret praeter ius et pacta. Ego Granvellano purpurato ei hoc mittendi Ducis Albani, et fundandi dominatus consilium acceptum fero, quem, quod ambitiosus faceret, Proceres imprimis Auriacus et Egmondanus, ex Belgio facessere iustum offenderunt, magisque irritarunt, quum deprecanti denegarent gratiae reconciliationem. Itaque is non tam odio in Belgas, aut religionem, licet et haec regendae ambitioni adhiberetur, quam vindictae explendae cupiditate Hispanorum arma in Belgas commovit. Reidanus l. 1. Annal. p. 4. Contra suadebant alii et non ratione magis, quam tutiori eventu omnia metientes, dicebant moderate sententias, quae extant apud Favianum Stradam, Nicolaum Burgundium, Guidonem Bentivolium, Hieronymum Constaggium hist. Belg. Ital. edit. conf. Emanuel Metteranus l. 3. Guilbelmus Baudartius part. 1. polemograph. p. 32. Quamquam hi non repetant cuncta a iustis initiis, praeterque hos infra gloriam Belgicorum historicorum scripserint, Richardus Dinottus, Caspar Ens, Michael Eizingerus, nec respondeat tanto operi continuatio Sleidani Casparis Lundorpii neque satisfaciat Belgis in hac parte David Chytraeus, caetera vir egregius, et multam laudem Saxonica historia promeritus. Sed est, quum ipse Strada rotari debet, non modo quod plerasque coniciones finxisse videatur, sed etiam quia nimis interdum est inscribendo mordax, in excusando frigidus, in iudicando praeceps, ac verbo studiosus partium, ut qui operae pretium facturi sunt legendo, cum eo merito coniungant Emm. Metteranum, Ianum Doussam et Iohannem Meursium, quamquam et Reidano concedat Metteranus, et redarguat quoque hunc doctissimus Auberinus Miraeus. Quod vero de Strada

cupitavit, semel benigne cognosceret. Sperarunt etiam haereditiarum regionum tuarum (quarum tot ac tam praeclara in rebus difficilimis erga te tuosque maiores extant officia ac merita) luctuosissimam vastitatem ac lamentabilem ruinam, ex inaudita beluinaque Ducis Albani ferocia immani- que tyrannide invecram, aliquam in animo tuo commiserationis scintillam excitaturam. Neque enim dubitabant, quin te male habiturum esset, quod Albanus tuendae religionis Romanae, et tui nominis praetextu, eo erumperet, ut omnia provinciarum iura ac privilegia (d) abs te tuisque maioribus sancita, solenni- que iuramento confirmata rescinderet ac proculcasset: subdito- rum tuorum capita ac fortunas oppugnaret, totamque regionem devastaret, non secus, ac si apertum se ac iuratum maiestatis tuae subditorumque tuo- rum hostem declarasset. Quam ob causam incredibili quodam desiderio hactenus hoc expectarunt, ut M. T. horum peracta, opportunis commo- disque remediis conservationi harum provinciarum assertioni- que (e) suorum

sub-
ballenus, idem de Nicolao Burgundo est existimandum. Demum Euphormio, quatenus in icona animorum cap. 5. attingit huius historiae partem, satyrae potius officium, quam historiae decorum exhibet.

(d) Summa iurium, quatenus ea servare obligati erant Principes, hac formula continebatur. Mores antiqui legesque sanctae sint: eas contra siquid princeps decreverit, nemo decreto teneatur. H. Grot. cap. 5. de antiq. Reip. Batav. Nec aliter Boxhorn. in obsid. Bred. affirmat, Batavorum Belgarumque in Principes obsequia fuisse, illaesa libertate. Et ingenit, licet saepe alias inique, Favianus Strada, sumpta a veritate rerum occasione, commemorat, Belgicarum rerum publicarum administrationem, prope accessisse ad civitatum liberarum formam. Opportunum hic esset, reddere alicui temporum, et adducere comitorum decreta, ex quibus circa controversiam constat Belgicae Ordines omni id iniuriam interpretatos fuisse, siquid praeter leges et pacta accidisset, sique Principes contra privilegia atque immunitates quid imperassent aut fecissent, ut olim non vana suspicio erga Burgundos, nec melior eventus aetate Philippi II. fuit. Vt velle sentiam, qui tractant, Belgarum libertatem iam cum sub domo Burgundica pluribus modis instillatam fuisse. V. decretum de pristina apud Hollandos reip. forma: quod Metzeranus, Gratius, caeterique scriptores Batavi una voce atque animo consensent: de Philippo saltem testari possunt comitia Harlemensia a. clo lo LXXXVII. habita, unde veram desolationem Belgarum, illique a. clo lo LXXXIX. foederis Traiectini causam facile intelligamus, solenniter tantum conventumque fuit. Singulae sua privilegia et immunitates, integra et illibata conservanto: invicem sese contra omnem vim defendunto.

(e) Assertio hic dicitur, quae alibi desensio: velle, si sensus, secus autem, si Latini sermo in loles, quod non semper hic nativa facie cultusque se praebet, ac firmatur, quod semel mansisse, sufficit in posterum.

(f) Non

subditorum misere oppressorum confuleret, ponens sibi ob oculos officii regii rationem: qui quum ab omnipotente Deo regum omnium rege vicarius iustitiae suae administrator et Pastor ac pater populi sis constitutus, ab omni injuria ac vi eum protegere et tueri debes: revocans etiam in memoriam innumera fidelissimaque officia, quae Belgae quum in maiores tuos, tum in te ipsum summa benevolentia fidelitateque contulerunt. Caeterum quum nunc, idque non sine extremo quodam animi dolore, satis animadvertant, omnes suas petitiones inanes haecenus infugiterasque fuisse: nihil etiam aliorum principum relatu testificationeque profectum esse, nihilque solatii ex his ad se pervenisse (quum tamen ipsi optime sibi conscii sint: nullam sibi iustam atque idoneam causam fuisse, ob quam subtracta omni benevolentia a misere oppressis clientibus (f) tuis te averteres atque alienares) (g) facile intel-
ligunt

(f) Non ea significatione, quae Proculus extulit l. 7. D. de capt. et possim. Nam qui nunc se clientes, iidem mox subditos se appellant, tales quidem, qui Principem suum pro legitimo ac nativo domino habent. Eo spectat R. I. A. 1543. §. 67. At sibi huic imperioque legitimi ac nativi principis postea renunciaverunt, atque in foedus et rempublicam coevertunt. Initium a diffidentia et querelis erat, quae diu antecesserunt hos motus, et si accurate computandum est, anno supra sesquimillesimum quingentesimo coeperunt, edito Caroli V. acerrimo edicto, quod A. cl. 1561. Philippus II. filius multo vehementius promulgavit, effecitque immitibus et cum exitio libertatis Belgicae consensibus mandatis, ut conspirationes, quae prius velut sub cincte gliscabant, privatiusque adhuc consiliis stabant, in publicos motus desinerent, quorum sane infelix auspicius habuit annus sextus et sexagesimus supra millesimum et quingentesimum: consilia autem inducendi dominatus reiisque publicae instandae resiccit Reicardus in annum cl. 1568. simul et ab hoc historiam suam, et principis conversionis rerum Philippi II. auspicatur. Haud tamen negabo, Carolum V. firmanda apud Belgas dominationis filio rationes tradidisse, sed eo iudicio atque cautione, ut ex severitate temperet modum, et longe aliter traheret Belgarum ingenia, atque Hispanorum. Propterea abdicaturus se Belgicae imperio, serio atque enixe Philippum admonuit, ut quicquid sibi patri deberet, in amorem curamque populorum suorum, in quorum loco praecipuos habuit Belgas, transferret. Fam. Strada l. 1. H. B. Belg. Apud quem et legas cupivisse Carolum Belgicam regni titulo possidere, sed quia prudentia profundissimaque dissimulandi ingenio erat, has rexisse destinationis, et publicae utilitati remisisse, veluti prodito faciendorum omittendorumque exemplo, unde filius intelligeret, Belgas armis acui magis atque excitari, contra otio relanguescere paulatim, et ubi vi abstinere, ulro imperium pati.

(g) Verba, ut tunc res turbidae esse coeperant, aspera, et habentia infausum omen defensionis, quae in quantum plena est, ac privationem omnia parcendi iuris denotat, serius

ligunt haec omnia ex privatorum quorundam hominum malis artibus et sinistra narratione provenire: qui nulla regiae utilitatis ac commodi, sed sola privatarum cupiditatum ratione habita, in hoc unum vires suas omnes contulerunt, ut provincias haec summo maiestatis tuae odio gravarent. Quod quidem a multo tempore fatis aperte tentarunt, non solum omni studio impediennes, ne humiles nostrae preces, fidelesque explicationes ad aures

tuas

contigit et quatenus ex perpetuo foedere aestimatur, numerari primum debet ab anno supra millesimum quingentesimum septuagesimo et nono. Vulgus, et cum hoc auctor descriptionis Belg. Germanice editae ineptas inquit rationes, dum computat Anno cl. l. LXXI. Sed vero et hic foedus temporarium a perpetuo est discernendum, prius Gandavense, alterum dicitur Ultraiecinum: illud coaevit, A. cl. l. LXXVI. hoc A. cl. l. LXXIX. coevit, cumque eo coeperunt primordia Belgii bipertiti, id est, in Hispanicum et Foederatum divisi. De utroque alibi et separatim dicemus: hic satis est intellexisse, Belgium Hispanicum hodieque imperii ambitu contineri, illiusque ratione Hispaniae regem et beneficiarium esse imperatoris et subditum, ex formulae transactionis publicae A. cl. l. XLIIIX. confectae editaeque, quam roborant aliae imperii constitutiones, in quantum pacem publicam sanciunt: faciuntque illuc acta comitorum Ratiaponensium ad A. cl. l. LXVII. Quod usque adeo verum est, ut imperium teneatur ei de praestanda securitate, quatenus imperii membro, ac suscipere eius defensionem, si ab hoste appetatur, Neque hoc prohibet S. instr. Pac. Osabr. et ut eo sincerior: Siquidem 1. non rationi naturali consentaneum, paciscentem pacisci velle contra se ipsum, aut corporis sui membra: 2. neque impedit Caesarem, cuiusque successores ferre isti Belgio ac Burgundiae opem, ubi de iure imperatoris et imperii agitur. Nam ubi est iusta et sufficiens causa defensionis eius iuris, quod imperio debetur, atque eorum membrorum, quae ad consecrationem corporis civilis imperii pertinent, ibi ne quidem praesumi potest talis interpretatio ex pacto, quae inibeat eius legitimam defensionem, et si forsitan quid inibeat, ac de non immiscendo se bello caveat, illud nullatenus pertineat ad casum iustae defensionis ac necessitatis. Huc spectat replica Speideli contra Robertum Gravelium 6. Jul. A. 1667. in Comitibus Ratiaponensibus exhibita: rationes Hispanicae apud H. Brevverum act. publ. a p. 141. usque ad 146. epistola responsoria ad I. C. L. B. A. B. Cuius rei causa superiori quoque anno 1672. initum est foedus inter Augustissimum Caesarem Leopoldum et Sereniss. El. Brandenburgicum, cuius capita comprehensa sunt in Diario Europaeo ad h. A. Nec poeniteat evoluisse Albericum Gentilem l. 3. de iure belli cap. 18. Hug. Grotium l. 2. cap. 25. 2. Caeterum de iustitia foederati Belgii non eadem in iis, qui successus observatur. Tunc enim conspirationes cum omni suo vicio deserunt, quum rex Hispaniae facta sui iuris cessione in solidum, Belgii foederati Ordines populumque pro liberis ac sui iuris habuit, et publica pactione declaravit, quaequam et

cessio

tuas pervenirent: verum etiam eas ipsas, atque omnia, quae in hisce provinciis evenerunt, in deteriorem partem interpretantes, falsissimeque deferentes: nimirum ut hac ratione Belgicorum Ordinum concordia divulsa, et perturbatione rerum inducta, provincias sub tuo nomine vi opprimere, atque ita subditorum tuorum fortunis ac vita libidinem suam explere, et affectus cupiditatesque suas exatiare possent. Hoc est, clementissime rex, quod clientes tui summo iure sibi persuaserunt, nullum atrocius aut luctuo-

fius
essio ista primo ambiguae interpretationi disceptationique obnoxia fuit. Sed age conficiamus rationes, et tempora referamus. Foederatum enim Belgium prius factio suo, quam iure liberum evasis, A. cl. 1. LXXVI. foedere Gandavensi temporario, A. cl. 1. LXXIX. in perpetuum coivisse, iam pro vero affirmavimus: nunc tantum modo audimus, per idem tempus editas esse in publicum causas, quibus factio praeferebat titulum, A. autem cl. 1. IX. pactis cum Hispano inducitis, tanquam liberi, sive quasi liberi declarati sunt: A. demum cl. 1. XLIX. vere, plene ac re ipsa liberi atque sui iuris facti sunt, atque ab eo tempore ex capite iustae et legitimae transactionis tales sunt ac merito habentur. Nam si forte ipsi imperio Hispanorum iure se eximere non potuerunt, si maxime etiam resistere ad tempus & munire se contra iniustam vim potuissent et vindicare ea iura privilegiaque, quae iureiurando servaturos se promiserant eorum Principes, tamen Hispani, quatenus de iure ipsorum agebatur, quod nemo praeterquam Hispani in ipsos habebant, renunciare suo in ipsos iuri in solidum, et eximere imperio suo penitus, ac collocare in eo statu, quo acciperent supremam et a nemine dependentem potestatem, haud dubie potuerunt.

(h) *In his praecipuus erat Granvellanus, qui non quod aequum et iustum, sed quod libertati Belgarum convellendae idoneum putabat, odio erga Auriacum et Egmondanum suasit. Reidanus ad A. cl. 1. LXVI. Script. Hugenort. p. 65. 66. Cum enim Margaretha Parmensis moderate faceret suaderetque, Granvellanus in praecipua conversus, dissuasit, quicquid ratione temperatum erant. Hinc a Philippo II. impetravit, quod vellet, rege eo prono, unde spes dominatus atque utilitas ostendebantur. Capita mandati rogii, quod flagitaverat, haec erat, Vti per universum Belgium inquisitio constituitur: inquisitoribus ad singulas provincias ex supremo senatu adiungantur consilarii, quorum opera et industria in exequendo suo munere adiuventur: edicta antiqua severe ubique observentur: Episcopi in omnibus civitatibus inaugurentur: Concilii Tridentini decreta passim edicantur: omnibus denique modis Evangelii doctrina, et ii, qui illam sequuntur, penitus ubique profligentur. Ea acta sunt A. cl. 1. LXV. Mense Decembri. Cur vero Granvellanus tam insensus fuerit Auriaco Egmondanoque, causa erat, quod ipsis, nec immerito, grave esset, ferre Granvellanum exterum, ferre antistitem humili loco ortum, qui et praeferatur sibi, et tam insolenter agat,*

fius calamitatis atque miseriae genus accidere unquam potuisse, quam quod re ipsa experiantur, aditum ipsum facultatemque conqverendi apud legitimum ac nativum dominum, quem sibi pro tutissimo refugio in extremis suis calamitatibus acceperant, inimicorum atque aemulorum iniquitate ita eis praecclusum fuisse, ut id ipsum, quod brutis animantibus concedi solet, ut mala ac miseriae suas eiulatu testentur, variis pessimisque artibus, et immani quadam crudelitate ipsis interdictum ac plane ereptum fuerit. (i) Qua de causa quum multo tempore ita affecti fuerint, planeque secum statuerint, ut tolerantia adhibita optatisimum illum diem expectarent, quo maiestas tua semel oculos atque aures accommodatura esset, ad ea audienda, atque introspectanda, quorum adspectum et auditum malevoli odio atque invidia flagrantes haecenus impediverunt: tamen quum iam ad extremum videant ac sentiant, oppressionem legum ac libertatis de die in diem gravio-rem intolerabilioremque fieri, neque solum ad privatum ipsorum detrimen-
tum

ut unus imperare omnibus videatur. Igitur exacerbati, de Granvellano e Belgica eiciendo deliberant, tam enixe acriterque, ut procidentem ad pedes deprecantemque offensas audire abnuerent, iam expulsuri, ni sponte exiret. Sed brevi post, ut exitus docuit, isti proceres spretae reconciliationis poenas dederunt. Postea enim, quam Granvellanus, omnia gratiae recuperandae spe deiectus e Belgio excessit, omnibus modis id egit effecitque, ut per speciem restituendae auctoritatis regiae, quam nullius magis, quam horum procerum culpa evulvisse affirmabat, firmandi armis imperii, id est, invehendi dominatus consilium daret, Albanus autem male cogitata consultaque vi ac saevitia impleveret. Ingenti errore Philippi II. qui sciscitari debuerat, quid cum Granvellano in Belgio actum fuisset, et scire, Albanum militiae, quam regimini Belgico aptiorem esse. V. Hugnoti. anon. et Reidanus d. l. conf. supra lit. c.

(i) Convenienter instituto et recte Manuel Paleologus ad Iobannem filium in praecip. educ. reg. 85. ὁ ἀληθὴς βασιλεὺς τοῖς ὑποτακτομένοις πλήθει, πατρὸς, ποιμῆνος, ἰατρῶν, διδασκάλων, καὶ ἐπιχρήματα δύναται, σώζειν, τὸ ποῖν σωζῶν τυγχάνει. Est sane significantissimum vocabulum τῶ σωζειν, quod eodem instituto usurpavit Lysias orat. XXV. de probatione Evandri. Huc spectat oratio I. qua imaginem boni moderati-que principis exhibet Manuel, et imitandam omnibus principibus ante oculos ponit Conf. Synesius in libro pulcherrimo eiusdem argumenti ad Arcadium, et Iamblicus in ep. Reliqua enim, quae proxime in contextu epistolae sequuntur, figuram habent, et rhetoribus solitam exaggerationem: nam et hunc admodum legas instituta tam conditionis hominum brutorumque comparationem apud Philemonem Γνωμ. θεῖα τρισμακάγια καὶ τρισόλβια.

(k) V. li-

tum atque perniciem: verum etiam ad earum provinciarum, quae tibi parent (quae quidem olim summa prosperitate floruerunt) ruinam everfionemque spectare: (k) nulla ratione committere possunt, quin pro ea fidelitate, quam ad ultimum usque vitae spiritum tibi et patriae probare desiderant, novo rursus scripto maiestati tuae testentur atque declarent, nihil ipsos impensius optare, quam in integra perpetuaque tuae maiestatis obedientia durare: (l) obnixè orantes, ut originem ipsam calamitatis harum provinciarum, et quibus autoribus, quibusque modis invec̄ta fuerit, cognoscere velit, ut pro innata sibi benignitate veri regis officio fungens iustitiam defendat, et ditiones suas ab huiusmodi vi oppres-
sione

(k) *V. libellus ob ingravescencia in Belgio mala Gvilielmi Auriaci auspicio A. c. l. l. LXXII. editus. Gvil. Bandartius polemograph. part. 1. p. 89. Iac. Aug. Thuanus ad A. 1566. et A. 1571. 1572. seq. Fam. Strada l. 2. Hist. bell. Belg. Adco verum est, quod scripsit Sallustius Orat. l. de rep. Ord. cuncta imperia crudelia magis acerba esse, quam diuturna: contra qui benignitate et clementia imperia temperavere, his laeta et candida omnia visa. Et perapte Grotius ad inceptum: mitia imperantium ingenia, potentiam temperando au-
xere.*

(l) *Propterea in libello supplicis A. 1566. exhibitio comprobant et testantur, se contra regis maiestatem nil tentare molirive: Thuan. ad A. 1566. Nec aliud praefert inscriptio vexillis Auriaci militis incisa: PRO LEGE, PRO GREGE ET REGE. Apparetque hoc ex actis sequiorum temporum, et constat, serius Belgas eiurasse obsequium, amore in nativum Principem, an conscientia prohibitos. Nam A. c. l. l. LXIIX. et c. l. l. LXXII. profitebantur adhuc, et scriptis confirmabant, nil contra regem, sed pro rege, et caritate patriae et libertate omnia facere et pati decrevisse: quod ostendunt passim acta publica, et literae Principis Arausionensis Gvilielmi: id porro confirmat libellus supplex A. c. l. l. LXXIV. ad regem scriptus, sed non allatus exhibitusque, remittente Campignio, quod asperius scriptus fuisset. V. Emman. Metteranus ad b. A. Tum vero post Gandavensem, quae dicitur, pacificationem ac foedus annis duobus rescripsit Andinus, Belgii patrocinium suscepturus, suum hoc votum ac desiderium unicum esse, non ut rebellantes adversus legitimum Principem populos protegat, quod inimici impudenter iactitent, verum ut pacem concordiamque ordinum tueatur: ius aequabile constituat, populos intolerandis oneribus levet, etc. apud Thuanum ad Ann. c. l. l. LXXIIX. Quamquam autem haec in speciem adornata videntur, et secretis Auriaci instigationibus longe diversa agebantur, tamen nec tum imperio Hispani se exemerunt prorsus, si factum spello, nedum eiurarunt: donec post
initum*

sioneque tueatur. Primum hoc a maiestate tua quanta possunt animi summisione petunt, in memoriam revocare, secumque expendere velint, Belgicas ditiones, quum olim in diversorum dominorum fide ac clientela fuissent, postmodum matrimonialibus contractibus, mutuisque stipulationibus, ac tandem iure legitimae successionis et pacti Burgundiae familiae, tanquam capiti accessisse. Deinde etiam intercedentibus matrimoniis cum illustrissima familia Austriaca, ac tandem cum potentissimo Hispaniarum regno sociatas fuisse: (m) iis tamen semper expressis conditionibus et tractibus, ut in iisdem ditionibus singulisque provinciis speciatim sua cuiusque Reipublicae administrandae ratio, iuraque et immunitates ab omni memoria per manus traditae sartae tectae manerent: (n) ita ut nulli un-

quam
 initum Traiectinum foedus, quod permansurum in perpetuum reipublicae initum, atque firmamentum esse voluerunt, A. c. l. l. LXXXI. publice sancirent ac promulgarent, Regem Hispaniae, et quicumque ipsius successores posterique essent, imperio in foederatas provincias Belgicas excidisse. Fam. Strada l. 4. H. bell. Belg. cum quo conf. Metteranus, Guilelmus Maius, Boxhorn, chr. add. A. qui tamen parum accurate scribit, nec satis exigit sua ad leges prudentiae civilis, cum affirmat, Foederatos Belgas, recepto duce Alenfonio, alium iam dominum agnovisse: ad A. 1581. non enim Dominum, sed Principem iurisiurandi religione ac pacto reipublicae obligatum agnovissent, ut indicat transactionis formula, et eventus, apud Reidanum, Belgii scribam, et rerum adeo in republica gnarissimum, ad A. 1582.

(m) Habuit igitur Belgium separatum a regno Hispaniae indolem ac seorsum sua iura, atque adeo cum Hispano-Austrii unum caput, sed non sub iisdem legibus, ac uno civitatis nexu, quippe ex diversa causa, nec ut regni Hispanici pars accessione acquisitum, neque aliter, quam sub imperii Teutonici, cuius supremo dominio antea illigatum fuit, auspiciis regendum, sed eo modo, ut suum quaeque provincia ius, et quicquid ex stipulatione conditionali debebatur, retineret. Id enim evincunt tot transactiones et pacta conventa, quorum summam, praesens epistola repraesentat. Respexitque huc Iohannes Meursius l. 1. rer. Belg. dum mutatam religionem et imminuta privilegia pro iusti belli causa habet. Nec temere dicas, Belgicae Ordines fuisse subditos meros, qui tot privilegiis pactisque innixi erant, ac non modo deliberans, sed etiam decidens in senatu Reipublicae suffragium avito more institutoque ferebant: quod ausu iniquissimo sustulit Dux Albanus, cum A. c. l. l. LXVII. institueret Senatum sanguinarium, ac non modo iure suffragii, sed etiam consilii Ordines arceret. Guil. Baudartius polemograph. part. 1. p. 135. Sim. Schard. de reb. gest. sub Max. II.

(n) Sane his ex mente Ordinum positus, non potest dici, omnem iurisdictionem in Principes Belgicos ita translata fuisse, ut Ordines atque populus eius nil haberent,

quam harum provinciarum, nulli etiam regno ius aut dominium in aliam provinciam competere posset, ad eius iura, immunitates ac privilegia ulla ratione infringenda: quin potius communi concordia et aequali gradu uno aliquo Principe sive capite uterentur, ut multi liberi uno patre, ut huiusmodi concordia convenientiaque intercedente, dignitas ipsorum principis, et provinciarum salus ac prosperitas adversus exterorum insultus atque extremam vim propugnari ac defendi posset. Quin et princeps ipse harum ditionum, ut paternam animi propensionem ac benevolentiam in singulas ex aequo provincias declaret, quum imperium adit, eique inauguratur, solenni iureiurando se obstringit, promittens unicuique provinciae sigillatim, se ita praefuturum ac gubernaturum, ut singulis sua iura, immunitates ac privilegia facta tecta tueatur: neque permitturum, ut illa aliqua ex parte infringantur vel imminuantur: neque ut una provincia in alteram ullum imperium habere possit: (o) tantum abest, ut omnes simul exteri cuiuspiam imperio gubernationique subiiciantur. Hisce conditionibus acceptatur declaraturque dominus harum ditionum, accipiens hoc pacto a subditis iuramentum fidelitatis atque obedientiae. Qua quidem de re supervacaneum est, longiorem orationem instituere, quum procul dubio Maiestas tua satis meminerit,

rent, siquidem penes hos ab ultimis retro temporibus fuit ius cum Principibus de republica deliberandi ac statuendi, nec plus his licuit, quam pacto et voluntate Ordinum delatum fuerat, argumento principatus iure optimatumque temperati, a quo vis et dominatus, et cogitationes de redigendo in patrimonium heredis monarchiae abesse debuerint. Nam ut Nomothetica huic principatui legem dederat, ita suadendo obire partes Buleutica, et referre eo rationes omnes, ac demum exequi Dicastica recte atque convenienter debuit, ut in eo statu sisteretur respublica, in quo esse coeperat iuxta primorum acquirentium, atque hoc respectu cum Principe paciscendum voluntatem. Itaque Belgicae Ordines revera, et quatenus accurata ac propria notione loquimur cives erant, in quantum hi sunt $\mu\sigma\tau\acute{\epsilon}\chi\omicron\nu\tau\iota\varsigma\ \tau\acute{\alpha}\ \alpha\epsilon\chi\epsilon\omega\ \kappa\alpha\iota\ \alpha\pi\alpha\rho\chi\epsilon\iota\tau\alpha\iota$, apud Aristotelem l. 3. de rep. et in eum Petrus Victorius p. 248.

(o) Hunc ad modum, nec infirmis rationibus approbatur, fuisse in Belgio plurimum rerumpublicarum, quae subalternas, aut coordinatas vocant, societatem, eamque uni summo imperio, priusquam in factiones iret, obnoxiam, atque sic salvis iuribus dependentem a Principe, ut Princeps eodem respectu ab imperio dependeret. Faciunt hic, quae Procopius apposite et instituto convenienter de huiusmodi foederatis civitatibus scripsit, $\delta\pi\acute{\nu}\ \tau\eta\ \iota\sigma\eta\ \kappa\alpha\iota\ \tau\eta\ \omicron\mu\omicron\iota\alpha\ \epsilon\varsigma\ \tau\eta\ \pi\omicron\lambda\iota\tau\epsilon\iota\alpha\ \alpha\Phi\acute{\iota}\kappa\omicron\upsilon\tau\omicron$: quod sic convertito: pari et aequali iure in rempublicam (imperium) venerant (coiverant) Vand. I. Nam id nec abludis a provinciis Belgicae, et congruenti interpretatione etiam accommodari potest ad $\pi\omicron\lambda\iota\tau\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \upsilon\pi\alpha\lambda\lambda\eta\lambda\omicron\varsigma$ sive nexu quodam illigatas.

(p) His

nerit, quo pacto g. m. (p) Carolus V. Imperator, maiorum suorum vestigiis insistens, optime intelligens iuramentum illud inaugurationis, cuius modo mentionem fecimus, unicum esse firmissimumque fundamentum, cui tam potentia et auctoritas Principis, quam fidelitas et obedientia subditorum innititur: curavit ut M. T. ipso vivo atque adeo praesente, eodem iuramento praestito acceptaretur. et inaugurationis tua (quam felicem aduentum vocant) (q) in omnibus provinciis atque ab omnibus fere civitatibus iura-

(p) His literis ea forma scriptis denotabant veteres sive malum genium, ut apparet ex Plutarcho, de defectu oraculorum, sive gentem malam, ut ex Probo et Papias constat, sive geminam Minerviam, quod ex lapidibus colligit Sertorius Ursatus, sive etiam quandoque Germani, ac Germanici cognomen, quod norunt, qui notas literarum interpretantur: Sed nec illae huic pertinent, nec hanc probamus, quando alii existimant, significari literas, genitoris maximi: nunc enim, nisi me omnia fallunt, gloriosissimae memoriae signa habeo, prono in hanc significationem contextu, et sensu minime obscuro, ac more scribendi pragmatico alias recepto. Saepe etiam in aliis publicorum actorum formulis piae aeternaeque memoriae, interdum gloriosissimi titulo ornatur, V. instructio Iohanni Austro data, quae extat apud Phil. Honorium ib. polit. cont. p. 105. Nam Belgae hoc elogio inclinatae Latinitatis utuntur partim amore erga Carolum V. cuius nominis gratissima recordatio erat, Strada l. 1. p. 30. vel ipsius Guilielmi Auriaci confessione, quae continetur eius apologia Act. 13 LXXX, edita, cuius cursum meminit Metteranus ad A. eundem: partim fiducia, quam de Philippo animis concipiebant, imitandi tandem paterni exempli, ac commutandi regiminis, quo haecenus in vitam fortunasque suas impune saevienti potestatem Albano fecerat.

(q) Hinc privilegia a laeto introitu dicta reperias in translatione Antverpiensi, apud Scharb. de reb. gest. sub Maximil. II. T. IV. p. 61. Factumque hoc boni ominis causa, et quae rumores, qui de Philippi ingenio dominandi avido spargebantur, exolescerent, quos postea eventus docuit, non confictos, nec vanum Guilielmi Auriaci fuisse metum, dum principio recusaret legati munus, quod impositum a Carolo V. fuerat ad exhibendam Septemviris abdicationis imperii formulam, per speciem optantis, ut augusta dignitas deferretur ad filium: revera ut cuperet, omitti abdicationem eius Principi, cuius clementiae securus erat. Fam. Strada l. 1. H. belli Belg. p. 6. Neque Auriacus nesciebat, placiturum Philippo consilium, quod et pater eius cepisset antea, et e sua, non Ferdinandi, domo expetivisset successorem. Io. Meurs. l. 1. rer. Belg. Multum abijt ab hac sententia auctor Mantissae ad instrumentum pacis quodum opinatur, Carolum V. ob Hispaniae longinquitatem, et imperii, si Philippus filius consequeretur, seipsum non capientis molem voluisse, ut deferretur ad Ferdinandum fratrem. Perinde ut id, ac melioribus momentis, de cessione Austriae factum censet

Textor

iuramento confirmaretur. Primum tanquam futuro, et quidem unico Caesaris haeredi. Deinde discedente imperatore, quum M. T. plenum absolutum

Textor de rat. Stat. p. 112. 113. Sed illa tantum abest, ut convenient consilio Caroli, ut quoque actis ipsius repugnent, licet non successerit eventus, qualem proposuerat Carolus V. Thuanus ad A. 1551. ubi commemorat, omne id irritum fuisse, quod hucusque inter Carolum et Ferdinandum de imperii successione actum fuisse. Quamvis enim Carolus V. primo fratrem, tamen postea mutato consilio, Philippum filium imperio destinavit, frustratus autem constantia Ferdinandi, et obnitentium prudenter Septemvirorum, vehementer doluit, subeunte animum praecipitis facti poenitentia. Propterea Meursius tradit, consilii parum constantem fuisse, et cum penitius rem attenderet, obnoxium suae magnitudini imperium iudicasse, et arcana quaedam necessitate obstrictum. Eo vid. Burgold. ad instr. pac. part. 1. p. 28. qui hic ab Irenico, id est, a seipso dissentit. Praeclare iterum Thuanus, ut alias, commemorat hist. l. 5. ad A. 1548. Carolum V. rebus prosperè euntibus, cogitare coepisse, quemadmodum retractaret fratris inaugurationem, et filium relinqueret in imperio successorem pariter et haereditem: conf. idem hist. l. 2. p. 26. Quod sane, sicut multa alia, indicio est, Carolum affectasse imperii plenam ac haereditariam monarchiam. Propterea Gab. Bartholomaeus Gramondus l. 4. H. Gall. a Carolo V. reperit initium vastae et velut in vinculis habitae Germanorum libertatis. Alioqui de vita et rebus gestis Caroli tradiderunt Zenocarus, Staphylus, Illoa, Petrus Mexias, Nicolaus Mameranus: electionem eius monumentis commendavit Georgius Sabinus, praeterea inaugurationem, sive coronationem Aquigranensem complexus est Hartmannus Maurus, Sabino accuratior: Bononiensem enarravit Henricus Cornelius Agrippa. Cur se abdicaverit imperio atque omnibus ditionibus, non in scite, nec leviter exponit Fam. Strada, et sic attingit hanc partem, ut referat egregia quaedam atque certo explorata. Add. Lud. Guicciard. comment. l. 3. Abdicationis historiam persequitur Gvilelmus Godolevaeus, apud Sim. Scharf. T. 2. rer. Germ. p. 638. et Goldast. pol. imp. part. 7. p. 378. conf. T. 1. const. imp. ad A. 1556. Quamquam autem abdicationis, sive cessio imperii cum cessione haereditariorum ditionum a nobis hic coniungitur, tamen alias distingvenda sunt, quam quae maxime: siquidem ex una et eadem causa non acquisita, non possunt uno et eodem iure aestimari: quo fit, ut nec ipsius abdicationis, in quantum accommodatur ad rationem et causam acquirendi, par aestimatio sit et aequalis effectus, ac certe non idem consequens. Nam cessio imperii tantumdem operabatur in Carolo V. quantum a Septemviris nomine imperii acceperat: acceperat autem pro se, non pro filio, item titulo electionis, non haereditatis, ut ex Sanctione imperatoria A. c. l. 1. c. XIX. condita manifestum est: contra quam acceperat Belgicam iure sanguinis innixam, et illo momento, quo se abdicabat, in

lutumque (r) imperium et administrationem harum ditionum adiret, idem iuramentum denuo in comitiis omnium totius Belgii ordinum recitatum, arctiusque constabilitum est, adeo ut ab omni memoria constet, hasce ditiones privatis uniuscuiusque provinciae legibus, immunitatibus atque privilegiis semper administratas fuisse. Quam quidem administrandi rationem tanta obedientia, observantia et fides in Principem est subsequuta, tantus provinciarum inter se amor tantaque concordia, ut (divina opitulante clementia) ditiones prosperrimo felicissimoque rerum statu hactenus floruerint,

Philippum filium devolutam. Sed haec iudicari possunt ex dissertatione nostra de eo, quod abdicationis interest: conf. Io. H. Boecler. in Hug. Grot. l. 2. c. 7.

(r) Plenum absolutumque imperium hic dicitur, non quod limitatum non fuerit ac definitum pactis; aliud enim tota haec epistola innuit: sed quia post abdicationem Caroli V. iure haereditario ac proprio ad Philippum nomine Principis pervenit. Tantumque abest, ut his verbis *αὐτοκρατορῆα* confirmetur, ut contrariam quoque colligatur, si ex constitutione reipublicae, et conventorum formulis verum ac civile, uti par est, iudicium feratur. Neque ea absoluti notio est apud scriptores classicos, quae vulgus utitur in exprimendis imperiis plena ac regia potestate praeditis, perinde uti nec restricta audiunt, quae paterna vocantur ac temperata, sed quae dominationi obnoxia sunt, et praeserunt vim herilem, contra quam communiter haec vox sumitur, et praeter decorum styli, ac contra usum scriptoris historiae augustae. Alioquin ultero concedemus, Philippum II. ea significatione dici potuisse Principem absolutum, quia eum ex mente Themistii expressit Georgius Remus ICTULUS, orat. 6. ad Valentinianum: ubi affirmat, Principem suis numeris absolutum effici, qui sibi primum, deinde et aliis iusta imperare norit: non magis stylo, quam instituto huius epistolae convenienter. Quod cum negligeret Philippus, non stabilivit potentiam suam, sed infregit, neque sopivit seditionem, sed auxit. Ut vanum sit et commenti simile, quum Albae Dux superbo titulo gloriatus est, quod extincta seditione, rebellibus pulsus, religione procurata, iustitia culta, pacem firmarit: apud Stradam l. 7. Bandart. polemogr. part. 1. p. 140. 141. Si quidem illius saevitia seditionem concitavit, non extinxit, rebellium, quos inclementer vocat, audaciam incendit, non compressit, religionem inquisitione labefactavit, non procuravit, iustitiam contempsit, non coluit, pacem sustulit, non firmavit, demum fidem, pacta, leges atque iura reipublicae violavit. Sed tandem sera atque inutilia post factum poenitentia fuit, quam non obscure declarabat Albanus, cum A. c. Is Is LXXXVI. Quinque illis promulgaret decretum oblivionis, sed quae Belgarum prudentia erat, illi fidem non tribuebant: 1. ob contrarium exemplum Hispanici moris: 2. quod non abrogaretur senatus sanguinarius: 3. immunitates atque privilegia Ordinum intercepta non inflaurarentur: 4. iisdem suffragia decedentia inique et praeter apitum ius adempta

non

rint, earumque principes in summo honoris ac dignitatis fastigio constituti, hostibus suis admirationi terrorique fuerint. Et quidem ne ex veteribus historiis exempla repetamus, quae quamplurima huc adferri possent, haec ipsa subditorum tuorum fidelitas satis in omnibus bellis a Caes. Maiest. fuit declarata. Atque ut bona tranquillitas et protectio harum ditionum maxime semper illi curae fuit: ita etiam Maiestas tua meminisse potest, quam accurate, quamque ardentem et amice sub discessum suum hasce provincias prae reliquis omnibus tibi commendavit atque tradiderit. Quin etiam M. T. quum sub inaugurationem suam difficilimis bellis, gravissimisque oneribus ex praeteritis bellis involuta esset, re ipsa comperit, (s) quam ala-

non restituerentur: 5. immodica tributa non remitterentur: 6. multa alia isti veniae causa dato diplomati adversa admitterentur agerenturque. Neque Belgas ea opinio fefellit, quod acta proximorum annorum testantur. Ex quibus nos colligimus imprudentiam Albani, primo quod ingenio militari vir regendi, artes ignoraret, praesertim eius populi, ubi sedes atque domicilium libertatis constitutum erat: deinde quod cum scire debuisset, ab initio utilem esse clementis famam, ipse statim odium sibi conciliaret, cum magistratibus urbium claves auferret, ac repositis negaret: tum recusaret audire supplicantes, et satisfacere aequis ipsorum postulatis: ad haec quod Belgis imperii ultro patientibus iugum impositurus, ad desperationem adgisset: demum quod civitates maritimas occupare neglexisset: si quidem tunc primum feliciter iacta sunt fundamenta Belgii armis vindicati in libertatem, quam Comes Lumaecus A. C. 13 LXXII. ex Anglia, ubi denegatum fuerat perfugium, solvens, fortuito Briellam, urbem situ commodam, et futuris rebus opportunam appulit, ac nullo negotio in potestatem redegit, quo factum est, ut exemplum iret ad caeteras urbes, essentque primae inter has Vlissinga et Enckbusa, quod sane magnum fessis Belgarum viribus robur attulit: incauto Albano, et quod terra plurimum polleret, versus mare ad exitium usque rerum Hispanicarum securo, ut qui satis haberet, imitari consilium Thrasibuli Periandro datum, et quae sitae tyrannidis indicio primores, ac vita et fide sua innoxios tollere e republica, ratus, his veluti salmonibus amotis, facile capi ranunculos posse. V. Hugo Grotius l. 2. Annal. Belg. p. 40. conf. Thuanus hist. lib. 37 Baudartius hanc ob causam, Belgii Sullam, nec immerito, appellavit: nam tot caedes, tot proscriptiones, honorumque publicationes nil alienum habent a Sullae factis, atque adeo pari foeditate notantur.

(s) Vel sola duo praelia ad fanum Quintini et Gravelingam fidei atque meritum Belgicae gentis Procerum memoriam renovare nunc potuerunt, quod in egregia Belgarum fortitudo apparuisset, praesertim Egmondi, qui ad S. Quintinum pugnandi ardore constantiaque omnes, et ipsos Hispanos, longe praestitit, cum regis ipsius Philippi iudicio, tum insigni testimonio Galliae legati, qui Egmondo capite multato, ad

eres et parati fuerint subditi tui cuiusvis ordinis, pro suaque facultate et viribus ad vitam et fortunas suas pro tua salute ac dignitate exponendas. Qua in re provincia tota ita officio suo satisfecit, ut maiestas tua devictis hostibus suis, summo honore et gloria apud omnes Principes parta finem omnibus bellis atque discordiis, quibus per tot annos maiores tui ditionesque vexatae fuerant, imposuerit. Nunc si Maiestati tuae placuerit (quod quidem miseri fidelesque subditi tui humilibus precibus abs te contendunt) diligenter investigare atque expendere, quisnam fuerit fons atque origo immutationis ex illa praeclara tranquillitate prosperitateque in hanc adeo miserabilem

per-
Carolus IX. Galliae regem perscripsit haec verba, vidisse se in Bruxellensi foro decussum illum verticem, cuius virtute bis Gallia contremuerit: apud Stradam hist. Belg. lib. 7. p. 224. collat. lib. 1. pag. mib. 14. 23. Venitque in huius laudis partem Hornanus, et ob operam bello Gallico navatam laudatur a scriptore Hugonotto, ex quo non exiguum historiae suae partem desumpsit Thuanus, et cultiori saltem stylo, verbis quandoque leviter mutatis, adornavit, Stat. resp. sub Carolo IX. p. 139. Huius adnumerandus est Guilielmus Auriacus, perinde sua laude, ac familiae dignitate inclutus Princeps, cuius maiores Nassoviae comites multis ante seculis in Belgica, et priusquam ea ad Austros pervenit, confederunt. V. Henricus Aquilius chron. Geldr. in Ottone Nassovio, primo comite Geldriae, et ibidem notae Petri Scriverii. Illius etiam meminit Iohannes de Beka in chron. Ultraicelino, postque hunc Io. Is. Pontanus hist. Geldr. l. 6. qui comitum Nassoviae dignitatem ab Henrico Aucupe arcessit. Id vero nobis certum est atque exploratum, Geldriae praefecturam, postquam iure atque titulo comitatus ornata est, beneficio Henrici III. primo Ottoni Nassovio collatam fuisse. Aquilius Henricum III. nuncupat, nec male, quatenus in serie imperatorum consideratum extulit, neque id nesciunt, qui diplomatum notitiam compararunt, et ipse plus simpliciter vice observavi. Sed Orangii principatum nulli obnoxium serius adepti sunt, siquidem Renatus, quem avunculus eius Philibertus successorem asciverat, Guilielmum, de quo hic agimus, patrualem suam, eundemque Guilielmi senioris filium postea Belgicae Arminium, haeredem scripsit, Iohannes Textor chron. Nassov. Rudolph. Diephold. Geneal. Nassov. p. 115. Illo autem scelere ficarii sublato, successit in Principatu filius natus minor Mauritius, quia Philippus Guilielmus maior natus apud Hispanos custodia asservatus, pro civiliter mortuo Senatus Batavi iudicio habebatur. Ev. Reidanus annal. Belg. ad A. 1586. conf. Strada l. 7. pag. mib. 212. Baudart. polem. part. 1. pag. mib. 28. Reliqua ut obvenerint, alibi memorabitur: nunc sufficiat tradidisse, Guilielmum nostrum cum opprimere potuisset in aditu Belgii Albanum, et non nesciret rumorem de mutanda republica dissipatum, fidem servare maluisse, quam tale quid amittere in regem, Scriptor Hugonott. cit. loc. pag. 87. Illud vero hic iustum commovere dolorem potest,

perturbationem et calamitatem rerum, qua nunc temporis ditiones tuae opprimuntur, deprehendet procul dubio eam non aliunde oriri, quam ex sceleratissimo odio atque invidia, quam (t) quidam maiestati tuae intimi conceperunt, quaque adhuc concitantur adversus opulentiam prosperitatemque, qua Deus Opt. Max. ditiones subditosque tuos ornat. Quod quidem odium atque invidia, cum insatiabili quadam avaritia aliisque pravis cupiditatibus flagraret, ita eos in omne genus confidentiae crudelitatisque praecipites egit, ut prorsus obliti omnis benevolentiae, studii atque officii, quod hisce ditionibus (a quibus summis honoribus ac beneficiis erant affecti) debebant, perniciosissimum horum civilium motuum, non absque summo maiestatis tuae publicaeque harum provinciarum utilitatis detrimento, omnibus artibus et machinationibus adhibitis excitarunt, nimirum ut ea ratione ad summam digni-

test, quod uno atque eodem tempore habitum fuerit consilium de extirpandis Hugenot-
tis, et de subvertendis Belgarum iuribus, Everard. Reidanus ad A. C. I. Io LXVI.

(t) Qui notum habent Philippi II. ingenium, atque prudentiam, qua futura solertissime aestimabat, vehementer mirantur accepti tam sinistri consilii rationes. Et quidem 1. quod saevo iracundoque animo virum et regendi prorsus imperitum Belgio regendo imposuisset. 2. quod plenam agendi atque disponendi omnia potestatem concessisset, usque eo, ut plus quam sorori Margarethae Parmensi tribuerit, apud Baud. part. 1 p. 34. 3. quod quaecumque fecisset, rata haberet rex, et postquam Belgium sacvitia sua commoverat, reducem prolixè accepisset, et multa benevolentia amplexus fuisset. Nam quod postea regis gratia excidit, ex alia causa factum est, nempe ob stuprum virgini in gynaeaco regio illatum a Friderico eius filio, et paulo post e custodia, in quam datus fuerat, elapso, patre Albano consilii conscio, et quod id ad imminuendam auctoritatem regiam pertineret, Vzedam relegato. Thuanus ad A. 1578. Strada l. 7. Baudartius part. 1. p. 148. 4. quod, cum praeter regis mandatum quaedam fecisset, Anglorumque naves detinuisse, et genti bucuque amicae atque sociae iram, quae postea bello quoque materiam dedit, commovisset, regis tamen offensam nequicquam incurrisset. Histor. Belgic. A. 1583. edit. col. 226. 227. Strada lib. 7. 5. quod cum talia praevidisset sapientissimus rex, eum ex Belgio, in quo tantum Hispaniae momentum erat, quamque, cum in dotem Alberto daret, ab alienare noluit, ut affirmat Thuan. ad A. 1598. non citius revocasset, quod dum commercia Belgica labefactisset, tributa immodica, unde vera ac potissima defectionis causa accessit, imperasset, statuum sibi regis iniussu ponendam curavisset, atque his et aliis modis insolentius fecisset, rex ea omnia aequo animo tulisset, praesertim quod nemo illi aemulatione infestior esset, quam Rodericus Gomezus, amicitia regis validus, et consilio potens, apud Stradam lib. 7. Sunt, qui hic allegent ineluctabilem fatorum vim, Deique iram in res Belgicas, et immotum Philippi extandefacti animum, nec lai-

dignitatis gradum, de quo non solum Ordines harum provinciarum, verum etiam Maieftatem tuam deturbare conantur, facilius pervenire possent. Quum vero facile intelligerent, se hoc nulla ratione consecuturos salvo iure ac privilegiis harum provinciarum, quae teterrimis illorum conatibus ex diametro, quod aiunt, repugnabant, quumque animadverterent, quam diligentem ac fidelem operam Provinciae in suo quaeque ordine vocationeque navarent, quamque sancte iuxta formulam iuramenti abs se praestiti privilegia sua propugnarent ac tuerentur, neque ulla ratione infringi ea labefactaque finerent: (u) in hoc unum velis et remis, ut dicitur, incubuerunt, ut omnes

turam tantas populi immunitates, ut qui motus Belgicos inter prospera duxisset, Reidanus ad A. 1566. quin imo palam affirmasset, malle se omnium rerum iacturam facere, quam committere, ut auctoritas, quam in dominandi severitate collocabat, periclitaretur, Constagg. l. 4. de bell. Belg. Alii contra existimant, Philippum II. iram, quam ex infauisto Albani regimine conceperat, arte aulica, et aliqui Hispanis familiari texisse, uique dum se occasio daret eius declarandae, et ultioni, quae haecenus dilata fuerat, qualemcunque causam, et cum alia non suppeteret, alienam culpam praetexendi: ita factum, ut exaggeraretur filii crimen, ac una vindicaretur in patrem, erumpente, quae dudum latuit, indignatione. His assentiuntur, qui regnantium mores astuque aulicos intelligunt, eo vid. Strada lib. 7. pag. 256. collat. pag. 237. 238.

(u) Iterum tacite respiciunt tabulas de sententia Caroli V. et Ordinum imperii A. cl. Is XLXIX. concessas, quibus privilegia atque immunitates Ordinibus Belgii concessae liberalissime confirmantur, argumento dominii beneficiarii supremi, quod ex tabulariis docebatur, et longe post assererat Rudolphus II. Caesar, allegatis eo archivis, investituris, indultis, concordatis et imperii recessibus, V. actio Belg. pacif. Gasp. Ent p. 8. Sed neque sic negabo Carolum V. prorsus excusandum, saltem in parte libertatis sacrorum, eo quod A. cl. Is L. edictum in Belgio promulgasset, quo capita quaedam dictarum tabularum petebantur. Neque id Paulus Piascius, scriptor Polonus, et saepe ad res exteras digressus ignoravit, qui observat, legem Caroli V. Placardus dictam, passim invisam, et quasi foedere facto A. cl. Is LXVI. id est, sexdecim postea annis, quam se imperio et Belgio abdicaverat Carolus, antiquitatem: Chron. gest. in Europ. p. 20. Faciebant eo pactacum Belgis ipsismet inita, ac semper animis obversabatur Constitutio A. cl. Is XLIX. de individuo Belgii atque totius Burgundiae Principatu, salvis tamen singularum Belgii provinciarum iuribus privilegiisque conservando. Hanc autem atque pactiones alias sanctas esse volebant Belgae, nunc autem violari multis modis, nec iniuria, querebantur, et quod secus, quam conventum esset, ageretur, non regi, sed administris eius imputabant, qui

suade.

omnes gubernatorum atque Ordinum in hisce ditionibus actiones, quae ad defensionem conservationemque eorundem privilegiorum pertinebant, ita ad Maiestatem tuam deferrent atque interpretarentur, quasi si ipsi defectio- nem aliquam rebellionemque adversus Maiestatem tuam molirentur.

(x) Inter quos quum praecipui essent quidam Ecclesiastici nominis, omni studio omnibusque rationibus elaborarunt, ut praetextu religionis cum aliis exteris, etiam iis Ecclesiasticis, factionem aliquam inirent, atque ita paulatim secretis machinationibus fraudulentisque artibus hasce ditiones in maiesta-

tis

svadebant, principatum dominatu mutandum esse, perinde ac si nimia licentia fecissent Belgae, ut in conspirationis poenam verteret ista conversio principatus, et privatio omnium privilegiorum. Nec a vero abluam, si ex illorum temporum rebus actisque comprobare studeam, iam A. c. l. l. LXVII. quem infaustus in Belgium Albanus adventus insignem reddidit, Hispanos Belgii provincias haud secus, quam armis subactas habuisse. Vid. Piasecius d. l. Fuitiles autem sunt Hispani scriptores Johannes Mariana, et Melchior de la Cerda, quum alter scribit vehementius, alter affectans oratorem, multum ab historico abest.

(x) Non dubium est, nec probari difficile, Belgas etiam nondum supremum imperium adeptos, eo loco fuisse, qui salutis suae, privilegiorumque conservandorum causa defendere se potuerint. Nam adeo non plena ac regia potestas Principum erat, ut quoque Ordines in partem reipublicae venirent, tum quod eam legem primi ac quiverentes recepissent, et talem ad modum recepisse se sollemniter ac iurato confirmarent, tum quod ex primo reipublicae contextu non aliter constaret, ac ultimis retro temporibus praefectos tantum, non Principes, nedum exquisita potestate praeditos, haberet, tum quod cum electionem praefectorum successione Principum mutarent, Principes non plus successione obtinere possent, quam pacto in reipublicam consequuti fuerant. Nec facit diploma Caroli simplicis (vulgus enim Carolo Calvo adscribit) quod extat apud Janum Doussam annal. Holland. l. 5. p. 178. seq. ut ab hac sententia nos dimoveri patiamur. Etsi enim illo praeceptum atque mandatatum est, ut Theodericus Hollandiae comes beneficio Caroli concessa libere omnia teneat atque possideat, habeatque de his potestatem iuxta libitum suum ordinandi, seu faciendi: tamen id multum abest, ut spectet ad Hollandiae Comitatum. Nam iste non erat in ditione regum Galliae, sed pertinebat ad Austrasiam, cumque hac regno Germaniae adnumerabatur. Illudque eo magis assequi quisque potest, quod exploratum est, Carolingis, quibus Germaniae regnum obtigit, Conradoque I. Franco extinctis, Austrasiam, quae alias Lotharii regnum audit, ac Lotharingia indigitatur, a Carolo simplice, qui eam invaserat, Henrico Aucupi regi traditam fuisse: siquidem huic abvenire debuit, quatenus Carolingorum in regno Orientalium Francorum Saxonumque successor. Vid. Siegb. ad A. 923. Flodoardus in chron. et Continuator,

qui

tis tuae odium pertraherent, ut ita ipsi et suae factionis homines (qui profecto non maiestati tuae, sed exteris Principibus et provinciis in Italia et alibi

qui dicitur, Regionis Abbatis Prumiensis, ex Flodoardo, dum non in it accuratae temporum rationes, corrigendus. Post Henricum armis vindicavit Otto, et velut partem iusto corpori illigavit. Otto Frising. Chron. lib. 6. cap. 19. Testanturque id diplomata passim obvia apud Baldericum in chr. Cameracens. Aub. Miraeum in cod. donationum, Jo. Is. Pontanum in histor. Getrica, aliosque plures. De pacto Bonnensi, quod inter Carolum simplicem et Henricum Aucupem A. DCCCCXXI. coaluit, tradidit Iacobus Sirmond. not. ad capitula Caroli Calvi: Miraeus notit. E. B. ad h. A. Conf. Frising. Chr. l. 6. cap. 18. Inter reges Germaniae stirpe Saxonica ortos, et postea imperatoria dignitate auctos primus, quod cognitum ex diplomatis habeo, titulum regis Lothariensium sumsit Otto I. nec tamen semper usurpavit, salvo nihilominus atque indubitato iure atque suprema potestate in regnum Lothariense. Nam scriptura titulorum est voluntarii iuris gentium, nec eadem apud gentes, et diversa hodieque apud Europaeos, sic tamen a gentibus singulis erga gentes singulas adhibenda, prout ea instituto singularum est recepta atque usu confirmata, usque adeo, ut si consulto secus fiat, et is, per quem secus fit, aut qui facit, ut secus fiat, aliquoties admonitus, mori institutoque gentis seorsim consideratae convenienter scribat, neque tamen sic aliter scribere iste velit, ut propterea indicia suppetant, mutata tituli aut mutila etiam scriptura, iuri alicuius gentis metuendum esse, bello possit praebere causam, in quantum illo ipso infertur gravis iniuria, et committitur aliquid in summae potestatis contemptum, iuriumve eius detrimentum. Nec id modo de titulorum, sed etiam de signorum titularium, quae et caeterationes in literis publicis regum nuncupantur, scriptura affirmasse reges constat, apud Iohannem Gilenium triumph. Sued. p. 149. Sed vero et hic controversia praetensionum saepe litem movet, et facit, ut titulus, qui a principe sumptus, et ab aliis adscribi solitus est, ab eo, qui contra sumentem obtestatur, atque eo praetensionem allegat, omitatur, ut multis in Germania exemplis doceri possit: at mihi demum ad Carolum Simplicem redeunti satis est, observasse, eum supremam in Belgica potestatem saltem usurpasse ad tempus, et ab anno 912. usque ad 923. regnum Lotharianum, quod postea a Germaniae regibus vindicatum recuperatumque est, retinuisse, sic tamen, ut concessio illa paulo ante allegata respiciat tantum Ecclesiam Egmondensem cum quibusdam accessionibus, non Comitatum Hollandiae, in quantum Hollandiae est, quippe qui nunquam ita a Comitatu arbitrio pependit, ut ipsis solis pro libitu illic disponere, et plena liberaque ac sua tantum atque propria potestate de eo statuere liceret. Id certe constat, si iure experirentur, imperatoris iudicium appellandum fuisse: nam eum ad modum Fridericus Aenobarbus Hollandiae comiti, et Episcopo Traiectino ius dixit, cuius rei expeditae

alibi, ac praecipue Romano Pontifici iureiurando obstricti erant (y) ius ac dominium in has citiones invadere, eosque prout sibi commodius visum esset, propagare, possent. Posteaquam enim senserunt Ecclesiastici, in finitimis regionibus, atque adeo per universum Christianum orbem ingentes crassissimosque abusus et errores, qui longinquitate temporis, ex nimia inscitia, negligentia, avaritiaque sacerdotum irreperant, nunc tandem prodi ac detegi: quoniamque iam pii omnes ab iis abhorrere coepissent, quod quorum illa unica cura esse debebat, populum verbo Dei pascere, sanaque doctrina et puris moribus imbuere, et cultum Dei ad exemplum Prophetarum et Apostolorum promovere, deserto officio suo non solum adversus evidens Dei praeceptum, verum etiam adversus Pontificum decreta, contraque omnes veterum conciliorum, atque adeo contra omnes Principum ac provinciarum sanctiones, sese in secularis, ut vocant, ac civilis iuris administrationem, quinimo in bellica et politica provinciarum negotia, supra

peditae rationes sunt et prouta documenta in diplomatis a Friderico I. et II. imp. concessis, apud Iob. Is. Pontanum h. st. Goldr. l. 6. p. 110. et 126. Tum et illo ipso awo Hollandiae Comites imperii Germanici Ordinibus adscripti sunt, argumento confirmationis pacis Venetae, quam exhibet Goldastus imp. const. tom. 3 p. 358. praeterea Guilielmus, postea Romanorum rex electus, se nuncupat vasallum imperii liberum, quo spectat diploma electionis ad A. 1247. De ducatu Burgundiae ad iurisdictionem imperii pertinente vid. Henrici VI. (qui in serie imperatorum V. est) diploma ad A. 1190. Hodie sane Optimatum regimen statu populari temperatur, atque illo ipso quoad veterem rempublicam Punicam, iudicio Boxhornii inst. pol. l. 2. cap. 5. et Lentuli in Tacit. cap. 3. p. 220. quin et ad Spartanam, quatenus eius supremus praefectus consideratur, cuiusmodi est repetitis auspiciis declaratus Vilhelmus III. Auriacus Princeps, idemve Belgii foederati felicissimus servator. Interim conf. Grot. de antiquit. reip. Batav. Mart. Schoock. in Belg. foed. l. 1. c. 3. de quo tamen auctores ephemeridum observant, non affectum esse eas rationes, quibus Belgii arcana continentur; ephem. erud. T. 2. part. 1. p. 107. recens. Latin,

(y) Vetus haec querela est, et Germaniae nostrae cum Belgio communis, praesertim a tempore Gregorii VII. cuius et Henrici III. epistolae fontes et capita sunt, unde caetera huius argumenti in rebus Germanicis deducuntur: eas recensuerunt Reinerus Reineccius, et Christianus Vrstisus, viri doctissimi, et in eruendo Germaniae antiquitatibus seduli. Sed quod ausus fuerat Gregorius, postque eum molitos accepimus Urbanum II. et Paschalem II. id tandem consecutus est Calixtus II. cessione Henrici V. apud Ottonem Frisingens. l. 7. Chron. cap. 16. Conrad. Vrst. rg. Chron. ad A. 1122. Abb. Stad. ad A. eund. Chronicon Reichenbergense a Christoph. Gevvoldo editum ad A. 1119. Alb. Grantz. Saxon, lib. 5. cap. 42, et 38. collat. Vt

O

suntque

supra omnes infimae ac supremae iurisdictionis Dominos ingerent, ea-
que pro suo arbitrato gubernarent: Id circo ipsi summa quadam animi
acerbitate falsissimas calumnias excogitarunt, multisque delationibus et fi-
ctis criminationibus fideles subditos tam tuae Maiestatis, quam aliorum
regum ac Principum, apud suos praefectos et reges onerant, malitiosis
falsissimisque calumniis seditionis rebellionisque accusantes. Quibus arti-
bus omnia Imperia atque provincias atrocibus dissidiis, atque discordiis,
imo vero flagrantissimorum bellorum incendiis misuerunt, subditosque in
dominos, et dominos in subditos concitarunt. Ad summam, perturbato
rerum omnium ordine ac statu, deforme atque horribile quoddam chaos
invexerunt, parum solliciti, in quos calamitas esset redundatura, modo ipsi
dominatum, quem sibi propositum habebant, promovere possent, reliquis
omnibus sub imperium suum ac potestatem redactis. Hoc etiam confi-
sio, Inquisitionem (quae adversus Iudaeos primum Christianique nominis

ab-
aunqve vero ista cessio facta est, tamen nullo iure sustinetur, et quicquid eius respe-
ctu gestum est, rescindi ab imperatoribus tanquam Henrici V. in imperio successo-
ribus, potest, prodito ab Ottone III. Imp. exemplo, vindicatur iura ab Ottone I.
acquisita, nisi impeditus fuisset. Chron. Montis Sereni ad A. 1211. Caeterum vid.
Henr. Meibom. de iure investit. episcop. imperat. Roman. adempt. singulari disser-
tatione: et Herm. Conring. de constit. episcop. German. Fuitque tempus, quum
huius iuris Pontificibus concessi abusus tantus fuit, ut Pontifices omnis officii erga
imperatores suos obliviscerentur: Gregorius VII. qui et Hildebrandus dicitur, prae-
fracte affirmavit, se aut mori, aut Henrico III. animam regnumque adimerè velle:
epist. Henrici III. ad Hildebrand. Innocentius III. ausus est dicere, vel Philippum sibi
insigne Apostolicum, vel se Philippo insigne imperatorium detracturum, ad A. 1198.
Ferre piget recordari conspirationis a Clemente VII. adversus Carolum V. coeptae,
quam is abrogata ad tempus per Hispaniam autoritate Pontificii nominis, iure ul-
tius est, apud Thuanum hist. lib. 1. quam ob causam, licet iustam, et ab imperato-
ris officio minime alienam, eum perstrinxerunt Fredericus Scaphylus, et Franciscus
Turrianus, quorum insurrectiones nunc supervacuum est commemorare. Et notae
sunt expositulationes Thomae Campanellae monachi non indocti quidem, sed saepe
inapte stomachantis, de cuius ingenio ex Caesario Banchidauria constare potest. At
nemo in Carolum dixit vehementius, nemo scripsit acerbius, quam Alphonsus Aemi-
lius Sebastus, qui Granvellani consiliis eo redactus tradit, ut neque quid aequum
sit, videret, neque quid bonum. Agit ille causam Protestantium, et haud obscure
respicit studia Caroli in Paulum III. atque foras ad opprimendos Smalcaldicos cum
eo initum, Sleidan. comment. l. 17. quapropter cum imperator, debellato Iohanne Fri-
derico Septemviro, Halis Saxonum substitisset, Paulus eum auxilii titulo maximi ac
for-

abjuratores instituta fuit (2) in has regiones vi invehere conati sunt: ut eius ope ac subsidio omnia provincialia iura, privilegia et consuetudines, atque adeo omnes contractus iuramento confirmatos et pacta funditus everterent atque deleverent: eaque ratione plenam absolutamque potestatem et imperium in omnes fideles tuae Maiestatis subditos exercerent, qui nihil aliud quam iuramenti, quo se tibi obstrinxerant, fidelem observationem tuebantur, atque urgebant, omnem aliam exterorum dominorum, tam Ecclesiasticorum quam laicorum introductionem recusantes, quippe qui nihil aliud sibi propositum haberent, quam eos falsis haereseos rebellionisque criminationibus opprimere, ut eo facilius id quod statuerant, consequerentur. Eodem etiam consilio, novos suos Episcopos, quorum institutio manifeste omnibus iuribus provincialibus, privilegisque iureiurando confirmatis repugnat, et hanc regiae Maiestatis autoritatisque tuae imminutionem secum trahit, vi invexerunt: neque iis quidem ob ipsorum probitatem aut eruditionem ad id electis (nam plerumque indoctissimos ineptissimosque homines delegerunt) sed hoc unum sibi proponentes, ut fideles administratos atque auxiliares haberent, qui ipsorum ferocitati atque libidini obsecundare, crudeliaque eorum consilia absque ullo cuius-

piam

fortissimi, Laurent. Sur. comm. pag. 556. Procul dubio, ut victorem magis incendere, quippe exiti illorum Principum cupidus, qui ab Sedis Romanae obsequio discessionem fecissent. Haud aliter, atque Philippi II. aevo Pius V. Pontifex impulsor atque stabellum motuum Belgicorum fuit: qui et Caroli filius, quod Belgas fovisset, suspecti, occidendi auctor creditus est. Thuan. ad A. 1568. ex eoque Lundorpius continuat, Sleidan. ad A. eundem: his adiungantur Strada dec. 1. lib. 7. Metzeranus l. 3. conf. Baudartius polem. part. 1. et Ioh. Laetus hist. univ. pag. 432.

(2) Vetustior inquisitio videtur, quam fert opinio haec, et quantum recorder, sec. XII. instituta est contra Albigenes, qui in numero haereticorum habebantur, et magna incrementa capiebant, quod Pontificibus tam indignum est visum, ut illis extirpandis omnem curam adhiberent, eoque hortarentur Principes, nec prius desisterent, quam edictis imperatoris officium inquisitionis sanciretur. V. historia inquisitionis a Paulo Veneto edita, quae multum luminis huic argumento allatura est. Vernerus Rolevincius usque adeo incensum Innocentium Pont. fuisse testatur, ut nil haberet antiquius, nec quidquam ageret diligentius, quam ut arma contra ipsos caperentur, ad A. 1204. Et sane Paulum Venetum ea fiducia tenet, ut asserat, ante Ann. 1300. nomen inquisitionis prorsus fuisse inauditum. Atqui vero Conradus Vrspergensis ad A. 1309. inquisitionis contra Iudaeos factae meminit, tametsi affirmari oporteat, serius legibus de ea constitutum fuisse. Neque tantum contra Iudaeos,

piam metu exequi possent. Quum vero scelerata illorum consilia, eorumque futuri eventus magis ac magis quotidie innotescerent, et in publicum erumperent, coeperunt optimates, et provinciarum gubernatores, ipsaeque adeo civitates continuis petitionibus et testificationibus aliisque rationibus Maieitati tuae significare, quantopere dignitas et iurisdictione Maiestatu tuae hoc pacto imminueretur, atque ab ipsis inquisitoribus et episcopis proculcarentur: qui maxima ex parte exteri ac peregrini, omneque exteris dominis iuramento obstricti, atque adeo (ut ipsimet profiterentur) a tua iurisdictione liberi exemptique essent. (aa) Hoc etiam tibi eudentissimis rationibus comprobarunt, et ob oculos posuerunt, huiuscemodii innovationes nul-

la
sed etiam contra Mauros severissimae inquisitionis negotium in Hispania susceptum est, tum contra quosvis a Romana religione alienos adhibita, et multis modis laudata a Dominico Bannia, Doctore Salmanicense. Constatque ex Iohanne Mariana, et Paulo Veneto, quid cum iis actum fuerit: De Philippo II. temporibus prodidit Iacob. Aug. Thuanus hist. lib. 43. addatur Reginaldus Gonzalvius art. inquisit. Hispan. de test. Nec quidquam fuit, quod perinde afflixit Hispanorum res, quam ista inquisitio, quippe quae Belgas irritavit, ac Hispaniam fors exosam, domi desertam inopemque reddidit. Contra id eximium ac singulare in Carolo V. fuit, quod inquisitione, quae et Romae Paulo IV. odium peperit, apud Thuan. lib. 23. abstineret, quod providisset, illam ad Belgii suamque perniciem pertinere. Lundorp. contin. Sleidan. ad A. 1581. Nec gravius unquam damnum acceperunt commercia Batavorum, quam instituta inquisitione, quod eius metu perterritis mercatoribus, negotiatio pannorum transferretur ad Angelos, et plurimi incolarum Belgio excederent, Thuanus hist. lib. 40. Usque adeo verum est, quod ad Licestrium pronunciarunt foederati Belgii patres, iam olim navigandi mercandique usu Belgarum res stetit, apud Reidantum ad A. 1586. Non enim heri demum, aut nudius tertius, sed a multis seculis navigatio floruit apud Belgas, et indicia suppetunt, apud Carolingos Belgas navigationis atque negotiationis studiosos fuisse: eo vid. diploma Caroli, adhuc Patricii Romanorum, apud script. Vit. Lud. Pii p. 446. ed. Hanov. Et legere est in tabulis publicis, ipsis quoque Friderici I. aevo cum transmarinis populis commercia fuisse. Pontanus hist. Geldr. in Frid. I. Qvin et ex Iano Doufa colligas, cum vetustissimis Prussis societatem habuisse, vel eo argumento, quod Hollandiae nomen a Prussis impostum existimet: annal. Holland. lib. 6. p. 246. Quod tamen non perinde certum est, ac dictum a Doufa, viro aliogvi Batavorum rerum egregie perito: Siquidem id nos accessimus a Danis, et in huius sententiae parte sentimus cum G. Hornio orb. imp. period. 2. san. 6.

(aa) Epistolae huius auctores duo agunt, ut probent primo Episcopos se immiscere rebus ad suum Ordinem non pertinentibus: deinde imminuere iura regiae potestatis.

Quae

la plane ratione invehi posse, quin tota regio in perpetuam quandam vastitatem, extremamque perniciem adduceretur, quum facile intelligi posset, omnem illum religionis praetextum nihil aliud fuisse, quam larvam, cuius specie Maiestati tuae imponerent: atque ita omnes qui apertos ipsorum abusus et vitia dicto vel facto oppugnant, improbarent ac damnarent, aut a manifestis ipsorum erroribus (quos ne ipsi quidem celare poterant) desciscerent,

e me

Quae paulo aliter, sensu tamen eodem refert Mich. Gasp. Lundorp. contin. Sleidan. ad A. 1574. ubi illius rei summam complectitur, atque ita instituti cursum tenet, ut ostendat, se huius epistolae auctores secutum esse. Sed de priori capite quid sentiant, perspeximus, nempe quod fines muneris egressi sint Episcopi, dum contra Dei iussa et sacras leges, ac tot civiles Ecclesiasticasque constitutiones res ab officio suo discrepantes tractarent, atque falcem in alienam messem immitterent. Primus, quem quidem ego legerim seculi rebus immixtum, militiaeque artibus deditum, fuit Anepos, de quo haec tradit Ado Viennensis pag. 196. edit. Basil. Anepos Episcopus, secularis conversationis Vir, duxit exercitum Francorum contra Vuiliarium in Svevos, ubi gravissima caedes facta est, anno incarnationis Domini septingentesimo duodecimo. Unde intelligitur, Brunonem Ottonis I. Imp. iuniorum fratrem haud primo omnium artes seculi cum sacerdotio coniunxisse, siquidem hic ducentis quadraginta et uno annis post Anepotem vixit, quam in res seculi incubuit, et regno Lothariano dux impositus, Archiepiscopatum pariter atque Lotharingiae ducatum suscepit. Kvitcbindus Corbei. annal. Sax. l. 2. Continuator Reginonis ad A. 953. Delmarus Mersleb. Chron. lib. 2. magno sane Ottonis errore, quem expertus est, cum paulo post ipse adversaretur Bruno, et licet cum eo rediret in gratiam, tamen exemplum transmitteret ad alios episcopos, et postquam illud in vitiosum morem abiit, turbandi saepe iis occasionem daret, praesertim ab isto tempore, quo cesso inaugurationum Ecclesiasticarum iure, Henricus V. permisit, Praesules Germaniae Pontificibus iuris iurandi religione adstringi, quod non est e republica, et adversatur imperii dignitati, atque supremo imperatoris iuri. Equidem de Ottoniano aevo certum est, Episcopos accepisse civile imperium et seculi iura, sed vero plerosque hactenus, ab excessu autem Friderici II. ferme obtinuisse omnes, seculo sane infelici atque horrido, tunc maxime quam Guilielmus et Richardus appellati sunt reges Romanorum: quorum ille ex usu putavit fore, si daret approbaretque; quod adulta Pontificum autoritate corrigere non posset, nempe ut regalia et administratio bonorum temporalium episcopis concederetur: Chron. Mindense ex recens. Pistorian. p. 744. huius autem tempora ita difficilia ac moribus perturbata fuerunt, ut Gregorius X. quoque minaretur, nisi prospicerent de capite sibi Principes Electores, effecturum se, ut suo atque Cardinalium iudicio imperator eligeretur. V. fragmentum historicum auctoris anonymi apud Vrstisium part. alt. p. 93. Sed legibus atque decretis antiquis longe aliter constitutum est. Quam in rem extat can. 7.

e medio tollerent. Quorum quidem tantus erat in hisce ditionibus numerus, adeoque in singulos dies crescebat, ut si Maiestas tua illorum instigantium consiliis ac svasionibus acquiescens in instituta severitate perstitisset, te ad extremum Regem absque populo, et praefectum subditis delitutum reddiduri fuerint, quemadmodum manifeste satis constare potest ex innumerabili multitudini eorum qui in hisce ditionibus praetextu religionis ferro,

igni
 qui dicitur Apostolorum: ubi curae atque officia seculi (κοσμιὰ) Φεγνιδε) usque eo remouentur ab episcopis, ut qui contra fecerint, de iis statutum atque iudicatum sit, munerum Ecclesiasticorum iacturam facturos. Consentiant mores Karolini aevi, et comprobant constitutiones collectae ab Ansegiso, apud quem l. 6. c. 61. haec leguntur. Si quis episcopus, presbyter aut diaconus, vel subdiaconus ad bellum processerit, et arma bellica indutus fuerit ad belligerandum, ab omni officio deponatur, in tantum, ut nec laicam communionem habeat. Testis est scriptor Hludovici Pii cap. XI. edit. Hanov. sub haec tempora episcopi datas esse leges, quibus revocarentur ad sacrum officium, et consisterent intra sacerdotiorum suorum fines, ac procul essent negotiis seculi tanquam ab se alienis. Sic enim ait allegatus scriptor. Coeperunt deponi ab episcopis et clericis cingula, baltheis aureis et gemmeis cultris onerata, exquisitaeque vestes, sed et calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebat (Hludovicus) si Ecclesiasticae deputatus familiae, conaretur aspirare ad secularis ornamenta gloriae. Ut inscite iudicent ac temere loquantur cum historicorum vulgo, qui docent, Episcopos iam Carolovingorum aeco civile imperium urbiumque dominium consecutos fuisse. Quamquam illa ipsa, quae adduximus, satis indicant, Episcopos temporibus Carolinis paulatim coepisse efferre se, ac imitari mores seculi, atque accepisse beneficia quaedam, quae seculum prae se ferrent, verum tamen civile imperium, atque in territoria potestatem non designarent. Neque enim hoc evincit privilegium, quod Ferdinandus Episcopus Paderbornensis, isque rerum Germanicarum apud prime intelligens in monument. Paderbornensibus allegavit, p. 200. Si maxime enim de illius veritate non est disceptandum, tamen ea non est congruens interpretatio iudicii secularis, cuius ibi mentio fit, quae denotat potestatem dicendi iuris proprio nomine ac territorii ratione competentem, quandoquidem Episcopi tunc nondum regni Carolini Principes fuerunt, nec unquam ita dicti aut scripti sunt, neque regalia sine adiectione ac per eminentiam appellata habuerunt: multum enim interest inter regale iudicium, quatenus id usu curiae Carolinae cognoscitur, et regalia, quatenus intelliguntur significatione insigniori, quae consuetudine sequioris aevi introducta est; certe haec neque Duces, nec Comites, nec Episcopi obtinuerant: illud autem exercebatur iure magistratus, et saltem pertinebat ad legatos Principis, cumque hi abissent, cognoscebant Comites, aut qui ab his constituti, atque eo delegati erant, ad quos de colle-

igni, aqua, miserabiliter extincti sunt: ut eos praetereamus, qui exilii causa solum verterunt, qui secum omne genus opificiorum artificiorumque mechanicorum in alias regiones transtulerunt, cum incredibili earundem provinciarum ac Maiestatis tuae detrimento. (bb) Hae porro causae Maiestatem tuam tandem moverunt, ut aequabilitate quadam moderationeque edictorum rebus afflictis consuleres: expresse declarando, te eius animi

non

collegiorum monasteriorumque curatione referebant advocati, postea ambitione episcoporum, ac infelicitate temporum excussi. V. Ioach. Vadianus apud Goldast. T. 3. rer. Aleman. a quo tamen ea parte discedo, qua Comitibus illis tribuit, quae meri imperii nominibus significantur, pag. 16. Sed manifesta haec sunt, et alioqui constat satis, neque esse e republica, et periculi plenum intelligi, quod Episcopi Pontificis sacra amplexi, a Pontifice quoque dependeant, qui tamen nec membri in republica Germanica ius, nedum capitis quaestum habet. Et ea tamen Imperatorum indulgentia est, ut Pontifici hodieque permittant episcoporum inaugurationes, et eas quidem inaugurationes, quae partem imperii constituunt, quaeque civili et summo imperio nullo iure et nulla data causa praeripiuntur. De Philippo II. tamen non miror, cur aliam ingressus viam sit, atque Pontifici et episcopis tantum indulserit, quod religio ipsi dominatus instrumentum esset, et hac quoque parte a Carolo patre, qui Dominum se Pontifici, non clientem exhibuerat, vinceretur, ac sero agnosceret, Ecclesiasticorum magnitudinem cum gratia nobilitatis stare non posse, licet et moriturus illo ipso Paulum Pontificem imitaretur, quod inquisitionem, qua Belgii res haecenus iam deterius lapsae fuerant, commendaret: conf. Thuanus hist. lib. 120. et 123. Atque ita existimo intelligi alterum, quid nempe fuerit, quod Philippum induxit, ut ipse dominationis studiosissimus retineret, quod dominationem insigniori parte labefactabat, atque in extremum prope discrimen adducebat: cum enim cuperet regna atque Principatus omnes in provinciam redigere, hanc stabilendae auctoritatis praecipuam rationem putabat, atque iam e vita migraturus eodem animo erat, quod Philippo III. filio hanc imperandi rationem approbaret, ut partim Cardinales Romae, partim Episcopos praepotentes in Germania conciliaret, ac pensionibus velut auctoramento obligaret, apud Thuanum d. lib. 120. Illud vero consilium ab Hispano olim proditum, nuper rex Galliae usu probavit, et nisi advigilasset Leopoldus, Belgio servitus, Germaniae maximum periculum imminuisset.

(bb) Cur Ecclesiastici Pontificibus obnoxii, quatenus de causis Ecclesiasticis quaestio est, de potestate civili exempti esse velint, in partes eunt Dominicus a Soto, Franciscus Victoria, Iohannes Medina, et Robertus Bellarminus, Iohannes Driedo, atque plures alii, quod undenam ista immunitas, in qua tradenda equevidem conveniant, promanaverit, vehementer laborent, ac utrum a iure divino repetenda sit, an humano, ab se dissentientes disceptent. Nos ea disputatione super sedemus, et quod alibi

vera

non esse, ut inquisitio in hisce regionibus stabiliter. Quod ipsum etiam a ducissa Parmensi et provinciarum gubernatoribus, Maiestatis tuae nomine, civitatibus et communioni solenni iuramento intercedente, conditum promissumque fuit, et in omnibus civitatibus, expresso mandato supremi praefecti, promulgatum publicatumque fuit. Caeterum haud multo post tempore hoc ipsum rescissum fuit, per eos quos ante diximus,

qui
vera eius fundamenta posita contra utrosque sint, neque ignoremus in hoc argumento versatum esse Guilielmum Barclaium, id saltem, cuius merito a nobis exigi ratio possit, quodque inprimis cum hoc argumento cognationem habet, inquirendum duximus, quando et quam ob causam factum sit, quod monasteria, quae episcopi tuenda ornandaque susceperant, exempta, atque iurisdictioni episcoporum ipsorummet subtrahenda fuerint. Ioachimus Vadianus in libro, quem ante laudavimus, pag. 17. culpam reicit partim in Episcopos insolentiores factos atque avaros, partim in monachos, ut qui Principum favore innixi, studuissent offerre se, atque hoc affectus, firmata Pontificum auctoritate, ipsis Principibus se subduxissent. Et sane de Pontificibus id oppido liquet, neque secius existimat Hermannus Conringius, de iudic. reip. Germ. §. 74. Tantum pauca, eaque ex Belgicis tabulis addo, atque prima huius moris institutio inibi vestigiis, affirmo, originem monasteriorum exemptorum ab seculo XII, deducendam esse: siquidem Calixtus II. A. 1118. ad Abbatem et fratres Ecclesiae S. Nicolai in Belgicam scripsit ad hunc modum: auctoritate sedis Apostolicae confirmantes, monasterium vestrum cum omnibus appenditiis suis, in patrocinium B. Petri nostramque protectionem suscipimus, vid. Aub. Mir. notit. E. B. p. 311. Iamque ante eum Paschalis II. A. 1115. literas in eadem sententiam misit ad monasterium Bornhemense, atque confirmavit, se satisfacisse eius postulatis, et Apostolicae sedis munimine confovendum suscepisse. Atqui id sine dubio imminuebat Principum Belgii iura, et convellebat imperatorum auctoritatem. Neque tamen memini illud ipsum legisse de Gregorio VII. nec de Urbano II, quippe virtute constant; atque Henrici III. impeditis, ne tale quid sequerentur: Paschalis autem tandem, Henrico III. inter tot belli continuos motus quasi succumbente, consecutus est, praesertim Calixtus II. facta probrosa ab Henrico V. cessione, de qua non est, ut quid reperamus, et dixisse aliquid recordamur in dissert. quid expediat imperio? De caetero ad hoc institutum pertinet, quod non tantum monasteria Episcopis, sed etiam Episcopatus metropolitanis ecclesiis subducti, atque nullo interiecto, soli Pontifici obnoxii redditi fuerint. Quod nemo ambigit Imperatorum, qui se singulim uni loco addixerunt, favore ac benignitate factum esse, et quidem multo ante, quam concessio huius privilegii atque dignitatis perveniret ad monasteria exempta, quod comprobatur Episcopatus Misnensis A. DCCCC LXIX. ab Ottone I. institutus: diploma extat verum sane ac legitimum, nisi quod Georgius Fabri-

qui hoc Maiestati tuae depinxisse ac pervasisse videntur, quasi illud decretum ad Maiestatis tuae dignitatem existimationemque imminuendam pertinere: eum rumore contra omnem veritatem aequitatemque spargendo, subditos tuos ea ratione se a debita Maiestati tuae obedientia subducere velle. Ita ut videatur Maiestas tua eiusmodi illorum instinctu tandem eo pellecta fuisse, ut ducem Albanum ex Hispaniis huc cum exercitu mitteret,

cuius in temporum rationibus errorem prodat, et pro A. DCCCC LXIIX. perperam scribat A. DCCCC LIX. Quod multis indiciis ostendi potest, et nunc vel eo, quod A. DCCCC LIX. Otto I. nondum augusto imperatoris titulo, sub quo in diplomate iuxta cum Ottone II. filio commemoratur, auctus esset: docent enim tabulae atque acta temporum, unde haec causa iudicatur, primum A. DCCCC LXII. ad Ottone I. Imperium Romanorum delatum, dehinc filium eius Ottone II. solenni inaugurationis ritu imperii paterni socium atque consortem redditum fuisse. Eo conf. Detmarus Merseburgensis l. 2. Chron. Merseb. Continuator Reginonis, Hermannus Contractus et Lambertus Aschafnaburg. ad A. 962. Corr. Vrsperg. ad A. eund. et A. 964. quo narrat, Ottone II. Imperii participem esse factum. De Ottone I. dissentit Chron. Reichersberg. ad A. 957. de Ottone II. Sigebertus ad A. 968. sed ab utroque, imprimis illo, ob vitiosas rationes temporum discedimus, quin et si ea retineremus, tamen appareret ratio erroris Fabriciani. Huc allegandae sunt tabulae foundationis, respicientes concessionem Pontificis Iohannis XIII. et anno respondentem, quas ibidem adduxit Fabricius, et praeter eum Henricus Meibomius in diplom. Ottonis Magni Vitechindo addit p. 129. Quamquam vero id tunc proprium et singulare Ecclesiae Misnensis esset, tamen sequiori tempore idem privilegium impertitum est Ecclesiis aliis, praesertim Bambergensi, quam A. c10 VII. instituit Henricus II. et liberam exemptamque reddidit, Gasp. Bruschius, et ex eo Martinus Crusius, Cyr. Spangenberg. qui uno ore omnes testimonium dant, Henricum in largitione privilegiorum tam effusum fuisse, ut Electoratum profanorum officia lege beneficiaria ab Episcopatu Bambergensi dependere voluerit: nec dubitat Bruschius Electoratus ipsomet eo loco habere: Sed neutrum errore vacat, alterum quoque ineptum est. Tum illa officiorum, quae dicuntur, ministerialium, de quibus tantum inter eruditos quae sitio est, concessio beneficiaria nullo vero documento demonstrari potest, etiam hoc respectu, quo officia illa Episcopatu Bambergensi exhibenda atque praestanda esse dicuntur: nam quatenus imperium respiciunt, longe antiquiora sunt, atque eorum mentio sit apud Detmarum lib. 4. p. 67. ed Mader. et si tunc nondum certis familiis addita affixaque erant. Nec repugnat isti sententiae contraria consuetudo, quippe haec nullo probae antiquitatis diplomatumque praesidio fulcitur, et propterea tamdiu durat, quamdiu eorum patientia, de quorum iure agitur. Illud certe alias a Iohanne Limnaco satis probatum est, electoratus profanos, sive seculares cum isto nexu beneficia-

teret, ut vi atque armata manu subditos tuos ad id cogeret atque adigeret, ad quod ipsi sua sponte summa cum obedientia animique demissione, semper praesto fuerunt. Ac tametsi gubernatores harum provinciarum civitatesque ipsae iustis de causis veteri poterant, se graves iniurias accepturos per vim externi militis, et gubernationem cuiusdam gubernatoris exteri, nulloque consanguinitatis iure cum Maiestate tua coniuncti, quique in eos inveterato quodam odio flagraret: tametsi etiam non deessent ipsis rationes, quibus ei aditum impedire possent: (cc) Tamen quum is

Ma-
rio officiorum ministerialium, in quantum ea ab Episcopatu Bambergense pendere, traditur, nil quicquam commune habere: argumento sanctionis Carolinae, quae A. B. dicitur, tit. 7. Adhuc Limnaeus l. P. l. 3. c. 7. ex eoque Iob. Iac. Speidel. in voc. Bamberga. Sed non refert nostra, ut haec magis inquiramus, qui meminerimus, Philippum II. etsi utilitatis suae causa Ecclesiasticis indulgeret, tamen imperio ingenioque suo haud conveniens duxisse, ut cuperet monasteria ac episcopatus hanc dictam immunitatem consequi. Quamvis enim quibusdam causis, et quo inquisitionis officium acrius urgeret, permotus, novos in Belgio Episcopatus institueret, eos tamen adeo non eximendos putavit, ut quoque vellet Archiepiscopis obnoxios esse. Aub. Miraeus de statu relig. Christ. per Europ. l. 1. c. 31. Verum novo isto instituto Belgae multum offensa, et quod illo ipso lassam dignitatem suam, ac violata iura existimassent, tandem a rege, cuius auxilium gratiamque frustra implorabant, abalienati desierunt, Quis imo apud ipsos Ecclesiasticos haec ratio valuit, atque adeo ipsis communis haec cum reliquis querela fuit, quod facile intelligerent, huic rebus multa per se misera fieri, et pleraque ad suum ipsorummet damnum pertinere: cuiusmodi erat, quod Lamoralus Egmondanus libere coram Philippo II. dixit, nec sacrum ordinem id satis aequo animo ferre, qui patrimonium suum ad quorundam sibi suspectorum libidinem in alios, atque adeo privatum emolumentum verti, indignetur, Thuan. hist. lib. XL. in primis Fam. Strada dec. 1. lib. 2. ubi recenset querelas Abbatum ac Monachorum, et commemorat, tanto fuisse acriores, quanto iniustiores visae fuissent. Sed obfirmatus erat animus regis, atque eo intentus, ut popularem licentiam, praesertim eorum, qui super religione dissidebant, praecideret, atque regimen Ecclesiasticum monarchico propius, atque firmandae dominationi opportunius ordinaret. Quod a patre, opinor, hausit, qui non dissimile consilium fundandae monarchiae apud Germanos habuit, sed cum id parum feliciter cecidisset, filium admonere potuit, non alium destinationum talium exitum fore apud Belgas, qui non severitatem, nedum servitutem tolerarent. Interim, dum ea fierent, convellebantur vetera pacta pariter et privilegia Brabantina.

(cc) Annus agebatur supra sesquimillesimum sexagesimus septimus, quum Albanus ex formula diplomatii, quod tradit rectoribus Belgicis solet, in Belgium dimissus,

Maiestatis tuae nomine veniret, ut manifeste declararent, se neque de rebellando cogitasse, neque ab obedientia Maiestatis tuae deflexisse: idcirco optimo conscientiae suae testimonio atque aequitate freti, benevole honorificeque et ipsum et quotquot Maiestati tuae visum fuit in eius comitatu mittere, exceperunt, portis urbium referatis, locis munitioribus in eius manum potestatemque traditis, praesidiis admissis: idque eo tantum nomine, quod eam Maiestatis tuae voluntatem esse diceret: nimirum ut ea ratione, defidelitate obedientiaque tuorum subditorum certi exploratique aliquid habere posset, qui tanquam rebellionis rei peragebantur. Quae quum ita sint, debebat profecto Albanus omni ratione Maiestatem tuam eiusmodi subditorum tuorum fidelis obedientiae observantiaeque certiores facere: et priusquam vim aliquam inferret, rem ipsam propius cognoscere, solidamque de eorum querelis instructionem instituere. In eo praecipue,

quod
sus, XVII. die Maii Barcelona Genuam appulit, inde Sabaudiam, et Galliae Helvetiorumque fines transit, non vano Genevensium metu, si procul arma Helvetica fuissent. Gallica enim magis in speciem ostentabantur, quod dum Catharina Medicea de suspecto Hispanorum transitu multa verba apud suos fecisset, saltem exaturando in Huguenotos odio studium defensionis praetexuisset, ac filius eius Carolus IX. velut periculi magnitudinem sentiens, copias ad fines tuendos blando hoc nomine comparasset, quae postea impetum in Huguenotos effuderunt. Reidanus ad A. 1566. Haud aliter, quam Albano omne consilium stetit in opprimendis Gensibus, postquam anni, quem praediximus, XII. Aug. solenni pompa comitatuque magnifico Bruxellas advenisset, mox et relictici Margarethae plena mandata, cum quibus ab rege missus erat, indicasset, atque una opera ostendisset, omne regiminis provinciarum Belgicarum robur atque auctoritatem penes se, titulum ac simulacra penes Margaretham fore. Baudart. part. 1. p. 34. 35. 36. 41. Inprimis autem hoc Albani adventu spectata est integritas Guilielmi Auriaci, in quem alioqui toties fere iniquus est Serada, quoties in eum animum stylumque intendit. Nam neque fama Albani, in visis truciisque hominis territus, nec minis, quas spirabat, mutatus, nec militum, quos adducebat, metu commotus, neque ullo rumore Hispanicorum consiliorum in praecipuum aelus, regis causa constantiam moderationemque servavit, fidei dignitatisque suae eo usque retinens, ut quum adhibere vim posset, et in aditu Comitatus Burgundici opprimere Albanum, ne quicquam venienti se opponeret, sed rogando, monendo, consulendo partes suas obiret: tantum ut demonstraret, nil optare se, aut quaerere aliud, quam ut respublica, restituta inter dissidentes concordia, ab imminente exitio liberaretur. vid. auctor histor. stat. reip. et relig. sub Carol. IX. pag. 75. 87. Add. Buleng. hist. lib. 3. p. 103. qui etiam de Egmondo refert, sibi et ipsi defuisse, quod Albano Theonvillae commoranti aditum, cum posset, non obstruxisset: Postea tamen iustae Guilielmo

quod in illa episcoporum obrusione, atque inquisitionis institutione contra divina humanaque iura sese gravari querebantur: ut iis rebus vere fideliterque ad Maiestatem tuam perscriptis, in omnibus salutaria ex iure et aequo remedia adhiberentur. At vero e contrario, simul ac admissus fuit, et munitiones totius provinciae occupavit, nullo iuris ordine observato, nulloque respectu habito ad iura provincialia, privilegiaque Maiestatis tuae iuramento confirmata, non solum magnam partem nobilium, quos Maiestas tua magno delectu habito gubernaculis harum ditionum admove- rat, ad supplicium necemque rapuit, et proscripsit: verum etiam genera- liter immunitates privilegiaque omnia perdit, ac rescindenda esse declara- vit, et ditiones hasce ita tenendas, ut solent, quae de integro armis sunt acquisitae, in suum suaeque factionis hominum commodum: ut ita libere dissoluateque de subditorum tuorum capite et fortunis pro suo arbitratu libidineque statuere posset. Ac si ullis verbis exprimi, et Maiestati tuae ob oculos poni possent immanes violentiae, inauditaeque crudelitates, quibus ab initio suae gubernationis est grassatus: nimirum direptiones, spo- lia, exterminationes, devastationes, carceres, vincula, exilia, profligatio- nes, bonorumque proscriptiones, incendia, cruces, capitum truncationes, discerptiones, aliaque horrenda et inaudita tormentorum suppliciorumque genera, quibus Maiestatis tuae subditos tam nobiles quam ignobiles, in- opes iuxta atque opulentos, iuvenes ac senes, viduas et pupillos, viros,

hielmo Auriaco rationes erant, ut caveret sibi ac provideret, ne fiducia nimia discrimen adiret. Itaque opportune e Belgio emigravit, sive quod in Gallia praemoni- tua esset, sive quod dudum regi Philippo II. prudenter diffideret, nec temere, sed mul- tis et gravibus alienati ab se regis animi indicis id assigui posset, et praeterea in- telligeret, quid esset, quod Philippus II. nullam Caroli V. comitatus sibi significatio- nem daret, ac ita omnia ageret pariter et constitueret, ut non modo honori suo, sed etiam totius Belgii libertati insidiari videretur: sive quod virum diu Belgis in sen- sum, et moribus morosaeque indole alienum, et quod iure huius epistolae auctores querebantur, nulla necessitudine regiae stirpi innexum, atque unum ex omni memoria difficillimum, posthabita sua et Belgii Ordinum obtestatione, et invito quoque Carolo filio, qui amorem Belgis addixerat, quemque praecipue ipsi, regendo Belgio im- posuisset: sive quod certum haberet, non facile se nunc ab rege, Pontificis Romani Episcoporumque consiliis obnoxio quid, impetraturum. Igitur dum Belgio excessit, effugit mortem, caeteri incauti imparatique oppressi sunt, subirato Granvellano Car- dinali, quod cum accepisset, salvo adhuc Auriaco, Egmondanum Hornanumque com- prehenso, non dubitasset dicere: Praestitisset celatorem (simulatorem) capi, quam omnes alios, conf. Bandari, p. 40.

(dd) XVIII.

mulieres, iuenculas cuiuscunqve status, dignitatis, conditionisve essent, immaniter trucidavit, (dd) animus Maieftatis tuae ad eorum commemorationem procul dubio perhorresceret, indignissimeqve ferret sub suo nomine adeo immanem crudelitatem, (qvaem nunquam aut Phalaris, aut Nero, aut ullus Pharao, Herodes, aut ullus omnino gentilium tyrannorum excogitavit) exerceri in fideles subditos suos, qui sanguine fortunisque suis coronae, regiaeqve Maieftatis tuae dignitatem adversus gravissimos hostium insultus integram illaefamqve conservarunt. Ingentem enim in animo tuo commiserationem excitarent tot miseri innocentesqve pueri e patrio solo in exteras ignotasqve regiones profligati, tot miserae

(dd) XVIII. millia et sexcenti supplicio affecti sunt: multi in equuleum impositi, fateri cogebantur, quae non admisserant: XXX. millia repentinac saevitiae metu Belgium deseruerunt, reliqui proscriptionibus, exilio multati, bona in fiscum addita sub hasta venierunt. Vid. Haud. a p. 38. usque ad p. 148. Iul. Caesar Bulengerus hist. l. 3. p. 103. Laesae maieftatis poena non iure, sed libidine Albani irrogata fuit, neqve facile cuiquam, praesertim seclae nomine exoso, parcitum, dum modo spes esset praedae atqve rapinarum: sive quod ita belli sumptus sarcire se posse, crederet, sive quod ad rem faciendam, quam ad iustum bellum attentior videretur: ut Iulius Caesar Bulengerus non inepte suspicatus est, et manifeste exprobravit, d. lib. hist. p. 107. 110. et p. 115. Nec alia causa erat tam immodicarum in Belgio exactionum, quam inopia aerarii regis Hispaniarum, ut qui XL. millium librarum auri in bellum istud inuile perniciosumqve impendisset, atqve eo centum et quingvagina millia hominum iacturam fecisset, Buleng. d. l. p. 110. Lud. de Beaufort. ex Vergerio foed. Belg. Alced. p. 110. Cumqve his rebus ea fierent, quae nec sine foeditate aspici, nec sine execratione cogitari poterant, praecipites ibant Hispanorum res, et quemadmodum haellenus Albanum moderatio, ita postea eum fortuna destituit, praesertim fas ali senescentis potentiae anno 615 LXXII. Illud autem calliditati eius tribuendum est, quod omni Belgarum gratia consumpta, altero post anno, obrentu senii atqve imbecillitatis missionem ab rege peteret, ac protinus impetraret, quod versi in misericordiam regis documentum dare Belgis potuisset, si tot fide innoxiorum civium funeribus supplicio Albani parentatum fuisset. Buleng. l. V. p. 171. At ille semper sui similis et quod in excelso gradu positus non expedit, ingenio suo indulgens, Ludovicum Requesenium in Albani locum surrogavit, qui tamen cum mandato mitioris imperii veniret, Reidan. ad A. 1573. nec in caedes ac latrocinia rueret, atqve adeo benignitatem praeseferret, tamen paulo post hic spe Belgas frustratus est, suppliciorum abstinens quidem, sed in publicationibus honorum et proscriptionibus immodicus. Caput malorum erat iniuria militum, p. 157. ob non persoluta stipendia tumultuantium, quae culpa pertinebat ad Ducem Alba-

rae afflictæque viduae, tot pupilli, denique miserabilis totius provinciae e-
iulatus, quæ adeo immanis tyranni iugo pressa funditus perit. Ecquis enim
erat, qui vel opes facultatesque suas ab illorum avaritia, aut uxores et filias
contra eorum libidinem, vitam denique contra sanguinariam ipsorum ra-
biem tueri posset? Nemini omnino vel nobilitas, vel opulentia, vel ante-
actæ vitæ præstantia, præclarave in rempublicam merita adiumento esse
poterant, qui semel in illorum odium incurrisset. Præterea nullo habito
respectu ad iurisdictiones et usitata tribunalia provinciarum, præripi iussit
facultatem omnibus iudicibus, tam in criminalibus quam civilibus causis
cognoscendi de rebus, quæ aliquo modo ad proscriptiones Senatus san-
guinariæ (ee) (quem ipse ex Hispanis hominibus instituit) autoritate fa-
ctas pertinere viderentur: ita ut neque ecclesiasticæ, nec piæ seculares
(ut vocant) personæ, nec viduæ aut pupilli, neque xenodochia, nec lepro-
forum aediculæ, nulla orphanotrophia, neque nosocomia alendis senibus
decrepitis instituta (quibus omnibus partim proscriptorum, partim eorum,
de quibus capitale supplicium sumptum erat, bona iusto nomine et hypo-
thecario debito obstricta erant) ullum terentium inde consequi potuerint.
Sed ea omnia Albanus usurpavit, nullis omnino censibus, quibus bona illa
onerata erant, persolutis: quantumvis Ordines harum provinciarum hac
in

num, avaro, ut indicatum ante est, ingenio hominem, qui quum a multis mensibus
debitam iis pecuniam intervertisset, abitu suo effecit, ut omnium querelarum moles
incumberet Requesenio, nil intentatum relinquenti, ut satisfaceret. Quod cum in isto
titulo non posset, ac nervus rerum iam diu ante ab Albano incisus esset, malas artes
reperit, atque bona Procerum et civium publicavit, urbes pignori opposuit, ac li-
centiæ militari subiecit: demum illa ipsa officina, quæ ad Belgicæ felicitatis fun-
damentum pertinent, sustulit. Nec difficitur Thuanus, bellum ab Albano coeptum,
a Batavis sensu iniuriosæ dominationis Albani, et Requesenio demendæ ignomi-
niæ cupido, continuatum potius, quam sedatum fuisse, ad A. 1575. Bulengerus si-
cilia comitate Belgas ingenuos offendisse, prodidit l. 5. al. Secundum hæc prorsus
periculosæ atque iniquæ eæ conditiones pacis, quas Requesenius tulerat, videban-
tur: propterea quod cuperet omnia castra, arces, naves, atque omne instrumentum
bellicum sibi tradi: tum postularet unam eandemque per omnes provincias religio-
nem. Talia enim ut admitterent, adduci non poterant, et si admisissent, non modo
se atque securitatem in discrimen adduxissent, sed etiam tyrannidem in conscientias,
quam hætenus quæstio Hispanica muniverat, stabilivissent. Io. Is. Pontanus hist.
Geldr. l. 12. ad A. 1575.

(ee) Qui senatus sanguinis a Belgis, idem leniori verbo ab auctoribus dictus
est

in parte pro defensione miserorum subditorum diligentem atque diuturnam operam per libellos supplices exhibitos navarint: quos variis semper senatusconsultis protraxerunt, atque iis quidem nullo iure stabilitis, manifesteque inter se pugnantibus: neque unquam id impetrare potuerunt, ut earum rerum cognitio, ad provincialia tribunalia, aut usitatos iudices deferretur: ut ita miseri subditi de solutione Senatus Albanici autoritate, consequenda desperantes, nomina desererent: quum singulis creditoribus particulatim lis formalis adversus fiscalem intentanda fuerit. Qua in re, sumptuum quos facturi erant, summa, nomen ipsum erat superatura. Eadem etiam ratione onera omnia (quae chysas vocant) usurpavit, unius, duorum, trium, quatuor, quinque, plus minus assum annuatim: qui maxima ex parte ad aedes pauperibus alendis dicatas pertinent. Quid? quod ne hoc quidem permisit, ut quis bonum aliquod nomen alteri cedere, vel in alium transferre posset. Quot honestissimarum matronarum, quot virginum pudicitiam vi expugnarunt, et prostituerunt? iisque vicissim inter se (et quidem nonnullis ad internecionem usque) sunt abusi? Quoties maritos uxoribus suis, parentes filiabus adstare coegerunt, ut oculati testes, atque adeo administri adiutoresque essent horrendae foedisimaeque eorum libidinis? quam usque adeo foedo et efferato more exercuerunt, ut nos ea absque horrore ne animo quidem cogitationeque concipere valeamus:

est sanguis Duodecim-Virum, quo odium Albani usque eo cumulatum est, ut paulo post Senatus tumultuum appellaretur, et foedus atque execrabilis haberetur. Nam intelligebant Belgae, eo instituto, omnium fortunas et capita in discrimine versari, et iam non carpendae saltem libertatis, sed quoque uno impetu subvertendae indicium nec leve nec vanum capiebant. Neque vero illud atque animo ferebant, quod cum Philippus II. e Belgio discedens tria consilia Belgarum privilegiis convenienter ordinasset, apud Thuan. ad A. 1566. nunc spreta atque abrogata Ordinum provincialium auctoritate, et sublatis usquevagave ipsorum iuribus ac civitatis dignitatibus, omnia in se traheret Albanus, ac de rebus capitalibus summo iudicio, atque pro arbitrata suo statueret, diversam religionem pro noxa, imo pro crimine in regia maiestatem admissa haberet, innocentes proscriberet, absentes in ius vocaret, ac non expectato vadimonii die bona publicaret, omnia demum ita exegeretur, ut hoc Belgicae excidium iure meritoque esset complorandum. Vid. scriptor Hugenott. p. 137. 138. Baud. p. 135. Ac iste Senatus opere perinde ac nomine postea horribilis factus, tantum coalevit peregrinis: inter ex praecipuos saevitiae ministros erant Iohannes Vargas, et Iohannes Grovel, aliter Spell dictus, quorum nec isto improbiorem, neque hoc crudeliorem reperire potuit Albanus. Vargas dictum, immani homine, et qui propter

patra-

mus : tantum abest, ut honeste ea Maieitati tuae verbis exprimere possimus. Qvam frequens atqve usitatum hoc fuit, ut qvum aut maritus aliquis uxorem, aut pater filiam ab illorum vi oppressioneqve tueri vellet, veluti rabidi canes excurrerent, conclamantes, Hispania, Hispania? eamqve ob causam cives quotqvot obvios haberent, miserabiliter trucidarent. Qvot mulieres gravidas lacerarunt, foetusqve in materno utero oppresserunt? Quid dicam, qvot viros vivos excoriarunt, tympanaqve eorum cute obdlexerunt? ipsos vero lento igne ustulantes forcipibus convulserunt, aliisque immanibus atqve inauditis cruciatibus afficientes, adeo lenta centiesqve iterata miserorum morte sese oblectarunt? Qvot honestas matronas a suis maritis, filias a parentibus avulserunt? At quid obsecro sub sole adeo honestum et sanctum, adeoque religiosum esse aut fingi potest, qvot non violarint, contaminarint, conculcarint? Certe apud omnes gentes tantus semper mortuorum sepulturae honos tributus fuit, ut ne barbarissimae quidem crudelissimaeqve nationes eum contemnendum violandumve putarent. Caeterum hic tyrannus, veluti in Dei humanaeqve naturae ludibrium ac despectum multorum cadavera, qvum per aliquot dies humata fuissent, sepulchris erui et ad patibulum rapi iussit: eo praetextu, qvot

hic

patratum scelus Hispania exulabat, hoc circumferetur: Haeretici fraxerunt, templa, boni nihil faxerunt contra: ergo debent omnes patibulare, apud Reid. ad A. 1567. Fama est, qvotqve ingeminasse verba: Vargas habet virgas, apud Baudart. p. 135. De Spellio proditum est, qvotqvo modo suspectos crudelissima morte maculasse, ut anceps esset, ipse, an Albanus proclivior fuerit in tot immanissima supplicia ac foedissimas caedes. Illud certe eius perditissimi ingenii documentum praebere videtur, qvot cum antehac ad Albani amicitiam societatemqve consilii sanguinari adhibitus fuisset, postea ipsius acerbissimum odium incurreret, atqve hic eum adeo pati nollet, ut qvotqve in crucem tollendum, iudicaret: tum qvot indigne ferret, leges suas a Spellio quaestui habitas et fidem, qua obligatus erat, quibusdam turpi mercatu, venalem redditam fuisse. Qvot cum multis aliis documentis constat, tum probari potest tabula sententiae capitalis, quae commentarius actorum Belgicorum continetur. Qvot factum, tanquam ratione atqve iustitia innixum multi probant, ac laudant perinde, ac Cambysis, qvum Sisamni iniusto iudici pellem detraxerat, apud Herodot. l. 5. pag. 321. Qui propius consilia, res atqve aestimant, facile intelligunt, Albanum conscientia invidiosi regiminis atrocissimorumqve facinorum, iam tum Anno cIo Is L. XIX. qvot Spellium capite multavit, tacite saevitiae poenituisse, qvot sequenti post anno decretum impunitatis editum amplius declarat. Nec tamen dissimulabo, Spellium, praeter accusationes alias, in suspicionem

pro-

hic absque confessione auriculari decessisset, alter sacramenta ante obitum non percepisset. Sed revera nihil aliud causae erat, quam ut bona possessionesque a demortuis relictæ, in fiscum redigerentur. Quid vero est inter homines dignius, quid sanctius matrimonio, fonte et origine amicitiae, politicaeque societatis? vinculo omnis honestatis, qua humana societas continetur? Sed ne huius quidem dignitas apud tyrannum valuit, quin potius uxores a suis maritis, maritos ab uxoribus, qui tamen in publico Christianorum coetu coram Deo atque angelis copulati, sanctissimoque ma-

proditorum senatus sanguinarii arcanorum vocatum fuisse. Conf. Baudart. p. 72. Caeterum immanis istius et sanguinis tam prodigi consilii capita referemus, quæ postea Antverpiae, cum omnia cubiculi Vargasæ secreta perquirerentur, deprehensa sunt, ac non dubitabo, quin horum fundamenta iecerit Granvellanus: eo maxime, quod pridem regi hæc talia suavisset, ut neminem arbitror non videre, qui perpendit excogitatas consiliorum rationes, sub forma articulorum conceptas, atque apud Vlricum Morhart A. C. 15 LXIIX. editas: vid. Pontan. ad A. 1567. Sed nunc adducenda sunt capita Senatus sanguinarii, quæ scripta quidem Vargasæ reliquit, quorum vel completi summam nunc liceat, et proferre in conspectum. In I. eorum præter omne ius ac fas constitutum erat, ut quæ supplicationes ab Ordinibus ac civitatibus contra Episcopos exhiberentur, eae ad iudicium maiestatis pertinere censerentur, ac non aliter, quam coniurationes contra Deum et Regem punirentur. II. continebatur, quod qui talium supplicationum formulas commendarent, eiusdem criminis postulandi essent. III. statutum erat, eadem poena teneri, quotquot consulto ac temporis respectu data significatione rati sectis permitterent habere conciones. IIII. decretum, quod illa ipsa lex maiestatis omnes alligare debeat, quocumque etiam loco nati essent, si libellorum supplicum latoribus, concionatoribus, atque imaginum everforibus turbatoribusque non restitissent, aut facta significatione voluntatis hoc tale, quod contra leges admissum esset, ratum habendi, ac pleno tumultu, atque ista rerum confusione sibi placentes aspexissent. V. cautum sancitumque erat, quod qui in senatum hunc dixissent male, ac tyrannidem appellantes, incessissent probris, ac propter ius antiquum, privilegia, atque consuetudines receptas a reverentia atque obsequio eius discessissent, et Senatores illuc ascitos in civilibus capitalibusque negotiis pro veris ac legitimis iudicibus non habuissent, violatae XII. alis auctoritatis rei forent, et prout crimen, ita poena intenderetur, alii morte, alii bonis multarentur. Vid. articuli eo editi, qui et causae huic lucem afferunt, et grave publicumque testimonium præbent. Conf. Baud. p. 136. Itaque nil efficacius fuit ad capiendum defectionis consilium

Q

quam

matrimonii vinculo inter se colligati serant, contra Dei praeceptum atque institutum, contraque omnia iura avulsi, fictitio quodam praetextu, quod ab haereticis essent copulati. Sed nullam profecto aliam ob causam, quam ut ditiores formosioresque mulieres militum apparitorumque suorum praedae exponeret: amorem ac benevolentiam, quam alter alteri debemus, funditus evertit, trucidans mulieres quae suis maritis, filios qui parentibus in extrema inopia constitutis pecuniario aliquo subsidio subvenissent, atque adeo qui nuda epistola eos consolati fuissent. Denique ne quid omni-

quam cum Hispani religionis causa ad vim atque arma descenderent, et propter eam causam iudicii Albanici senatus igni, suspendiis, quaestionibus, suppliciis, praescriptio- nibus omnia foedarent. Nec alia opinione est G. Hornius, qui in ea republica, in qua haec acciderunt, libere nuper scripsit, Principem Auriacum (Guilielmum) nullo argumento magis commovisse Belgas, aut impulsisse vehementius ad res novas, quam quod diceret, propter religionem vivos comburi homines ab Hispanis, *Vlyss. peregr. p. 71.* Ita enim Philippus odio incensus fuit contra sectas, ut licet iustitiam valde diligeret, et iniurias severissime persequeretur, tamen a Granvellano nunc fasciatus, crudelissimo Albano omnia indulgeret. Alioqui pro vero affirmant Heuterus, et Guicciardinus, eum iustitiae in tantum studuisse, ut iure secum experiendi potestatem fecerit, subditis et cum aliquando causa cecidisset in foro, nemine exequi sententiam auso, ultro restituerit, cuius per sententiam fuerat damnatus. Verum enim vero tunc religio iustitiae imaginem obtendebat, cum de sectis diversarum religionum semper sui similibus inclementius iudicaret, neque nesciret Auriacus, vanum esse sperare Philippi gratiam, qui ne manum quidem a sanguine suorum temperasset, atque Carolum filium ac Elisabetham Valesiam uxorem non sine veneni suspitione submovisset apud Reid. ad A. 1568. *Buleng. l. 3. hist. p. 103. et 109. Pontanus hist. Geldr. 1568. Haftenus tamen ea Auriaco mens erat, ut Philippo rege, quamlibet obstinato ad exequendum consilium, quod illi Henricus II. Galliae rex aperuerat de extirpandis haereticis, ac invehendo in Belgicam dominatu, arma tamen non alio, quam defensionis titulo caperet, et belli primum inferendi rationes anno cl. 1568. Senatui Belgico repraesentaret: Reidan. ad h. A. Aegre autem ab initio adduci potuit Auriacus, ut bello contra Albanum gerendo se rectorem daret: primo quia praevidere potuit, se toto vitae suae spatio bellum istud non consecuturam, praesertim contra regem propositi tenacissimum, ac multo potentissimum, quem extimescerent vicini, et Germani contra eum reverentia Caesaris nil ausuri essent. Nam metus Hispanicae magnitudinis tunc ad omnes pervenerat, Angli, Dani, Suedi auxilia sua negabant, nec Galli se immiscebant, omnes demum externas amicitiae frustra quaerebantur. Vid. Grot. annal. Belg. lib. 2. p. mib. 47.*

Dein-

omnino sacrosanctum divinumque esset, quod ille non profanaret et contaminaret, divinissimum Baptismatis sacramentum, per quod in societatem Ecclesiae Dei, atque adeo in ipsum Christi corpus inserti sumus, sceleratissime proculcavit, volens ac iubens, ut puerorum, quos semel rite ac legitime ex norma et institutione Filii Dei in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti baptizatos esse constabat, baptismus iteraretur: eo praetextu, quod ab haereticis essent baptizati: quod quidem manifeste omnibus tam divinis quam humanis legibus, omnibusque Ecclesiae praeceptis et Conciliorum decretis repugnat. (ff) Ad haec, quid attinet Maieitati tuae commemorare infinitas inauditasque exactiones, quas quotidie alias ex aliis excogi-

Deinde quod mutabile populi ingenium, et cum res adversae ingruerent, discors contemplaretur. Tum quod iis opibus se non innixum sciret, quae tanto bello sustenturae essent, quod Hispani tot coniunctarum exterarumque nationum subsidiis freti persequi decrevissent, ut ex literis Philippi II. ad Maximilianum II. intercessionem data intelligi poterat, Reidan. ad A. 1568. Grot. l. 2. annal. p. 43. et 41. collat. Demum quod apud se reputaret, maiori parte suos exhaustos, plurimos in exilium actos, et si infaustus exitus esset, tantorum malorum molem sibi soli incubituram, ac quod defensionis nomine coepisset, defectionis labe aspersum iri. Propterea, ut agendi pariter ac suadendi gnarus erat, principio ad patientiam Belgas hortatus est: posse enim evenire, ut Philippus tandem in se ipsum descendat, aut alio bello distractus, revocet Albanum. Sed insisterunt nihilominus Ordines, et precibus obtestationibusque suis Guilielmum vicerunt, Baudart. p. 62. 63. Nec poenituit huius cunctationis Guilielmum, qui et una opera exploravit Belgarum animos, et sibi depinxit. Quae causa est, quod Fam. Strada non veretur Guilielmum appellare Delphicum oraculum partium, quae ab rege Hispaniae defecerant, dec. 1. lib. 9. Ut per imprudenciam peccaverit Albanus, quum statim sub initium regiminis ad desperationem adigeret Auriacum, et reum maiestatu pronunciarer, quo factum est, ut vehementius insurgeret, ac non modo arma pro libertate corripere, sed etiam propter immanitatis Albani ultionem Hispanorum odium in Belgio propagaret, quod utique eo omnium animis infedit, ut prius evelli non posset, quam aequali metu crescentis nimium Gallicae Monarchiae, cuius magnitudinem iam dudum prospexit Barneveldius, ratus, sic omnia agenda esse apud foederatos Belgas, ut quum Hispania decresceret, ne Gallia nimis cresceret. Vid. autor Phosph. Austriae. Lovanii edit. p. 183. Iterum ergo a dignitate consilii civilis aberravit Philippus, quum se et Belgas consumendo crescendi spatium Gallis dedit.

(ff) De Albani crudelitate cognitum est, nunc de impietate vel hoc solo argumento iudicatur, Hugo Grotius lib. 2. p. 45. eleganter extulit, ac dignum putavit, quod

cogitavit, iisque miserum populum ultra quam dici possit, oneravit (nimirum centesimam, vigesimam, et decimam portionem omnium bonorum, tam mobilium, quam immobilium: (gg) imo etiam omnium mercimoniorum quae aut emerentur aut venderentur, petens ac volens, ut mandato suo reipsa (dissuadentibus interim atque repugnantibus universis harum regionum Senatibus atque Ordinibus) satisfaceret: neque id quidem ex summa lucri, quod ad venditores perveniret, sed ex integra et capitali rerum vendendarum summa, vicesimum et decimum nummum exigens. Qua quidem

quod auctores huius epistolae imitando, monumentis posteritati commendaret, dum scribit, rectore Albano in tantum odium venisse Protestantes, ut ab eis Christiano ritu tincti, contra veterum instituta retingerentur. Vnum hic miror, quod inventiantur, qui dum horum actorum partem attingunt, sibi de Albano persuadeant, si in Belgio permansisset, omnes eius cives ad herile, et cuiusmodi armis paratur, obsequium redigere potuisse: Vid. auctor libri, qui inscribitur le polistrique du temps, p. 44. Nam usque eo Albani res affectae erant, et tanta apud omnes odia atque detestationes, ac tam redintegratae post Hollandiae Zelandiaeque occupata claustra, Brielam, Vlissingam Enckhusamque, Batavorum vires, ut sua vi virtuteque nixi prius omnia extrema passuri essent, quam sanguinarium Albani imperium. Quamquam et tempora hic discernere possumus, ac distinguere initia cursusque harum rerum: Grotius in hoc argumento spem separat ab eventu: lib. 2. annal. Belg. p. 49. Reidanus, cuius explorata alias diligentia est, praecclare haec tradidit. Omnium iudicio metus erat, ne aeternum Albanus servitutis iugo Belgas premeret. Nec alium exitum rem habituram fuisse crediderim, nisi inexplebilis animus, parum his contentus, desperatione se suaque defendere Belgas compulisset. Et tamen Famianus Strada auctor est, Guilielmum Auriacum valde Albani discessu lactatum esse, et absente eo se liberum putasse, quo nimirum hoste nunquam profecuturum se destinata speraret: dec. 1. lib. 7. Verba Stradae retinuit Iohannes Isacius Pontanus, forsitan ut mentem magis alienam declararet, quam suam: ad A. 1573. Potito enim validissimis portibus Lumaco, et postea Auriaco Vlissinganorum victoria navali erecto confirmatoque, res Belgarum eo loco erant, ut minus timerent Albanum, atque in hoc darent et acciperent fidem, pro salute ac libertate patria morituros: nec fefellit ipsos haec spes, et virtus perinde ac fortuna adsuit illis coeptis. Vid. hist. Belg. MSP. conf. Baudart. p. 82. 83. 84. 85. 89. 118. De Lumaco add. Gror. l. 2. p. 49. seq. imprimis Strada decad. 1. lib. 7. p. 255.

(gg) Cum Albanus hucusque multas iniurias Belgis intulisset, tum nulla gravior atque ad novandas res efficacior fuit, quam tributum istud, quod decima pincupatur: unde haud ad dubitans prudentissimi scriptores ducere causas motuum Bel-

dem extorfione, non solum omnis negotiatio et mercatura ex hisce regionibus est sublata, verum etiam incolis ratio parandi victus sibi ac liberis plane subtracta. Cuius rei summam iniquitatem quum Ordines saepenumero illi prolixè explicassent, maiorem quam ipsorum vires facultatesque ferrent, summam ei obtulerunt. Caeterum quantumvis accurate et frequenter Ordines Albano declarare probareque studuerunt, quanta confusio atque absurditas ex adeo pertinaci eius voluntate esset oritura, rogaruntque ut iustas ipsorum excusationes Maieitati tuae scripto explicaret, nulla tamen ratione ab instituto suo dimoveri potuit: quin potius negata eis in posterum audientia, reiecit, nullo saniore consilio admissio: quantumvis etiam

Eccle.

Belgicorum, consecuto voti summam Auriaco, quod Albanus uno tempore omnium patrimonia atque indignationem commovisset, nunc tandem experturus, quid possent universi contra unum. Vid. Fam. Strada dec. 1. lib. 7. cum quo conf. Michael. ab Isselt. scriptor Pontificius et simul ingenuus, et Stradae ipsimet diligenter lectus, Hugo Grot. l. 2. annal. Belg. Ever. Reidan. ad A. 1570. Iul. Caes. Buleng. hist. l. 3. sub finem Ioh. Is. Pontanus hist. Geln. ad A. 1569. Dudum id intellexerat vir iuris prudentissimus Viglius Zuichemus, et cumulate Albano explicaverat, cur haec pecuniae cogendae insolens haecenus atque inaudita ratio apud Belgas, ut quorum omnis fortuna ex commerciorum libertate penderet, approbari non posset: Emm. Metteranas ann. Belg. l. 4. Thuanus hist. lib. 56. Veruntamen nil tale admisit Albanus, et rem pessimam exempli adversus regem statuit, sibi eius nomine vestigal deposcenti contradici, atque obstinate denegari. Quo rigore ac severitate nimia cum quoque illud, in quo ultima spes fortunarum Belgicarum nitebatur, infringeret, omnia ad solitudinem atque inopiam, incolas ad desperationem redegit, atque ex provinciis, quas opulentissimus invenerat, miserrimas atque sibi in universum infestas reddidit, plane officii oblitus, quando nec regis gratiam honestis consiliis neque auctoritatem suam moderatione sustinebat, neque enitebatur, ut Proceres amicitia coniunctos haberet: perinde ac se tantum sufficeret, religionis atque reducendae tranquillitatis nomine ad quae sunt sceleratissime abuti. Nec ambigo, quin tranquilla gubernatione Auriacum, cuius benevolentia ad conciliandos Belgarum animos plurimum valebat, sibi devinxisset, aut saltem eum non compulsisset ad ultimam defensionis suae necessitatem, unde haud dubie insignem fructum atque utilitatem percepisset. Quamvis enim Auriacus existimasset, universi Belgii praefecturam dignitati atque meritis suis deberi, et propterea, quod ista spe excidisset, alienatus ab rege fuisset, Strada dec. 2. lib. 2. p. m. 54. Tamen huic ea mens atque sani sensus erant, ut intelligeret, acquiescendum esse, donec populus quietus foret: quo commoto, atque ad reconciliandae gratiae desperationem adacto, non tam arduum erat conficere, quod post tot iniurias vexationesque optabat: vid. H. Grot. l. 2. p. 41. 47. 49. 51. Proinde Auria-

Ecclesiastici, et Senatus atque Ordines harum provinciarum sua intercessionem laborarint. Ita ut hoc pacto universam negotiationem et mercaturam ex hisce regionibus profligarit, miserosque incolas ob inopiam atque egestatem solum vertere coegerit. Constat tamen, quotiescunque militibus stipendiorum solutionem exigentibus satisfaciendum fuit, nullam unquam ipsum pecuniam ad manum habuisse: adeo ut Hispanis militibus octodecim mensium stipendia debuerit, Germanos non paucos ostiatim stipem emendicare, ac nonnullo paupertate inediaque extingvi sit passus, quum nihilominus Ordines summam exactionis subsidii pecuniarii ab ipso ad militum solutionem imperati complerint. Nihilo interim fecius maximam

cus sedulo observavit, quae ageret Philippus, et quod sua referret, accurate perspexit, nec negligens occasionum, cum offerrentur, et futuri providus, si momenta consiliorum pensanda essent. Sed Strada admodum contumeliose de eo scripsit, atque ingenium tribuit subdolum, religionem prorsus ambiguum, aut potius nullam. Ego sane cercum habeo, a reformatorum, qui vocantur, sacris alieno animo non fuisse, illo etiam tempore, quo nondum secesserat ab Ecclesia Romana: Consentit mecum autor Stat. resp. et relig. sub Car. IX. p. 137. qui Hispanis suspectum fuisse commemorat, quod reformatae religionis hominibus indulgentius fuisse existimaretur. Verum in literis A. cl. l. LXXII. ad Philippum II. missis, quae extant apud Stradam. dec. 1. lib. 3. p. 86. 87. se inter subditos regi catholicosque homines professus est. At ex ea causa non tam iratus offensusque esse debuit Strada, ut contemptae religionis maculam Auriaco inurat. Venitque hic commodum in mentem recordari, quod magnus ille Hugo Grotius, procul odio affirmavit, non dissimulasse Auriacum, cum armis religionis causa involveretur, meliora edoctum a Romana Ecclesia transiisse: lib. 2. annal. Belg. p. 42. De Egmondano autem tradit Flugenort. script. anonym. p. 139. religionem nunquam professum esse, et eodem loco habet Albanum, ut qui religionis nomen praetenderet immanissimis factu, nullam autem religionem coleret. Grotius tamen d. lib. A. Belg. p. 40. refert, ipsum et Hornanum post sacra Romano ritu peracta, capite plexos: speciatim hoc exequitur Baudartius, ac certum me facit, Egmondanum, quum proxime a supplicio abesset, plus studii amorisque erga Pontificia sacra declarasse, quam Hornanum, et quamquam hic aliquot gestus Episcopi imitaretur, tamen diiudicari potuisse, neque ex animo, nec libenter ita fecisse, instanti tamen atque importunius flagitanti Episcopo qualiscunque ritus officium tribuere coactum fuisse. Atque huc pertinet, quod non idem honor dignitasque fuerit exequiarum Hornani, quam quae Egmondani fuerat: Baudart. pag. 52. 38. collat. et 54. Sed de Granvellani callidissimi consultoris religione vel me tacente intelligi potest, de quo publica epistola testimonium dederunt Egmondus,

mam civitatum partem praefidiis militaribus oneravit, planeque exhausit, opprimens eas, ultra salgamum, certa pecuniae summa viritim in militum sumtus danda, quam *Servitio* vocant: quique ei maiorem summam aut Albano aut eius filio Frederico, (hh) aut eorum affectis tribuebant, primi ab hac servitii sive vectigalis servitute immunes facti fuerunt. Hisce etiam praefidiis potissimum vexavit civitates in ipsis provinciae visceribus sitas: uribus interim maximi momenti, et ad fines provinciae sitis, vacuis ab omni praefidio relictis. Unde multis in locis facilior rerum ac status mutatio est orta. Quid dicam? quod dum milites Hispanos stipendiis suis defraudat, ansam eis praebuit effraeni quadam licentia intemperantiaque grassandi: nimi-

aus, Auriacus et Momorantius, morbo, in quem contagione haeretica plurimi e vulgo inciderant, neque auctoritatem Granvellani, nec vitam mederi, apud Strada. d. lib. 3. qui non dissitetur, vitam eius longe aliam fuisse, quam sacram purpuram deceret: dec. 1. lib. 4. Ego addo, Granvellani consilia plus ultionis erga Belgas, quam utilitatis erga rempublicam habuisse, neque cum, ut regis commodo, sed ut affectibus serviret, svasisse vim, ac conturbandi Belgii auctorem impulsoremque fuisse: quae quo longius aberant a conscientia optimae mentis, eo certius Granvellani ingenium demonstrabant, quod speciose placidum, re turbidum, atque exemplo perniciosum fuit.

(hh) *Fridericus alter Albani filius, patri crudelitate par, et praeter omnem militiae morem saevus fuit. Thuanus caedibus et lanienis infamem dixit, ad A. 1578. haud dubie, quod homines quasi pecora occidit, ut comprobat Nardae Harlemique excidium: Reidanus annal. Belg. ad A. 1570. Baudart. p. 112. Non quod Hispani vellent videri violare illud ius, quod consensione gentium sanctum est, sed quia militiae iura non putarent eis servanda esse, qui defecissent: siquidem subditi non eo loco essent, ut ipsis cum Principe suo tale iuris commercium intercedat, Grot. l. 2. annal. sed cum Batavi redderent vicem, et pari saevitia tractarent Hispanos, cum eis tanquam hostibus agi coeptum est, Reid. ad A. 1573. Illud vero hic non est praetermittendum, quod Strada memoriae tradidit, Albanum verbis et exemplo incitasse Fridericum, ac ignominiae turpitudiniaeque rationes representasse, et quod Harlemi obsidionem solvere destinasset, bis verbis increpuisse: Si locum deserere ei in animo esset, se quamvis lecto decumbentem in castra venturum: aut (si morbo in horas ingravescente impediretur) accersiturum denique ab Hispania ipsius matrem, quae bello imposita, filii partes abeuntis expleret: dec. 1. lib. 7. Repetit ex Strada Iob. Is. Pontanus ad A. 1573. Itaque non dubitanter affirmare ausim, filium sub disciplina patris et militiae artes, et immanitatem hausisse, cum quotidie tot caedes inhesteret, et sciret, ita sentire ac facere patrem, ut supplicio-*

nimirum bonis viris minandi, verberandi, spoliandi, diripiendi, omnique genere exactiois compilationisque vexandi? Quibus omnibus e rebus luce clarius videri potest, omne illud quod prae se fert regiae Maieftatis dignitatisque et religionis tuendae atque amplificandae studium, nihil aliud esse, quam commentitios quosdam praetextus, quibus infatiabilem suam avaritiam, et sanguinariam crudelitatem obtegere, fucumque aliquem obducere conatur: quum tamen rei veritas plane contraria manibus habeatur, et oculis cernatur: nimirum illum nihilo amplius de regiae Maieftatis tuae dignitate, quam de publica totius provinciae utilitate laborare, quam quidem funditus everti atque interire finit. Sed quorsum attinet prolixam harum rerum probationem instituere? quasi vero nondum satis reipfa declararit, quorsum omnes eius actiones conatusque pertineant: quum ita eum infatiabili avaritia turgidaque arrogancia occaecarint, atque adeo dementarint, ut veluti trophaeum, aeternumque rerum, quas diximus, adeo praeclare a se gestarum monumentum sibi ipsi in arce Antverpiana (quam ipse etiam extruxit)

pliciorum acerbitate delectaretur. Sed postquam horum consiliorum longe alius, quam putaverat, exitus fuisset, in Hispaniam redux, offenso, ut supra dixi, rege, gravi poena est multatus. Cuius frater Ferdinandus, patrem expeditione Lusitanica occupatum comitatus est, neque tunc severitatem omisit Albanus, et Didaco incluta stirpe nato capitale fuit, quod memoriam rerum Belgicarum refricans, de eo abiectione probroseque locutus fuisset, velle se suum enssem contra Albani enssem metiri, ac periculum cum eo facere, an perinde facile sit illi, ut Belgas, sic Lusitanos ad arbitrium circumagere, Thuan, ad A. 1580. Gessitque tunc se ita Albanus, ut in senili corpore adhuc ardorem iuvenilem ostenderet, et bellum feliciter, nec tamen sine invidia, conficeret, repetito indicio dissimulati erga eum odii, donec bello hoc operam navaret, cum Philippus non haberet, quem usu atque scientia rei militaris Albano aequaret, ac necessitate potius, quam amore ad eligendum ipsum adduceretur. Thuan, ad A. 1580. Strada tamen prodidit, Philippum huius viri, quippe victricibus armis, quibus Lusitaniam subegerat, immortui, obitum doluisse, quod summo fidoque militiae Duce orbaretur, lib. 7. Maioribus sane omnibus caliginem induxit, et quod supra meminisse oportuit, contracta cum ultimo regum Gothorum in Hispania aboriginum Ferdinando V. Catholico, ex quo per aviam Iohannam descendit Philippus II. cognatione, multum decoris adeptus est: Vid. Strad. d. lib. In quam rem supersunt diplomata, quibus eum cognatum dilectum nuncupavit Philippus, cuiusmodi et legitur apud Pontanum ad A. 1573. Auctores tamen huius epistolae, et scriptores alii peregrinum vocant, inquam non est in serie descendendum ex Austria stirpe, et Margarethae adeo atque Carolo Philippi II. F. Austriae, in universi Belgii praefectura iure nec potuit, nec debuit anteferrî.

truxit) statuam aeneam ex aere captivo, ut in inscriptione eius iactat, erexit, Nobilitatem et Ordines provinciarum pedibus conculcantem. (ii) Praeterimus hoc loco, quid illius statuæ erectione in animo habuerit explicare. Caeterum ubi unquam ullis historiis proditum legimus tyrannum aliquem, quum adhuc in vivis esset, statuam sibi erexisse? Certe Romani Caesares ac reges, qui totum ferme terrarum orbem subegerant, interdum statuas vel lapideas vel aeneas sibi erigi passi sunt (quemadmodum hodie Pontifices Romani, qui sese Dei vicarios iactitant idem faciunt) semper tamen iussu autoritateque senatus aut populi, aut saltem eorum consensu bonaque gratia intercedente id factum fuit. At vero quod ipsi, quum adhuc in vivis esset, tale quippiam decreverint, nullis exemplis, nullis scriptis ostendi potest. Ecquid enim evidentius vesanae cuiusdam dementiae intolerabilisque superbiae argumentum esse possit? Caeterum hic tyrannus ut reliquos tyrannos omnes tam vesana quadam arrogantia, quam horrenda crudelitate superaret: perinde ac si non regiam tantum, verum etiam divinam maiestatem affectaret, sibi ipse vivus statuam hanc ludibrii plenam, nullo cuiusquam consilio, approbatione, vel autoritate intercedente, in magnam regiae Maiestatis tuae, dignitatis, autoritatisque imminutionem et despectum,

(ii) *Ut Tiberium Germanicus, ita Philippum Albanus insolenti facto atque superbia huius simulacri ostentatione offendit, et non magis odio Hispanis, quam Auriaco atque sociis Batavis ludibrio ac despectui esse coepit. Strada lib. 7. Conestagg. l. 4. Baudart. p. 140. 141. Pontanus ad A. 1569. Tantumque abest, ut regi aliquin suspicari, et ferum superbumque Albani ingenium aestimanti, placuerit, ut quoque quatuor post annis deiici statuam praeciperit, sive modestia, quam praedicat Strada, sive odio in ministrum insolentem, sive tandem iusto metu erga Belgas, qui posita ista statua, servitutis suae monumentum positum intelligebant, quandoquidem innuebat, pedibus conculcari Ordinum libertatem. Quod Arschot anum, festivo ingenio Principem induxit, ut aliquando familiariter cum Albano deambulans causam ingenuè diceret, propter quam sibi inscriptio ista displiceret. Nempe quia explorata Belgarum ingenia haberet, vereri se, ne, quos pedibus obrutos calcatosque statua prae se ferat, incitati ultione, irrita facerent, quaecunque Hispanica severitas decrevisset, apud Bauart. p. 141. Pontan. ad A. 1569. Tum vero alii, qui vacuo animo erant, aut quibus loqui liberius licebat, quaecunque statuæ inscripta erant, in Albani invidiam interpretabantur. Arias Montanus Hispanus ipse, et satis literatus rebatur, triumphum de Nobilitate ac civitatibus indicari. Sed quaecunque tandem explicatio sit, peccavit Albanus, tum quod sibi ambitione odium ac periculum accorseret, tum quod minando servituti em faceret, ut Belgae servitutem a cervicibus*

R

suis

Etum, et in quandam tyrannidis effrenataeque violentiae suae, qua hasce provincias tuas quodammodo protrivit, ostentationem ac trophaeum erigi curavit. Pari etiam vesania veritus non est ad exemplum Herodis illius tyranni Antverpiae in medio foro regiae Maiestatis tuae solium, omnibus antehac principum vicariis intactum, conscendere, ostroque, quo totum illud obductum erat, insidere: ac veluti regiae Maiestatis tuae simulachrum atque idolum, praetextu promulgandae absolutionis, sese spectandum praebere, quod a nemine unquam ne regina quidem, aut alio quovis principe, qui hasce provincias gubernarint, tentatum fuit. Quae omnia, quis non videt ad manifestum contemptum magnamque regiae dignitatis tuae exstimationisque imminutionem pertinere? Haec omnia, Clementissime rex, ita iam omnibus nota, ac per universum terrarum orbem pervulgata sunt, ut omnes exterae nationes et principes adeo impotentem arrogantiam, immanemque crudelitatem perhorrescere coeperint: adeo ut et ipsi ducis Albani administri ad milites satis profiteantur, se eiusmodi res nulla ratione ut bonas aequasque probare posse: tantum abest, ut ad Maiestatis tuae ac provinciae commodum dignitatemque spectare arbitrentur. Quamobrem nullo pacto nobis persuadere possumus, Maiestatem tuam adeo horrendae oppressioni, immanique violentiae atque impotenti vesaniae locum daturam, si rei ipsius veritas paulo penitius tibi declarata esset. Quis enim unquam rex aut princeps adeo inhumaniter se erga suos subditos gessit? Maiores tui, Clementissime rex, tantam benignitatem ac clementiam, moderationemque principibus dignam erga subditos suos praese tulerunt, ut non solum successoribus suis, verum etiam omnibus Christiani

suis depellerent. In hac parti tam invidiosae statuae haec literis maioribus inscripta erant. FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO, ALBAE DVCI, PHILIPPI II. HISPANIARVM REGIS APVD BELGAS PRAEFECTO, QVOD EXTINCTA SEDITIONE, REBELLIBVS PVLSIS, RELIGIONE PROCVRATA, IVSTITIA CVLTA, PROVINCHS PACEM FIRMAVERIT, REGIS OPTIMI MINISTRO FIDELISSIMO POSITVM. A Dextra parte, qua basis erat, sequentia videbantur: ΑΑΒΕΙΚΑΚΟΣ ΗΩΣ: a sinistra haec in ara ad modum trophaei erigebatur: DEO PATRVN NOSTRORVM: paulo infra in conspectu fuit: PIETAS. Subtus Albani pedes haec extabant: VNGELINGI OPVS EX AERE CAPTIVO. Vid. Strada et Baudartius saepe alleg. loco, quorum ille tamen basis latera non expressit, nec inscriptionem literis maiusculis signavit: hic statuae effigiem conspiciendam praebuit, ad quem adiungatur Pontanus A. 1569. Sed qui ritum atque instituta fuerint Romanorum veterum, cum statuas ponerent, et qui-

stiani orbis principibus praeclarum virtutum suarum exemplum imitandum reliquerint. Quinimo si quando subditi, praefectorum regionum culpa, aut alia huius generis de causa arma sumissent, iterumque ad Principis sui obedientiam reducti essent: nunquam tamen res eo processit, ut eiusmodi exempla crudelitatis unquam edere vellent: quin potius quoties de componenda discordia ageretur, summa cura diligentiaque caverunt, ut ad singula tractationis capita speciatim declararetur, Principes omnia ipsorum privilegia, immunitates ac iura integra conservaturos, sancteque et inviolabiliter observaturos. Adeo ut insignem regiae Maiestatis tuae iniuriam facturos esse sibi persuadeant, si eo se adduci sinant, ut credant Maiestatem tuam a praeclaro maiorum suorum exemplo, imo ab officio boni regis ac Principis descivisse. Quod quidem faceret, si subtracta fidelibus subditis suis iustitiae administratione, et negata miserabilibus ipsorum querelis audientia, tyrannum ipsis aliquem mitteret, qui omnes ex aequo crudeliter trucidaret, devastaret, et in perpetuam durissimamque servitutem pertraheret. Quocirca quum nunc dux Albanus adeo frequenter nobis suam absolutionem proponat, perinde ac si Maiestatis tuae nomine, antea acta crimina commissa rebellionemque (ut ipse vocat) nobis condonare velit: nulla ratione ea admittere possumus, absque summa regiae Maiestatis tuae dignitatisque iactura. (kk) Hoc enim nobis certissimo persuadeamus, Maiestatem tuam nulla ratione nos

quibus ac quamobrem ponendas curaverint, hic explicare nimis longum foret. Nostro incepto sufficit, vero atque graviter in vobis Ordines in Albanum, quod statuat nulla auctoritate publica decretam, cuiusque honorem nulla recte factorum conscientia sustentare potuit, neque promereri se intellexit, impulsus SOLA AMBITIONE SUA ATQUE ADVLATIONE PRIVATA, sibi posuisset, praesertim tam turbido reipublicae statu, totque in aula Hispanica aemulis, et rege vel ob minimam demptae sibi gloriae suspicionem indignari ac fremere solito. Quanto magis igitur Atticum sibi proponere debuit, qui, ut apud Cornelium Nepotem est, restitit, nequa sibi statua poneretur. Ipse autem non modo non restitit privatae quorundam adulationi (Atticus enim iudicio decretoque publico, sine quo nullae statuae ponebantur, per modestiam restitit) sed etiam inscito rege, atque invitis Ordinibus, voluit iussitque, ut statua sibi poneretur, quam si omisisset Albanus, nec tanto se periculo exposuisset, et invidiae offensionisque occasionem tollere, maioremque prudentiae famam retinere potuisset. Sed de Attico, et una antiquitatis causa vid. Iust. Lipsius elect. lib. 1. cap. 14. conf. Iul. Caes. Buleng. de imp. Rom. lib. 2. cap. 12. Emund. Figrelus lib. sing. de Stat. Rom. cap. 8. 9. seq.

(kk) Rationi ac legibus conveniens est, ut ordine sociali constituto poena sit ex

nos aperti criminis rebellionisque damnaturam, quin prius nos audierit, causaeque nostrae aequitatem cognoverit. Nunc vero quis est qui horum aliquid Maiestati tuae unquam declaraverit? aut quis unquam a Maiestate tua auditus fuit, nisi apertus hostis et capitalis inimicus? Quum tamen hoc
fatis

delicto, delicti autem Venia a nemine, praeterquam a potestate publica, praestetur. Caeteroquin merito naturae iure, nec constituitur poena, nec infligitur: multo minus eo cognoscitur de gratia poenae faciendae. Equidem ius mere naturale, et quatenus ab omnibus, quae ex instituto sunt, secernitur consistit tantum in eius iusti tributione, quae continetur finibus innati iudicii rationalis, nec aliam viam habet: cui qui insistit (ut ductu eius insistere omnes debent) is nil poena dignum facit, neque poena tenetur, et si hac propter delictum in republica, aut societate gentium, ubi leges poenarum constitutae sunt, tenetur: non tamen naturae ius poenam praescribit, neque definit, penes quem sit potestas poenae propter delictum irrogandae. Caeterum arbitratur Grotius, naturam indicare saltem, convenientissimum esse, ut id fiat ab eo, qui superior est: de I. B. et P. II. XX. 3. Quamquam non nescio, eo statu, quo quoniam superior est, iam tum constitutum ius intelligi, si statui in solidum naturali tam insignis dissimilitudo haud facile conveniat, et forte alia indicia sint, quibus cognoscamus, merito naturae iure tale discrimen ignorari. At vero quicquid eius sit, quod alibi disquiri, nunc omni studio cum huius epistolae auctoribus coniti debet, ut condita, et diu adulta, ac plurimis seculis valida Batavorum republica probem, Batavos saltem ex prudentiae capite recusasse merito eam impunitatis formulam, quae recepta innocentiam ac fidem, quas regi semper approbare studuerant, foedassent, atque sese reos fecissent criminis, quod haecenus constanter diluebant, tum culpa liberassent Albanum, se autem in periculum coniecissent, haud ignari, quam incertum et fallax in ea benignitate, quam Albani libido moderaretur, praesidium sibi futurum esset. Primo autem Albanus Pii V. Pontificis, ut quocumque Philippus II. communi-
casset, atque ab eo talem erga Belgas benignitatem impetrasset, in oblivionis decreto meminuit: cuius tamen nomen atque acta passim exosa erant, quod praetextu religionis tot mala in capita Belgarum accersivisset, et in quo nemo antea sectae nomine male habitus ponere fiduciam posset. Deinde quis certos redderet Belgas, id firmum ratumque fore, quod a gratia Pontificis suspensum esset? Qui haecenus fecisset, quod ob religionem, velut crimen damnati, proscripsi, et a communionem iuris ac legum, atque a Reipublicae societate avulsi fuissent. Mox animis proponebant, quod non esset lata oblivionis lex ad hunc modum: **NE QVIS ANTE ACTORVM ACCVSARETVR, NEVE MVLTARETVR.** Nam qui motuum auctores quique concionatores, ac horum asseclae fuissent, tum qui sumptis armis contra Pontificia Sacra ac Romanae sedis venerationem, atque contra auctoritatem regis fecissent, excludebantur.
Postre-

fatis omnibus constet utramque partem audiendam esse, priusquam sententia ferri queat? Quo quidem nomine veteres historiae Alexandrum Magnum vehementer commendant: qui quotiescunque alteram partem audiret, capite in cubitum reclinato alteram auriculam obstructam servabat, rogatusque quo consilio id faceret, respondebat: Ut alteri etiam parti plenam integramque auriculam praebere posset aequae ac priori: quod certe apud

Postremo omnes, qui ius dixissent, magistratus, senatus, gubernatores civitatum, a pensionibus, a secretis, et qui his affine officium gessissent, illo ipso oblivionis decreto non continebantur. Baud. p. 74. seq. Ipse Strada confitetur, in diplomate multa fuisse exceptionum capita, quae non satis tutos praestarent, quibus praeteritorum venia fuisset facta, idque adeo confirmat idem, ut scribat, agnosci potuisse Philippi II. offensam, quod Albanus non, uti ex praescripto debuit, latam oblivionis legem promulgasset: dec. 1. lib. 7. Inprimis autem haec Belgarum circumspectio erat, ut caverent, ne sua culpa, nedum suo merito haberentur pro reis violatae maiestatis, quum nil hactenus contra regem remque publicam fecisse videri vellent. Propterea sancte obtestati sunt, notum facere se coram Deo et hominibus, in bona fide et conscientia nil velle foedere suo moliri vel tentare, quod vel contemptum Dei, vel ad diminutionem autoritatis et dignitatis regiae, statusve eius atque universi imperii tendere possit: hist. Belg. apud Sigismundum Fejrabenium edita pag. 216. seq. Quae ex asse conveniunt instituto, atque iis excusationibus, quas epistolae huius auctores afferunt, dum ostendunt, non se regi, sed regis hostibus adversatos. Quapropter appellant lenitatem Austriam, et exaggerant benignitatem, adducto Philippi maiorum exemplo, qui et in Belgio nati essent, et Belgarum rebus optime prospexissent. Neque aliud fuit, quod Auriacus A. c. 13 LXIX. ad Maximilianum II. Caesarem scripsit, et per singularem omnibusque perspectam Austriorum clementiam obsecravit, provideret, ne Belgae tam indignis modis divexarentur: ap. Pontan. ad d. A. Neque defuit petenti Caesar, et pro iis tam enixe graviterque intercessit, ut affirmaverit Grotius, nil illo ingenio mitius ullis regnis contigisse, l. 2. ann. Belg. Constatque de Rudolpho II. ut Belgas amore complexus fuerit, et nil magis pensi habuerit, quam ut consulere Belgis, atque in tempore his factionibus mederi posset, licet metu Philippi non auderet, quem sciebat mitibus consiliis odia rependere solere. Quod cum in animo eius fixum esset, et Patris exemplo didicisset, gravius ferebat, Matthiam fratrem inconsulto Philippo proficisci ad Belgas, sive offensionis metuens, ut tradit Baudart. p. 262. sive ut admoneret, Hispanorum, quae tunc vehementiora erant, consilia esse fugienda, quod animadverteret, praeparari his fratrem, et cognatum Ferdinandum, quem serio debortatus est a vi atque odio erga eos, qui

apud omnes gentes atque nationes magnam aequitatis moderationisque laudem invenit, et iuri naturali plane consentaneum est, adeo ut nemo maleficus, quantumvis atrocita facinora commiserit, damnari unquam possit, nisi purgatione defensioneque eius antea audita. Nunc igitur, Clementissime Rex, ad Maiestatis tuae pedes prostrati suppliciter oramus, ut nobis alteram aurem accommodare, causamque nostram aequitatis trutina examinare velis. Maiestas tua nihil haecenus praeter Ducis Albani eiusque assessorum nuntios, instructionesque accepit, et ab illis solis rerum statum cognovit. Fauces nobis haecenus obturatae fuerunt, linguae ignitis ferris trans-

diversa sacra amplexi essent, apud Reidan. ad A. 1600. Verum Mattbiae multa obstabant, quo minus odium terroremque Hispani nominis amoliretur: itaque post tot irritas deliberationes caedii metu quoque plenus, e Belgio A. c. 15 LXXXI. excessit, ratus, honesto habitu maioribus turbis praeventendum esse. Nam VV. Valones, qui advenientis fiduciam auxerant, mox ab eo alieniores periculum intenderant: praeterea compositio pacis Coloniensis ex sententia non successerat: tum, quod perpetuum sub divite rege malum erat, pecunias minime suffulcras perspexerat, ac haud temere metuibat, tam pertinaci in adversum nisu brevi novam apud Belgas, qui in partes ivissent, Rempublicam fore. Vid. Baud. p. 368. Strada dec. 2. l. 1. et l. 4. Illud vero omnes Mattbiae rationes conturbavit, quod neque ab hoc rege gratiam iniret, nec Ordinum amicitiam promereretur. Displicebant enim Philippo II. conditiones, in quas A. c. 15 LXXXVIII. Bruxellis consenserat, et quia iniussu eius praefecturam Belgicam susceperat: Ordines poenitebat, eum accersivisse, qui suam in pacando Belgio atque redintegrando iuribus expectationem frustratus fuisset. Persvasi enim erant, assuturum ipsi autoritate sua Rudolphum, et, quod Belgii causa ad ipsum quoque pertineret, effecturum, ut Iohannes Austrius, qui contra datam fidem libertati suae insidias struxisset, et violatis, quae iureiurando firmaverat, pacis conventis, Ordinum animos distraxisset, remque publicam in servitutem redigere annixus fuisset, de Belgica praefectura decederet: apud Thuan. ad A. 1578. Sed Rudolphus ut maxime cuperet subvenire afflictu Belgarum rebus, tamen quod voluit, non est assecutus sive invidia Hispanorum, sive quod Philippo id solum visum esset rationem habere, quod haberet severitatem: quod, si nihil aliud, profecto duo haec declarant, primo quod pacem Gandavensem, cuius praesidio fiduciaque tutos ab iniuria se fore, Belgae crediderant, Iohannes Austrius praefectus ab eo missus, neglecta propria fide iureiurandoque violasset, ac Ordinibus varia simulatione atque verbis speciosis illusisset, ex quo factum, ut primum de externo patrocinio cogitarent, Thuanus ad 1578. Deinde quod plerisque postulatis impedivisset, quo minus pacificatio Coloniensis quae sola adhuc restabat, ultimum rebus ruentibus remedium futu-

transfixae, labia cudentibus forcipibus constricta, ne de aerumnis nostris miserisqve conqveri possemus: Viae etiam obsessae obstructaeqve fuerunt, ita ut neqve literae nostrae neqve ploratus ad Maiestatem tuam perumpere potuerint. Quonam igitur pacto Maieestas tua nos alicuius criminis, nedum rebellionis seditionisqve (quam per omnem vitam nostram execrati sumus) merito damnare possit? Idcirco quum nunc dux Albanus absolutionis suae diplomata nobis proponit, eaqve ratione nos ad suum Imperium reducere conatur, quum videat se nulla vi (admirabili Dei benignitate atqve misericordia) ad vesaniae suae metam pervenire posse, quo pacto illa acceptabimus tanquam ad nos pertinentia, qui nunquam nos a debita Maiestatem tuae obedientia abduci vel avelli passi sumus? nisi forte Albanum in locum nostri regis suscipere agnoscereqve velimus. Illi enim soli restitimus, non tuae Maiestatem, cui sanguinem et fortunas nostras ad extremum vitae spiritum libenter impendere cupimus. Ideoque illius absolutionem nihil ad nos pertinere iudicamus, quae cum iis tantum civitatibus agit, quae se a regis obedientia abduci passae sunt.

(11) Caeterum facile intelligimus, quid hoc facto in animo habeat: nimirum ut se regem nostrum statuatur, aut saltem ut nos fraudulenta eius absolutione pellecti, nostri ipsorum iudices simus, sententiamqve de nobis ipsis feramus. Si enim eius absolutionem suscipimus, profecto rebellionis, excitataeque adversus regem nostrum seditionis culpam

*ura, ad exitum uti optabat Rudolphus, perduceretur. Quamquam enim nunc se pro-
vum ostenderet Philippus ad confirmandum Gandavense pactum, tamen eius, quod
in illa controversia praecipuum erat, spem praecidit, et postulentibus sacrorum liber-
atem, minime concedendam censuit. Strada dec. 2. l. 2. Ita vero demum contigit,
ut Belgae foederati omne Hispano obsequium renunciarent, remque publicam novam
ponderent, prompto ad haec Auriaco, quod licet eventu ardua forent, tamen tutis-
ima essent sibi. Quod Grotium adduxit, ut scriberet, Auriacum nunquam du-
ditasse, omnem cum rege pacem in suum periculum fore, ann. Belg. lib. 3.
p. 85. 87.*

(11) At quae in harum numero civitatum fuerint, difficile dictu est, si ex mente
psarum iuxta privilegia atqve immunitates est loquendum. Sin quod instituto
convenit, dicendum sit, congruens arbitrari possis, eas urbes intelligi, quae sive His-
panis aditum intercluserant, ac postulentibus claves denegaverant, sive hostes ab Hispa-
nis iudicatos sumptu annonaeque iuverant, praesertim illo tempore, quo adhuc
fortunae suae utcumque diffidebant Ordines, ac subverebantur, ne exitiosum sibi
consilium foret, quod protinus in desperationem verteretur. Erant vero inter eas,

pam agnoscimus. Imo etiam haerefeos defectionisque a Christiana fide, atque ut summatim dicam, laesae atque imminutae divinae simul et regiae Maieftatis reos nos statuimus. Hoc ipsum enititur, ut nos acceptione fictitiae falsaeque absolutionis, veluti nostro chirographo subscribamus et consignemus, ut hoc pacto in posterum se apud Maieftatem tuam aliosque principes excusare purgareque possit, et horrendam suam tyrannidem velare, dicens, nisi eiusmodi flagitia, quae adeo atroces poenas graviusque supplicia merentur, commisisset, nos veniam absolutionemque nulla ratione admissuros fuisse. Hic vero Deum Optimum Maximum (cui omnes arcani cordium recessus sunt explorati) et Maieftatem tuam obtestamur, nos si quid eiusmodi scelerum machinati sumus, qualem nos illa absolutio infirmulat: veniam nullam precari, imo potius libenter, veluti teterrimae humani generi pestes, flagitiorum poenas capitibus nostris luere volumus: neque ulla ratione recusamus, clementissime Rex, ut in omnes nos ex aequo exquisitis suppliciis animadvertatur, utque membratim discerpamur, modo eiusmodi atrocium flagitiorum rei esse convincamur. Quintimo rogamus ducem Albanum (si ullae modo preces apud eum locum invenire possunt) ut quotquot ad illum confugerint impetrandae illius veniae absolutionisque causa, modo se iis de quibus accusantur sceleribus obnoxios esse profiteantur, culpamque agnoscant, in eos nulla adhibita misericordia

de quibus dixi, urbes Machlinia, Narda, Harlemum, et plures, in quas tamen atrocissime vindicatum est, nunquam ex vindicta modum tenente Albano, unde maior partium motus atque pertinacia acrior novum bello alimentum dederunt. Neque id nesciebat Philippus, et hanc ob causam recusabat sufficere Albano in praefectura filium, quippe actionum paternarum pariter ac odii participem, apud Grot. l. 2. annal. Belg. Poteratque hoc incendium traici ad Germanos, si Albanus rebus in Belgio firmatis, omne studium atque operam adhibuisset, ut religionis atque Belgarum effugii titulo, invaderet proximas Rheno Amasioque urbes, in quas exules confugerant. Quam Albani fuisse sententiam exposuit in senatu imperii Marinixius, apud Thuanum ad A. 1578. conf. Grot. ann. Belg. l. 2. p. mih. 43. seq. Id vero consilium eiusmodi erat, ut non Westphaliae modo, sed etiam universae Germaniae praesentissimum periculum adferret, siquidem Colonia Agrippina, Emda, Monasterio, ac finitimis urbibus in potestatem redactis, nil tam pronum fuit, quam Germaniam in visceribus suis debellare. Quod olim ab Hispanis, id proxime a Gallis metuendum sibi Germania duxit, atque adeo in communi periculo auxilium commune sanxit, eo maxime, quod praeter imperii maieftatem foret, si imperii Principes tot iniuriis damnisque afficerentur.

(mm) Haec

nos deflectere, nostrisque querelis accommodare dignetur, ut nos ex iure et aequo adversus tantam violentiam tueatur. Neque enim adeo male in sacris literis instituti sumus, quin sciamus vitam et mortem nostram in Dei manu sitam esse: et mortem hanc nostram, quam nemo mortalium subterfugere potest, nihil aliud esse quam transitum commigrationemque in vitam illam sempiternam. Quocirca quum mors nostra aliis oblectamento sit, honestam mortem pro libertate ac salute patriae nostrae oppetere malimus, quam in eiusmodi servitutem venire, ut protervam exterorum hominum insolentiam alere debeamus: qui perpetuo in nos ingenti quodam odio atque invidia flagrant. Certe posteris nostris eam famam ac gloriam relinqvemus, ut honeste gloriari possint, iis se maioribus ortos, qui Hispanicorum Inquisitorum servi esse noluerint, quique veriti non fuerint vitam ignominiosam honesta morte redimere. Pugnamus pro libertate nostrarum concientiarum, uxorum, liberorum atque adeo bonorum capitumque nostrorum: Nimirum an dux Albanus cum sua factione violentum in ea imperium sit habiturus, ut de iis pro suo arbitratu libidineque decernat: an vero nos ea armata manu pro Dei cultu et clementissimae Ma-

iesta-

annal. nam de edito inquisitionis alias differo, et liquet ex huius epistolae contextu, tam iniquo animo tulisse Belgas, ut illius abolendi causa foedus istum fuerit, Grot. ann. 1. nec maior unquam indignatio apparuerit, quam contra Belgicam inquisitionem. Eo sane odii Hollandi quidam processere, ut dentibus cadavera Hispanorum concerperent, autorque est Grotius, nautam istius gentis evulsam Hispanicorum morsibus scidisse, annal. 2. Si praefectos specto, idem necesse habeo queri, Albani enim imperium saevum, Requesenii Albano impari iniustum, Iohannis Austriae perfidiae plenum fuisse, paulo ante est comprobatum. Matthias non multum habuit praeter nomen atque externos honores, Grot. annal. 2. Alexander Farnesius Parmensis artes demerendi Belgas praeclare calluit, atque in puniendo et ignoscendo modum servavit, nec facile quisquam fuit, qui perinde animo teneret fidei usum, et peritiam simulandi, Grot. annal. lib. 3. Quibus rebus et magnam sibi paravit gloriam, et Belgii reliquias servavit, quoniam et illa suspecta esset regi et quotidie magis invidiosa redderetur, quod plura ad suam famam, quam ad regis utilitatem dirigere videretur, Reidan. ad A. 1592. Caeterum quo tempore gratia adhuc Philippi et virtute sua florebat, diligenter occasione utebatur, et plerasque Flandriae Brabantiaeque urbes foederatis, dum comitate fallere non potuit, eripiebat, et prudentia sua partim residua conservabat, partim amissa instaurabat, Gandavum occupabat, Bironum fugabat, Belgasque discessu Alenionis distractos disturbabat, et morte Guillelmi Auriaci percussos sic graviter distinebat, ut Gebbaro

Trush.

iestatis tuae dignitate ad extremum usque vitae spiritum protegemus atque tuebimur. Scimus vitae nostrae certos praefixos limites, quos Albanicae absolutionis auxilio nequaquam excedemus. Idcirco hoc unum petimus, et obnixè oramus, ut Maiestas tua quaerimonias nostras audire, remque ipsam cognoscere dignetur: ne cogamur eiusmodi absolutionis admissione nobis posterisque nostris adeo foedam ac turpem ignominiae notam, nimirum rebellionis adversus Deum et regem (qua quidem nunquam laboravimus) inurere. Quamvis hoc etiam pro certissimo habemus, etiamsi nobis animus esset suscipiendae huius absolutionis, eam tamen ob causam ducem Albanum cervicibus nostris nequaquam parciturum: imo meliori iure extremam in nobis castigandis severitatem adhibiturum, quod quidem nunc se consequutum putat. Multo etiam honestius se apud quod-

vis

Truchseffo ob recepta Protestantium sacra de Archiepiscopatu Coloniensi deiectione, operam ferre non possent. Ipse Pontifex in laetitiam effusus, dignum existimavit, quem Romae inscriptione honoraret, ac regimen eius faustum ac felix duceret haberetque. Igitur hanc notam rerum ab eo gestarum esse voluit, et dare ipsius laudi, ut memoria sequentibus verbis celebraretur. ALEXANDER FARNESIUS OCTAVII FILIUS, PARMAE ET PLACENTIAE DVX TERTIVS PROVINCIAM NACTVS BELGICAM, PHILIPPI HISPANIARVM REGIS IMPERIA DETRECTANTEM, MASTRICVM VRBEM MVNITISSIMAM EXPVGNAVIT, BIRONIVM GALLVM, DIVERSARVM PARTIVM DVCEM, COLLATIS SIGNIS PRAELIO VICIT, etc. Sed ea decora utinam prorsus illibata retinisset, ac gloriam longo labore partam non oblitterasset, quod quidem postea per socordiam eius contigit, postquam occupata Antverpia, segnius bellum gerere visus est, Reidanus ad A. 1592. Sed utcunque ageret, invisus erat, nam et magnitudine sibi antea invidiam, et comitate ac clementia in hostes odium peperit, quod uti metus propter virtutem eminentem, ita in vitia eius odium esset, optante Philippo administratos, qui pares negotio essent, non supra, Tiberium hic, ut alias quoque imitatus. De illo Tac. annal. l. 80. de hoc Reid, all. loc. conf. Grot. hist. lib. 2. qui cum ipsum ob virtutes laudat, tum refert, idem eius ac disciplinae amissae fatum fuisse: Strada, qui in ipso desinit, commemorat, promississe regi, elaboraturum, ut quum omnia sibi nunc prona essent, et plurima iam tum recuperata, quam primum Hollandia et Selandia ipsius imperio restituerentur, dec. 2 l. 10. Sed longe alia mens Philippo erat, qui arma in Belgio inhibere decreverat, sacro foederi pariter, et avocando Farnesio intentus. Baud. polemogr. Nassov. part. 2. p. 149. cum quo satis habeamus pronunciaisse, si hic, aut quis huius ingenio praeditus ante Albanum in Belgium venisset, nunquam Belgium ab rege defecturum fuisse.

vis hominum genus excusare posset. Nam ea ipsa ratione qua nos rebellionis in Deum et Regem reos agnosceremus, nemo merito sortem nostram deploraret, si tanquam hostes atque perturbatores publicae tranquillitatis e medio tolleremur. Atqui etiamsi res ita se non haberet: satis tamen ex omnibus ducis Albani actionibus et consiliis liquet, ipsum nihil minus cum animo suo statuisse, quam fidem nobis datam servare. Nam praeter iusiurandum, quo ducissa Parmensis caeterique proceres ac gubernatores harum provinciarum Maieftatis tuae nomine civitatibus adeo solenniter praestite-

Post Farnesium missus est Ernestus Archidux, amore Austrii nominis conciliaturus, qui armis domari non possent. Sed is austeris moribus, atque affectata gravitate, omnium odium atque reprehensionem incurrit, in circis ac compitiis falso carmine notatus, ac nulla re gesta celebris, cui Albertus Austrius A. c. 1598. successit, matrimonio Isabellae Clarae Eugeniae, Philippi II. filiae Belgium in dotem sibi pactus. Verum neque hoc consilium valuit, et Belgas libertatem asserentes servituti addixit, iis quippe legibus praescriptis, quae nullam, praeterquam Romanam religionem, permittebant, ac utriusque Indiae aditu commercisque prohibebant. Grot. hist. lib. 7. Cumque ea spes Philippum fessisset, nec Angliam, ad quam oppugnandam magno sumtu classem instruxerat, subegisset, et Gallia, quam occupandam speraverat, excidisset, ad haec Belgii potiorem partem amisisset, cum plurima turbidis consiliis conturbasset, demum tam copiosos ac poene incredibiles Indiae thesauros, atque immensam pecuniae vim, quam promisso foenore, sed postea irrito, a Genuensibus acceperat, consumisset, Laurentianumque Palatium, rebus in Belgio dilabentibus, magno atque inutili impendio aedificasset, tandem pediculari morbo consumptus decessit. Thuanus hist. lib. 120. Reidanus ad A. 1598. Grotius hist. lib. 7. Omnibus regibus, cum viveret, suspectus et formidatus, sive quod omnium opibus inbiaisset, sive quod vastum ali- quod terrarum orbis imperium animo agitaasset, illo ipso vero etiam ab hostibus laudatus, quod omni fortuna idem, ac semper adversus fortuita firmus, consiliorumque omnium de republica particeps pariter atque auctor esset, Vid. dicti scriptores alleg. loc. Inde coeperunt magis arctae esse Hispanorum res, nec quidquam tamen omisit Philippus III. quo imminutas vires resciceret, ministrorum tamen potius, in quo Patri dissimilis erat, quam suo consilio nixus, et compertus acris consilii contra Batavos initi, si fortuna coeptis adspirasset: Grot. hist. l. 7. Sed imprimis ingens vulnus accepit ex Mauritiis expeditione Flandrica, quam literis consignarunt A. Neomagus, edit. Lugdun. Batav. Reidan. ad A. 1600. Meminitque eius ingenio et iudicio eleganti vir Vbbo Emmius in vita Guilielmi Ludovici Nassov. edit. Groning. conf. Grot. hist. lib. 9. Tum vero maximum suae fortitudinis monumentum habuit Mauritiis, quod secundo ad Neoportum praesidio facto, prorsus creditum fuisset, cum Alberto castris exuro, Adolphi

stiterant, violatum in omnibus urbibus, quas ultimo hoc bello recepit, perfidiam suam satis declaravit. Montibus Hannoniae praeter iusiurandum et pactum suum quamplurimos cives in crucem adegit. Nardae etiam violatis pactis et promissis suis tam horrendam caedem excitavit, quanta in tam exigua urbe nulla unquam audita fuit. Nunc vero Harlemii quum ipse aut saltem Fredericus eius filius, ipsius nomine, militum vitae se parciturum promississet, eamque ad rem proceres quidem fidem suam interposuissent, ad unum omnes, etiam ad pedisequos usque perquam nobi-

phi Nassovii, ante CCCII. annos ab Alberto I. Austrio rege Romanorum caesi vindicem pariter Nassovii, et liberatorem Batavia contigisse. Quo conf. Albertus Argentinensis chron. ex recens. Vrsis. p. 110. Vrsbergens. paralip. ad A. 1299. Gvil. Baud. p. 2 p. 258. qui omni asseveratione affirmat, Austriacos Nassavianis has dedisse poenas: non vano omine, quod monumentis mandavit Hugo Grotius, ipso die inaugurationis Alberti, Batavum quendam intuentibus, qui eo confluxerant, vicis aliquot ignem iniectis, hist. Belg. lib. 8. Quamquam nec ista Mauritiis felicitas ex solido fuit, ac postero tempore non exiguam gloriae suae iacturam fecit, ipsis etiam Belgis, quorum ipse caput erat, ob tantam pristinae fortunae commutationem mussantibus, ut prodidit Pompeius Iustinianus in bello Belgico Italica lingua scripto, quod in Latinum convertit Iosephus Gaurinus, legendus sub annum 1606. edit. Colonienf. Neque tamen a principio historiae diffiteri sustinet, Hispanos vix ullum gravius damnum esse passos, quam A. c. l. c. I. Nec scio, expugnatione Ostendae plus quaesitum sit Hispanis, an amissum: nam per id tempus, quo Ostenda a Marchione Spinola oppugnata est, foederatis deditae sunt minutissimae urbes, Gravia, Isendicum, imprimis Slusa atque Ardenburgum, ap. Ioh. Balingnum de bell. Belgic. cap. 8. Quae cum apud animum reputasset thalassiarcbus Galliae Chastillonius, dixisse aiunt, diuturnas magnarum urbium obsidiones esse coemiteria magnorum castrorum. Thuanus refert Alberti Archiducis uxorem, cum visura arbu rudera venisset, non potuisse tenere lacrimas, ad A. 1604. Vnum tunc, quod semper alias, Hispanis bello diuturno exhaustis grave erat, quod cum fame atque inopia conflarentur: Batavis interim navigatione Indica occupatis, et hoc commercii rei publicae profuturum consilium adeptis, ut quaestus atque thesauros Indicos, qui materia bellandi hucusque apud Hispanos fuerant, regi praeriperent, et nova cura impeditum, fortius distinerent. Vbb. Emm. in vit. Gvil. Lud. p. 210. Quod primo quidem factu arduum videbatur ac periculi plenum, postea tamen observatum est, non magis felix, quam utile consilium fuisse. Haec dum agebantur, Albertus Archidux de pace cogitabat, et quo se regemque Hispaniarum belli finiendi cupidum ostenderet, Foederatis Ordinibus A. c. l. c. VII. significabat, se hoc animo esse, ut cessatio armorum ad octo menses constituatur. Cumque id serio ageretur, assensere Ordines,

nobiles adolescentes miserabiliter trucidari iussit, eorumque cadavera nuda, omnibusque vestimentis exuta, cum summa mulierum virginumque praetereuntium offensione in publico theatro per integrum diem et noctem exposita esse voluit. Imo eos ipsos, qui urbem dediderant, et quorum nomina acceperat, suosque stipendiarios fecerat, ad triremes, quae in quodam Harlemensis portus sinu (Fauces appellant) substiterant, ablegavit. Quum

ne abnuentes in odium spretae pacis adducerentur, neque recusarunt, quominus cessatio isthaec prorogaretur, usque dum A. MDLXIX. verae induciae fierent, duodecim annis duraturae. Balinus de bello Belg. cap. 19. Gass. Ens ad. bell. pacificat. quam A. 1609. divulgavit, collat. cum Mauritiad. eius lib. 6. p. 420. quae A. 1612. in lucem emissa est: Emmius in vit. Guil. Lud. p. 211. Nec prius ea pactio coaluit, quam Archidux suo et Hispanorum nomine approbaret, se cum Ordinibus unitarum provinciarum, tanquam liberis et sui iuris provinciis et statibus, in quos nihil ipsi praetendant, agere, quae confessio eiusmodi fuit, ut nunquam futura vel ab ipsis Belgis olim crederetur, atque esset sine exemplo, ac admirationi omnibus, apud Grot. hist. lib. 18. qui velut Belgii sui Tacitus in A. 1609. historiae suae finem statuit, octo annis ultra Reidanum progressus. De his induciis commentati sunt Dominicus Baudius, duabus illi argumento editis orationibus, una sub Latini Pacati, altera sub Iuliani Hosbeci nomine, postea reuelo, Iohannes Meursius, vir uti priscae antiquitatis, ita rerum Batavarum praecipue atque insigniter gnarus. Verum enimvero multa inter prudentes disceptatio fuit, pangi induciae, an omitti deberint? Communiter sentiunt, iis retardatam esse pacem, et bellum postea instauratum, quod non minus perniciosum Hispanis, quam inutile Batavis fuisset. Marcus Zverrius Boxbornius negat e republica fuisse, et Hispanos (Spinolam notat) rebus in Belgio per inducias confirmatis pro Caesare in Germania nixos, et Belgas petiisse per lacus, ac praeterito induciarum tempore atrocius recruduisse bellum, disquisit. polit. cas. 4. conf. dissert. nostra de induciis A. 1669. habita. Tum vero usu cognitum est, maius periculum adisse Batavos, quam Hispanos: nam quum Belgarum Proceres orium honeste copioseque partum concordia tueri non possent, itum est in partes, et Belgium foederatum contentionibus prope eversum, quod Hispanis optatissimum, et velut altera Ostenda fuit, Belgis contra miserimum tristissimumque accidit, quod cum ante inducias nulla hostium virtute frangi possent, nunc pactis induciis tam facile discordia in extremum prope discrimen venissent. Commitebantur enim eminentissima reipublicae capita, et dominatus studio religionis causam praetendebant, nec ea ingeniorum pugna erat, quod censuit Iohannes de Buisieres sosc. hist. ad A. 1618. Nam Iohannes Oldenbarneveldius, qui tunc tantum in toga poterat, quantum in bello Mauritius, in crimen perduellionis vocatus est, hoc argumento, quod Traiectinum foedus, quo Belgii, quod in novam

que militibus vitam pollicitus esset, fame atque inedia extingvi passus est: dicens, se quidem vitam iis pollicitum, victum nequaquam. Quin etiam cives ipsos Harlemenses, quorum vitae se parciturum promiserat, ut in obsidione urbis Alkmariensis pro fossoribus mererent, coegit: ut ibi ab eius oppidi incolis misere trucidarentur: quod quidem quavis barbarica tyrannide, crudelitateque est immanius, merusque praetextus est, quo perfidiae suae velum aliquod et fucum obducere conatur. Adeo ut manifestum notissimumque sit, ipsi neque promissa neque pacta iureiurando confirmata servan-

republicam coivit, salus continetur, dissolvere studuisset, Gasp. Ens Fam. Austriae, pag. 182. et 346. Busler. d. loc. Ad. Brachelius hist. nostr. temp. lib. 1. ad A. 1619. Philippo A. c. 13. l. c. XXI. vita functo, regni pariter et belli moles, finitio paulo ante, quam a decesserat induciis, incubuit, filio Philippo III. qui Alberto rebus humanis erepto, et XII post annis mortua Isabella Clara Eugenia, rectorem Hispanici Belgii constituit Ferdinandum fratrem, meliori initio, quam eventu, siquidem Belgae foederati corrigebant postea fortunam et tanto successu commercia sua amplificabant, ut Hispanorum imminuerentur quotidie, peiori loco futura, nisi A. c. 13. l. c. XLII. bellum, quod certe ab Anno c. 13. l. c. LXVIII. saevitia Albani commotum fuerat, atque conditionibus finitum fuisset. Quo tempore Belgio Hispanico praefuit Leopoldus VII. Wilhelmus, foederato autem Henricus Erikericus, Mauritiu, qui a rebus, quas gessit, magnus dictus est, frater, et nunc vel eo nomine memorandus, quod puer cum tot fratris sui victorias audivisset, dolore intra se concepto exclamaverit: quid sibi tot fratris sui victorias audivisset, dolore intra se conceptoque Alexandrum M. secutus, et fratris gloriae contra Ambrosium Spinolam vindex, quod sicut iste intercepta Breda, illi doloris mortisque causa extiterat, ita hic erepta Grolla, et praeepto laudis militaris fructu, effecisset, ut Spinola, cuius alioqui civile ingenium Hispanis duplicabat, aut consensesceret obscure, aut, graviore regis ira odioque periret. Eo vid. Hugonis Grotii obsidio Grollae, tanquam decori ingenii opus a Boxbornio laudatum, dignumque, quod cum obsidione Bredae, limatiori inter caetera eius scripto, et Danielis Heinsii Sylvaeducense, qua non minus historiae, quam scholae militaris dignitatem expressit, coniungatur. De Philippo III. addo, quod postquam tot casibus defunctus erat, optaverit, pro rege monachum se fuisse. Quod Adolph. Brachelius, qui ab auctore Cluveranorum additamentorum plurimum reposcit, interpretatur de pietate, ego praecipue refero ad calamitatis sensum, et conscientium actorum regni: hist. nostri temp. lib. 1. Philippum III. laudavit oratione funebri Ogerius, cum quo conf. Fama Austriae. p. 545. Ferdinand. Pallavicinus, et Victor. Siro, qui plurimum studii operaeque huc contulerunt. Singulare hoc de eo memorat Beniam. Priolus, quod amore generi, regiae dignita-

servandi ac praestandi animum esse: (nn) nisi forte ad exiguum aliquod tempus, ut ea ratione facilius ab aliis, id quod vult, impetret, utque factum suum aliquando tam apud Maiestatem tuam, quam apud alios Principes probare ac tueri possit. Idcirco nobis hanc absolutionis formulam proponit, quam si amplectemur, fatebimur atque agnoscemus, nos iis criminibus, quorum nos insimulat, fuisse obnoxios: eaque ipsa ratione neque promissis neque iureiurando praestando illo obstringetur, praecipue quum Concilio Constantiensi ante centum annos sancitum sit, haereticis fidem servandam non esse. Nam quod in sua absolutionis formula subdole ac fraudulenter insinuat, peccatum, quo eos onerat, potius ex malevolorum hominum consilio atque impulsu esse profectum, quam ex naturali ipsorum indole: nihil aliud quam versutum quoddam commentum est, quo imprudentibus imponere, eosque sub iugum suum mittere conatur: ut ita absolutum imperium potestatemque arripiat, quoscunque ipsi visum fuerit, pro sua libidine e medio tollendi: ita ut a nemine ei exprobrari possit, quod pactis non steterit: quum semper in eius arbitrio futurum sit, quinam isti malevoli fuerint, qui non, iudicare. Caeterum animadvertite obsecro, Clementiss. rex, quo pacto iustus Deus versipellem hunc veteratorem suo ipsius astu involverit. Nam in hac ipsa absolutione, ubi nos gravissima accusatione onerare conatur: innocentiam nostram apertis verbis testatur: dicens, se nulla ratione sibi persuadere posse, nos ita a pristina integritate degenerasse, quin (nisi pravis malevolorum consiliis incitati fuisset) in ea fidelitate ani-

gnitatis meminisse desisset, de reb. Gall. lib. 12. c. 3. *Quaquam ea figuram dicendi praeferunt, et alioqui constat, ex capite antiquitatis, quae Galliae proxime ab imperio Romanorum convenit, quae regum, atque moratarum gentium, quibus regius honor curae est, consensu controversiae de sedendi dignitate iudicantur, eidem prae regno Hispaniarum ordinis sessionisque praerogativam deberi. Reliqua eius alibi persequar, et una imperium publice privatimque calamitosum.*

(nn) Dudum hoc Protestantibus querendi materiam dedit, nec abest a vero Grotius, quando prodidit, in ore esse Hispanis, haereticos haereticorum sanguine vincendos esse, lib. 6. hist. Iohannes Austrius haereticos et Turcos eodem ferme loco habuit, ac bile et stomacho plenus dixit: **IN HOC SIGNO VICI TURCOS; IN HOC SIGNO VINCAM HAERETICOS;** apud Thuanum ad A. 1578. Nec finunt nos dubitare Philippi II. mores, et Albani illam sequentis, ac iurata omnia violentis exemplum. Nihil melior sententia est quorundam Theologorum, et quod mireris, apud Gallos, qui non erubuerunt affirmare, sectariis non esse servandam fidem, atque eo allegarunt decretum Concilii Constantiensis, Thuan. ad A. 1577.

Pro

animiqve promptitudine atqve observantia perficissemus, quam nos omnes-
 que nostri maiores Maieitati tuae semper praestiterunt. Si enim hoc ita se
 habet, quod nimirum ante ultimum, ut ipse vocat, delictum, omnem fidelita-
 tem benevolentiamqve detulimus, ut ipsemet testatur: cur igitur nos multo
 antea omni genere crudelitatis atqve inhumanitatis est infectatus? cur ci-
 vitates ita devastavit? oppida et vicos incendit? incolas bonis ipsorum dire-
 ptis trucidavit? Annon opera suorum militum Catvvicum, Santfortum et
 Alfenum, multa qve alia praeclara oppida in cineres redegit? idqve multo tem-
 pore antea, ut quiritatur, quam crimen istud, quod tantopere deplorat, com-
 missum esset? Nonne civitatem Ultraiectensem, quae ipsius partes prae-
 liquis urbibus fovit, penitus diripere exspoliareqve Albanici tentarunt?
 Annon Roterodami, in qua urbe ut amici ac focii excepti fuerant, magnum
 civium numerum, contra ac promiserant, trucidarunt? An non apud Pacie-

*Properea non fuit causa Laurentio a Dript, propter quam inveberetur in Belgarum
 concionatores, quasi illi praetextu huius sententiae provinciarum Belgicarum re-
 bellionem fovissent: antid. Tb. pol. art. 5. p. 209. Egerunt alias hanc causam Mola-
 nu, et Sverzius, aliique. Sed quum hoc agunt, docere eos primo oportuit, indu-
 bitatum servandae fidei pignus accepisse Belgas, deinde formulam eius causa ab Hi-
 spania traditam executioni mandatam fuisse: siquidem iam antea vidimus, facta
 multo alia, et praedictae sententiae contraria fuisse: nec opem, neque remedium
 contra vim iniuriamqve Albani valuisse. Vtuncque autem non sit una omnium opi-
 nio, qui cetera cum Romano Pontifice sentiunt, et multi obnitantur aientibus, fran-
 gere fidem haereticis licere, tamen acerbum iniquumqve est decretum Constantien-
 se in hac causa, sess. 29. Atqui nemo est, qui nesciat, quantum huius cognitioni at-
 que iudicio tribuant, qui et oecumenicis illud adnumerant, et auctoritatem quasi sa-
 cro-sanctam amplexantur. Imo forte supervacuum est verba interpretari et formu-
 las, ubi adsunt rerum testimonia, et constat, fractam esse fidem. Et sane operae hic
 pretium est, observare, quod palam ac serio tunc dixit Caspar Schlickius, Sigismundi
 imp. ac trium regum Cancellarius, violatum esse ius commeatus, et adeo non collau-
 davit factum, ut quoque ex causa datae fidei contra obtestaretur. Zach. Tobebald.
 bell. Huss. part. 1. ad A. 1415. Tum vero id apparet ex Concilio huius aetis, et ex
 Martino Cromero repetere voluit Laurentius Peccensteinius noster, cum operam po-
 neret in explicandis originibus Plaviensium, ut qui fuissent inter eos, qui Schlickio
 ita pronuncianti, atqve e consensu isto sanguiviro discedenti comites se adiunxissent,
 theatr. Sax. part. 1. cap. 18. Nec de Sigismundo retexam, quod purgando adduxit
 Briptius, tantum addam de Carolo V. auctores ipsi quam saepissime fuisse Hispanos,
 ut fidem ne praestaret, quam Lutbero tanquam haeretico dedisset, sed Carolus in-*

T

genis

ciecum deprehensus est catalogus innumerabilium tam nobilium, quam primae notae civium, qui iussu Albani diversis in urbibus capitali supplicio addicti erant? et in quos atrociter saevitum fuisset, nisi summa Dei misericordia repentina mutatio rerum incidisset? At quorsum pertinebat illa decimi nummi exactio, nisi quod hoc sibi propositum habebat, ut eo pretio nostras facultates, quas omnes fisco deberi dicebat, redimeremus? Ipse itaque (ut eius socii) iuratus Maiestatis tuae hostis sit necesse est, quippe qui adeo fideles Maiestatis tuae clientes, quales nos fuisse ipsemet testatur, adeo immani tyrannide, caedibus, incendiis, tamque intolerabili servitutis iugo iam inde ab adventus sui initio oneravit, ita ut vi quadam extremaque necessitate, coacti fuerimus ad arma capessendum, eiusque atrocissimam oppressionem a nobis propulsandum: quod ne ipsi quidem eius administri inficias ire pos-

genio suo, id est, vere Germanico, et iudicio Ludovici Palatini cognomento Pacifici, quem in carissimis habuit, obsecutus, et haud dubie Protestantium, cum primis Saxonis potentiam veritus, nil tale voluit, fidei retinens acque Austriacae laudis. Sleidan. comment. l. 3. Postea tamen, nec leviter inflexus, gloriae pristinae detraxit, et hoc quoque testatus est, Hispanos apud se posse plurimum, et consiliis quandoque obtundere suas aures, ac trahere quasi invitum. At hodie multum ex veteri Hispanorum more est mutatum, et ipsi intelligunt, non modo lenta prudentia, quae ad antiquam gentis laudem pertinet, sed etiam prudenti moderatione et datae fidei paetorumque constantia res suas stare. Nam etsi a multis annis per Belgas in aliena imperia gradum moliebantur, ut locutum accepi Oldenbarneveldium, et testis quoque est Grotius hist. lib. 12. tamen nunc mutato cum fortuna consilio, pro foederatis Belgis recte atque sedulo nituntur, atque iuvando hos, seipsos servant, praemoniti a Belgis, mox ipsi Belgarum monitores, et socii atque adiutores. Qui quoniam cunctarentur antea, et cuperent primos Gallorum impetus relangvescere auxilio alieno, in primis autem reverentiam adhiberent erga pacem Aquisgranensem, A. 1668. initam, fuerunt tamen rationes gravissimae et momenta ad communem securitatem pertinentia, quibus tandem induci sunt ad sumenda arma, praesertim fatali ad liberandos Belgas anno clc LXXIII. qui fortunam Gallorum circumegit, omnibus ad quos ardua rerumpublicarum spectant, experrectis, plurimis, etiam in proposito inhibendae unius nimiae, atque iam in nervum erumpentis potentiae confirmatis. Ipse demum Caesar Leopoldus intervenit, foederi Brandenburgico innexus, et priori expeditione Gallos distinuit, altera summovit, occupata Bonna, clausisque Moeni, Rbeni Mosellaeque itineribus, destinati dominatus rationes conturbavit: eo magis, quod Saxones nostri, Orientalesque Franci fidei suae memores, primi signa Caesaris sequerentur, ut cuius iusta causa esset, et legitimus defensionis imperii bellum. Hinc
ad

possent: quum saepenumero iactarent, se has provincias earumque incol-
 las tamdiu multumque vexaturos atque irritaturos esse, donec tandem ad
 seditionem concitarentur, et ad rebellandum cogerentur: ut ita iustam ali-
 quam occasionem nancisci possent, imperii in universam provinciam inva-
 dendi, omniaque incolarum bona pro sua libidine diripiendi, quod quidem
 consilium nonnullis etiam ipsorum literis probare possemus, quibus testan-
 tur, se hanc occasionem multo antea tempore expectasse. Verissima est,
 Clementis. rex, Albani hac in parte sententia: quod nimirum tui clientes
 nunquam a pristino statu degenerassent, nisi a malevolis compulsi fuissent.
 Caeterum malevolorum nomine non alii censendi sunt, quam Albanus ipse
 cum Senatu sanguinario, aliisque cruoris humani sitientissimis sociis: qui
 ex mera malevolentia et insatiabili avaritia iam a multo tempore clientium
 tuorum sudorem et sanguinem suxerunt, atque exhausserunt, eosque omni
 crudelitatis genere vexarunt, eoque tandem adegerunt, ut pro sua uxorum,
 liberorumque suorum defensione, ac denique pro omnium eorum, quae
 ipsis in hac vita chara esse possunt, conservatione sese tueri sint coacti. Quo-
 circa quod hac in parte clementiam suam, qua in aliis civitatibus usus fuit,
 iactat, abunde refelli potest exemplis Tornaci, Valentianis, Insulis, Ypris,
 Traiecti, Daventriae, ac deinceps Mechliniae, Aldenardi, Tenremondiae
 et

ad reliquos transit exemplum, et quod non modo Batavia, sed etiam Germania fide
 sua innoxia infestaretur, ad ultimum una mente animoque est decretum, non magis
 Caesari obsequium, quam auxilium deberi. Si maxime enim invidia discordias
 ferat, obtrectandique causas fruatur, tutus nihilominus sua iustitia atque probitate
 Caesar Leopoldus est: Nam foedus cum rege Galliae A. 1. Nov. 1671. illud con-
 tinebatur his conditionibus, ne rex arma verteret in Imperii Ordines, neve auxilia
 ex districtibus ac ditionibus imperii beneficiariis contraheret, ac propterea omni loco
 atque tempore provideret, nequa gravarentur ullo modo Ordines, qui imperio illi-
 gati essent. At quomodo ea servata fuerint, experiendo cognitum est, et partim
 commemoravit singulari epistola quidam Ludovicus Seldenus, et liquet ex actis pu-
 blicis, et literis Caesariis partim A. 1673. Egrae perscriptis, partim A. 1674.
 ad Ratiobonensia comitia missis. Quae recordari quidem acerbum est, inhaerent
 tamen in omnium oculis, et Caesari saltem armis proteclae Germaniae gloriam re-
 pendunt. Convenitque id sanctioni pacis publicae, et legibus imperii, et decerni-
 tur passione Leopoldina, vid. Capitulat. art. 13. ex cuius praescripto ius Impera-
 tori competit dispellendi hostiles exercitus, ac eiciendi ex imperii provinciis, atque
 eodem tenore obligatur ad opem Civibus imperii, ad quos periculum damnumve tale
 persinet, ferendum. Iam nuper in eandem sententiam decreto imperii se obstrinxit

et Nardenae editis, ubi nullum direptionum, spoliolum, caedium, suspensionum, constuprationum modum fecerunt, nullum truculentiae immanitatisque genus praetermiserunt. Nam quod Bruxellis ultra CXXX. cives ab Hispanis, diversis temporibus, ex impotenti tantum vesania interfecti fuerint, multo ante inchoatum hoc bellum: quod etiam Gandavi tumultu ab Hispanis excitato LX. aut LXX. cives una atque eadem hora, innumeri vero alii diversis temporibus viri pariter et mulieres e medio sublati fuerint, hic commemorare nihil attinet: quum ipsi id loco summae clementiae ducant, praeter id quod in iis, quas modo diximus, civitatibus summa crudelitate immanitateque perpetrarunt. Quae quum ita sint, non est profecto quod nobis minetur, si modo absolutionem ab ipso oblatam, non amplectamur, nullum neque severitatis neque crudelitatis genus esse, quaecumque tandem illud excogitari possit, quod nobis ab illo expectandum non sit. Ita nimirum se tam in capita nostra quam in fortunas devastatione, fame, gladio etiam saeviturum, ut nullae reliquiae, ex iis quae fortassis adhuc integrae sunt, sint superfuturae. Exploratisimum enim nobis est, ipsum a nullo tempore nihil aliud optasse, tentasse, ac denique

quam

Ferdinandus III. nullum Ordinem sui auxilii praesidiique indigum destituere velle, R. I. 1641. §. 21. Ius tamen belli inferendi atque ad offendendum comparati neque Imperator habet nisi de sententia Ordinum, R. I. 1495. tit. 5. neque Ordines singuli, Inst. pac. Osnabr. art. 17. §. veruntamen: si qua enim hi foedera ineunt, uti reversa inire possunt, non offendendi titulum habent, sed tantum defensionem spectant, Inst. P. O. art. 8. §. gaudeant. Ex quo intelligitur apertissime vicissitudo ac diversitas antiquioris Germaniae status à statu hodierno. Quo comp. A. B. tit. 15. versic. illis confederationibus, R. I. 1495. d. 1. et Inst. pac. alleg. Si enim factum consideratur sine iure, affirmabo, iam Henrici III. aetate Principes Saxoniae defensionis suae causa foedus bellumque inivisse, quod paulo post in ius abiit, ut adversus quemcumque iniuste invadentem, ac libertates privilegiaque eripere annitentem honeste ac iuste defendere se possent. Propterea Henrici V. tempore palam dicere audebant Saxones, impostam esse sibi defensionis necessitatem, si contra ius secum ageretur, ac periculum nullo suo merito statui et dignitati suae adferretur, apud Vrsperg. ad A. 1115. Tametsi ex contextu illius imperii veteris, ac iudicio reipublicae status nondum hoc ius valida consuetudine partum fuerat, tantum abest, ut lege firmatum fuisse dicas, huius enim primordia referuntur ad tempora sequiora, et certe stabiluntur lege Carolina, quae dicitur A. B. d. 15. Alioqui commodum hic succurrit imperatorem ipsummet tanquam imperii caput ac supremum defensorem ad bellum defensionis causa capeendum, expenso iure imperii, sine consensu imperii Ordinum accedere non posse, quod tamen, ut ex

PAGE

quantum quidem in ipsius manu fuit, effecisse. Neque dubium est, quin longe ulterius eius crudelitas, quam rantopere iactitat, eruptura fuisset, nisi id quod nunc evenit, timuisset: nimirum provincias huiusmodi immanitatem diutius non toleraturas. Neque vero regiae Maiestatis tuae dignitas, vel haereditariae provinciae tuae tantae curae ei sunt, ut ab iis funditus evertendis eius animus abhorreat, imo a reliquis earum una cum pulvisculo, quod dici solet, delendis: quemadmodum frequentia incendia urbiumque devastationes, quas is multo ante inchoatum hoc bellum summa crudelitate exercuit, luculentissime declarant. Caeterum bona spes nos habet, Deum optimum hanc a nobis calamitatem averfurum, neque Maiestatem tuam permissuram, ut haereditariae ditiones tuae in eiusmodi grassatoris atque devastatoris manus potestatemque veniant. Nam quod hic criminatur quod arma adversus Maiestatem tuam sumserimus, et tulerimus, hoc quidem negamus, et Maiestati tuae, imo Deo angelis-que eius testamur, nos nunquam eius animi vel consilii fuisse, Libenter enim

nos

pace Osnabrugensi liquet, singuli Ordines, saltem intra defensionis fines possunt. Huc conf. capit. Leopold. art. 16. et 14. collat. Quamvis enim forte imperatoriae sanctiones, quae stylo pragmatico capitulationes nuncupantur, pro legibus imperii non habeantur, et contra eas obrestentur Principes, tamen ubi nondum perpetua atque universe valitura huiusmodi sanctio promulgata est, intelliguntur valere, praesertim iis capitibus, quae aliis legibus comitorum de firma stabili-que pace servanda sustinentur. Ne nunc dicam, quod Electores tamdiu privilegio faciendae imperatoriae sanctionis insistant, usque dum aperte abrogetur, et consensu atque conventionione omnium, contrarium inducatur. Sed utcumque hoc sit, quod nec dum in comitiis desiniri potuit, venire hic in disquisitionem possit, utrum statu in turbidum inclinante, caput obligationis imperatoriae de conservanda republica, ac adeo salute omnium altius efficaciusque sit, quam caput de servandis privilegiis singulorum, aut eorum, qui alteram reipublicae partem constituunt: quod considerate tractandum est, et Nemotheticae imperii Germanici convenienter, ne legum, quibus salus eius continetur, fundamentum labefactetur, rei-que publicae contextus dissolvatur, neque committatur, ut reipublicae conversio fiat. Siquidem salus omnium non magis respiciat Imperatorem, quam Ordines Imperii universos, ut qui cum imperatore in unam Teutonicam, quatenus sub ea ratione consideratam, rempublicam, non foedere aut pacto inaequali, sed uno vero civili nexu coaluerunt, atque iuxta hunc modum ita alteram eius partem constituunt, ut in quantum universi, simul cum Imperatore ius ac supremam statuendi potestatem habeant, singuli autem obligationis parendi utriusque, id est, imperatori et Ordinibus universis teneantur,

T 3

atque

nos nostraque omnia Maiestatis tuae imperio subiicimus: paratique sumus (quemadmodum in hunc usque diem facere non destitimus, maioresque nostri Maiestatis tuae antecessoribus reipsa semper declararunt) ad perpetuum ac fidele Maiestati tuae obsequium vita fortunisque nostris adversus quoscunque tuos hostes atque adversarios praestandum. Caeterum hoc libenter universo terrarum orbi testatum volumus, nos ad arma venisse, eaque portasse (ut etiam nunc temporis necessitate compulsi facere cogimur) ad ducis Albani eiusque asselarum tyrannidem immanitatemque propulsandam: ut nos, uxores liberosque nostros, bona et vitam ab eius administrorumque suorum sanguinolentis manibus vindicare possimus. Aut, si illum superiorem evadere contingat, honestam potius mortem optemus, posterisque nostris integram laudem relinquamus, quam ut cervices nostras sub adeo immanis tyranni iugum mittamus, charissimamque patriam nostram adeo ignominiosam servitutem subire patiamur. Quam quidem nisi propulsarem, non solum ubivis locorum publicum hominum aspectum, turpitudinis nostrae conscii, subterfugeremus: verum etiam Maiestati tuae, publicaeque harum provinciarum utilitati summum damnum infe-

atque eo provideri debeat, ne pristina ἀναρχία, cui proxime felicissimum obicem posuit Leopoldus, reducatnr, facile sumptura vires, si sua omnia sui arbitrii fecissent singuli, si R. I. 1654. §. 180. interpretationem, quam in curia extensionem vocant, pro libitu et laxissime, atque iis, qui statuti erant, terminis non observatis, A. 1671. approbassent omnes, si quidam Antistites Germaniae, prout censuerunt liberius, ius foederum quoque offendendi causa pangendorum A. 1672. usurpatum retinuisent, si demum ita agi fierique omnia coepissent, ut summa quisque petere imperii iura possent: quippe eo pacto non una respublica, sed plurium confociatio, quam perperam multi docent, et docendi aliis haud rectum exemplum prodiderunt, existisset, et forte tandem omnis parendi obligatio, quam una perfecta respublica exigit, defuisset. Itaque laudanda est prudentia Leopoldi, quod una opera suam, et imperii auctoritatem vindicaret, et nulla cupiditate invadendi, sed defendendi ad arma irret, et ostenderet, Austrum fatalem esse liliis, apud T. Fatidicum ad Dolabell. Mercur. p. 120. qui vero nomine est Alexander Iulius Torquatus, LB. Novillae et Falonitz, nunc consiliarius belli Caesareus, nec dissentit Lor. Gracian. el politico D. Fernando el Catholico p. 12. conf. auctor Phosph. Austr. part. 2. Sed satis est, oppugnasse Gallos pariter et violasse imperii maiestatem, ac Imperatori iniustissimam praebuisse obstitendi causam, et Hispanorum, quietem rege adhuc minore annis, optantum arma, quae turbati afflicti que, ut Fuentes tunc querebatur, ceperant, et a quibus ex pacto Aquisgranensi, opera imprimis atque gravissima cohortatione Batavorum, unde

inferremus. Quam certe ob causam omnes hoc inter se civitates (tam communiter quam singulae separatim) firmiter statuerunt, ut singulae potius (si opus fuerit) obsidionem expectent, et extrema omnia tentent: quin etiam omne genus miseriarum ac calamitates ferant ac patiantur, etiam cum bonorum et vitae amisione: imo potius flammis suis ipsorum domiciliis immittant, quam ut se in huius tyranni imperium potestatemque coniciant, (oo) Satis enim superque compertum habemus, ab adeo immani tyranno, qui nobis antea ita atrociter est comminatus, et non semel fefellit, pactaque sua iureiurando confirmata turpiter conculcavit, nullam clementiam, nullam misericordiam esse expectandam: quin potius omnes rivos ac fluvios nostro sanguine foedaturum, omnesque arbores et patibula corporum nostrorum suspendiis oneraturum, quam ut aliquam explendae sanguinolentae vesaniae suae occasionem praetermittat. Quocirca nos nunc ad Maiestatis tuae pedes prostrati ac supplices rogamus per nomen Dei, qui Maiestatis tuae caput diademate, manum sceptro insignivit, ut velis tandem causam nostram cognoscere, auresque tuas iustis et aequabilibus querimoniis nostris accommodare. Neque enim nos ab obedientia Maie-

unde his cumulatim odium est, discesserant, iterum commovisse, et Hispanici Belgii subditos hostilem in modum tractavisse, Iperam, Omeram, ac plures tales urbes ex insidiis occupare voluisse, nil interim obnitente Anglo, qui pacis Aquigranensis securitatem praestitutum se receperat.

(oo) Triste id et perpetuum huius epistolae auctoribus argumentum est, a quo incipiunt, quod prosequuntur ac tandem in eo desinunt, ut tanto efficacius repraesentent regi foeditatem Albanicae dominationis, qua supplicia pro disciplina, crudelitas pro severitate, flagitia pro imperii remediis habebantur. Verum sopitis motibus intestinis, reconciliatisque Hispanis, bello externo commissi sunt cum Anglis, aemulatione commerciorum, atque ex causa damni dati aliquoties infestis, et de quibus olim dixit Philippus II. cum his pacem, bellum cum omnibus reliquis velle, apud Leon. ab Aitzma hist. pac. foed. Belg. pag. 786. collat. p. 727. 763. seq. Chr. Adolpb. Thuldenus hist. Brachel. continuat. ad A. 1652. Auctor scripti de eo, quod Hollandiae interest, causam belli Anglici acceptam refert Batavorum studio in Dommum Auriacam, in quam alioqui dicax est et periniquus, cap. 29. quamquam alias quaedam olim non provisum notat recte, sed quae enarrasse, non semper Belgam deceat, praesertim si inde reipublicae malorum initium alimentumque sit, quod nunquam non agit iste odio incautus auctor, et iam illo tempore non tolerat secretum factionis, quae vetera et cum reipublicae libertate nata consilia in contrarium Auriacis rei publicae vertit, nec ea tunc ita est restituta, ut nulla scintilla remaneret, quod

Maieftati tuae debita subducere nitimur : sed hoc unum petimus, ut conscientiae nostrae Deo libere servire possint, utque divinum verbum audire, et ad eius normam vitam nostram instituere, animarumque nostrarum rationem supremo omnium iudici ad extremum illum diem reddere possimus. Quod ut integrum nobis sit, miseram patriam nostram, quae ad fidelia Maieftati tuae studia praestanda summa semper animi promptitudine parata fuit, et est, semel a gravissimo exterarum nationum, et Hispanorum militum iugo liberet, iisdemque privilegiis atque immunitatibus frui sinas, quae Maieftas tua et potentissimus Imperator Carolus V. Maieftatis tuae parens, omnesque maiores tui solenni iureiurando confirmarunt. Atque ita non solum arma, maieftate tua ita iubente, deponemus, verum etiam vitam et fortunas nostras terra ac mari, quando nobis id imperaveris, libenter impendemus. (pp) Speramusque Maieftatem tuam reipsa comperturam,

nos

quod proximis annis experti sumus, quibus edictum perpetuum, quod A. 1667. sancitum est, post sedatum Barneveldi turbidum, arguitur dedisse materiam novo incendio, quo optima illa et florentissima respublica deslagrare potuisset, nisi mox VVilhelmi III. auspiciis sopitum fuisset, ac compositis pristina concordia animis, externa foedera contra externas vires affuissent. Quo nomine prodita sunt tot scripta, decretum seclusionis, atque edictum perpetuum concernentia, deductiones, ac libelli alii ad abolendam praefecturam generalem, eoque ad odium Auriacae domus comparati, sed foedo tunc omine in Rempublicam, atque in rebus apud externos exarsata invidia, Gallo aperto aditu, et Anglo ulciscendi occasione data, domi autem neglectare militari, et nutante iam fere eius iuris, quo foederatae respublicae ex patre Traiectino continentur, aequalitate, cum desset caput, quod et prudenter libraret huius lancem, et convenienter dirigeret. Itaque ex hac causa Gaius civilis quidam valde invehitur in principes factionis, quae dicebatur, Lovestinianae, cuius principum ducitur ab A. 1650. incrementum collocatur in A. 1667. fatalis exitus fuit in A. 1672. in quam rem conferre liceat proximorum aetorum commentarios, et contendere cum A. 1618. et 1619. quatenus spectant ad causam Barneveldii, et viam muniunt ad quaedam respublicae momenta altius intelligenda.

(pp) Erat hoc tempus, quo corrigi adhuc poterant Belgae, et mutari etiam volebant, si non ambigua spes impetrandae regis clementiae, ac restituendorum privilegiorum fuisset: nunc quum contra morem atque instituta maiorum facere pertenderet Philippus II. rex, ac persisteret crudelitas, et tolleret comitiorum iura dominatus, suo tandem in eos imperio est exutus. V. decretum Ordinum Holland. et Westfris. quo haec vel praecipua tumultuum Belgicorum causa appellatur: extat apud Boxb. de stat. foed. Belg. Quos motus dum cogitabat G. Hornius, partitur tyrannidem

nos nulla ex parte deteriores degeneresque effectos esse: verumetiam maiores nostros fidelitate benevolaeque erga Maiestatem tuam observantia superare. Quod quidem hac nostra testificatione Maieitati tuae coram Deo Optimo Maximo spondemus atque iuramus, nullam a Deo erga nos clementiam postulantes, nisi vere atque ex animo id quod dicimus sentiamus. Optamus etiam, ut haec animi nostri declaratio, atque adeo iusiurandum, omnibus regibus, principibus, monarchis, nationibusque innotescat, ut omnibus constet, nos nulla ratione seditiosos, regique nostro rebelles fuisse (neque enim ullum eius rei exemplum a maioribus nostris accepimus) sed mera necessitate, quae nos ad extremum premebat, coactos, arma sumpsisse, iisque hostibus nomine regio abutentibus, restitisse. Oramus itaque Christianos Principes et Monarchas, ut Christiana commiseratione nostrorum

videm Hispanorum, et probat, alteram pertinuisse ad vim religioni adferendam, alteram ad evertenda reipublicae iura, orb. pol. can. 2. quod ut negari non potest, ita statuendum profecto est, ex decimarum exactione, et comitiarum, quae Hispani tanquam adversa iuri regis sublata cupiebant, abrogatione, tanquam ex veris motuum initiis proficisci coepisse reliqua, et iis iudicari oportere, usque eo, ut repetat inde Boxbornius originem odii inter Hispanos Batavosque immortalis, et comprobet, nunquam in fidem regum Hispanicorum redituros: de stat. foed. Belg. cap. 9. Per sane gnauiter, ac solerter valde, dum in eo evincendo multus est, quod Batavi nunquam eius imperii, quod excusserint, desiderio laboraturi sint. Nam si id de odio societatis foederum, sive belli, sive commerciorum intelligatur, haud dubie expectantia obloquitur. Enimvero his temporibus ita affecta est respublica Hispanorum, ut vires per se infirmae, atque opes modicae, et pristinis multum distantes desiderent auxilium contra aemulos, et quia ibi virorum naviumque gravior in paucitate, iactura est, nunc per foedera Batavorum gloriam sibi et rebus navalibus robur, ac versus Flandriam Brabantiamque securitatis firmamentum quaerant. Atque eo quidem rerum statu nuper felix utrumque Belgium erat ac florens, ac tantisper manebat, dum Galli classicum canerent, et primo Hispanos, deinde Foederatos Belgas bello appetere. A quo tempore aequali metu potentiae externae vires animosque coniunxerunt utrique, et ad atterendas magis distrabendasque Gallorum vires, unde collectus impetus totae Europae imminabat, et postea effundebatur in Batavos, foedus pepigerunt. Huc vid. Lineamenta belli Gallo-Batavi Gaii Civilis, Henricus Breuverus in describe. expedit. regis Christianissimi adversus unitum Belgium, cuius recensio si attingeret veras belli causas et interiores rationes, imprimis ex usu foret, quae desumi atque iudicari possunt ex literis publicis atque instrumentis pragmaticis subiunctis. Extatque eo scriptum, veluti actorum belli

rum aerumnarum sese duci patiantur. Quumque facile suspicari possimus hanc nostram petitionem, animique declarationem, perinde ac reliquas omnes antehac missas, suppressum iri, ita ut ad Regis nostri manus pervenire non possit: eos obnixè rogamus, ut ipsi hoc idem Maiestati regiae significare, eique transmittere velint, ut causae nostrae aequitas semel tandem in medium prodire pleneque cognosci possit: utque regia Maiestas se a tanta innocentis sanguinis profusione, quanta per Albanicam hanc tyrannidem accidit, apud omnipotentem Deum purgare possit. Quod quidem omnes nos ac singuli obnixi ad Deum Optimum Maximum pro eorum salute prosperitateque precibus, perpetuaque nostra erga eos observantia demereri studebimus.

apud F. Belgas diarium, vernacula lingua editum, et aliquoties continuatum sub nomine inquietati Leonis Belgici: addatur oratio Samuelis Maresii de obsidione Groningae, qua demonstrat, Gallos plus auri, quam sanguinis in subigendum F. Belgium impendisse, et notat lethargum civilem fato datum, et reprehendit quorundam popularium corruptam fidem. In extremo operis tantum monemus, epistolae huius auctores declinandae apud Hispanos invidiae causa non usurpasse titulum Statuum Belgii, quod necessitati cederent utcumque, et tempori, quod tunc turbidum calamitosumque erat, verba accommodarent, et affectus, qui tamen saepe indignationem expresserunt, rationi subiicerent prudenter, et quia violata provinciarum iura conquirebantur, satis indicarent significanter, ad quos iniuriae ac publicae ista mala pertinerent, id est, praecipue ad Belgii, quod tunc nondum secesserat, Provinciales Status. Sed quoniam ea ad hunc modum exponere regi ac iusta epistola exhibere vellent, tamen fuerunt, qui acerbius scriptam dicerent, quam ut regi exhibendam censerent. Illud vero apertum perspicuumque est, ex hac epistola omnes fere scriptores Batavos, ipsum imprimis Metteranum, Grotiumque accepisse plerumque, et auxisse historiae suae fidem. Scriptor Hugenoctus, quem saepe laudavi antea, et dixi, Thuanum plurima eius, verbis leviter mutatis, repetisse in Gallicae historiae contextu, nominat annum M. D. LXXIII. quo epistola haec excusa sit: quod recte dictum est ac tempori convenienter: neque causa est, ut arbitraris mendum esse, et colligas ex Metterano A. 1574. consuetam fuisse: cum quo cons. Mich. Casp. Lunderp. contin. Sleidan. lib. 14. ad Ann. eundem. Persistebat vero tunc adhuc in Belgio Albanus, et vel sola fama huius epistolae asperius de eo atque contra eum scriptae admoneri poterat, nunc esse tempus e Belgio excedendi, uti nec multo post eodem anno 1573. excessit.